

DE VERBINDENDE KRACHT VAN LANDGOED JUNNE

HET GEHEEL IS MEER DAN DE SOM DER DELEN

Afstudeerscriptie van:

Afke van Dijkhuizen

Andrea Greijdanus

DE VERBINDENDE KRACHT VAN LANDGOED JUNNE

HET GEHEEL IS MEER DAN DE SOM DER DELEN

Auteurs:

Afke van Dijkhuizen (murredyk@alice.nl)
Andrea Greijdanus (andrea.greijdanus@gmail.com)

Afstudeeropdracht

Bos- en natuurbeheer

Hogeschool Van Hall Larenstein

Trefwoorden: landgoed, samenwerking, ruimtegebruik

In opdracht van:

LBP|SIGHT
de heer J. van den Hout | Rentmeester NVR
j.vandenhout@lbpsight.nl

Projectbegeleiding:

Hogeschool Van Hall Larenstein
Lectoraat Geïntegreerd Natuur- en Landschapsbeheer
de heer D.J. Stobbelaar
E-mail: derk-jan.stobbelaar@wur.nl
de heer J.A.M. Janssen
E-mail: john.janssen@wur.nl

Foto omslag: W. Francke, LBP|SIGHT

Status: Definitief

Datum: 1 juni 2012

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Doelstelling	7
1.2 Methodiek	8
2 Landschap en natuurwaarden	12
2.1 Landschap en natuurwaarden in de bredere omgeving	12
2.2 Landschap en natuurwaarden op landgoed Junne	14
2.3 Samenvatting natuurwaarden	17
3 Ruimteclaims op landgoed Junne	18
3.1 Kaders door wetgeving en ruimtelijke plannen	18
3.2 Ruimteclaims nader bezien	23
3.2.1 Ruimteclaim 1: Bosrandbeheer Gemoelaksweg	23
3.2.2 Ruimteclaim 2: Verbindingszone Junnerveld	26
3.2.3 Ruimteclaim 3: Verbindingszone De Meertjes	30
3.2.4 Ruimteclaim 4: Overgangszone Achterste Sahara	33
3.2.5 Ruimteclaim 5: Peilverhoging grondwater Junner Vlier	35
3.2.6 Ruimteclaim 6: Aanleg extra meanders Overijsselse Vecht	38
3.3 Weging/prioritering van de ruimteclaims	40
4 Advies en overwegingen	45
4.1 Conclusie en advies	45
4.2 Discussie	47
4.2.1 Aanvullende mogelijkheden voor samenwerking	47
4.2.2 Kritische beschouwing.....	49
Bijlagen	52
Bijlage A Ligging Landgoed Junne ten opzichte van de terreinen van SBB, NM en LO	53
Bijlage B Natuurwaarden omgeving landgoed Junne	54
Bijlage C Locaties op landgoed Junne met hoge natuurwaarden.....	56
Bijlage D Boomsoorten landgoed Junne	57
Bijlage E Leeftijdsopbouw bos landgoed Junne	58

Bijlage F	Locaties Natura 2000 habitattypen	59
Bijlage G	Kaart Groene en blauwe hoofdstructuur 2 ^e concept 12 april 2012	61
Bijlage H	Kaart locaties ruimteclaims.....	62
Bijlage I	Overzicht werkblokken	63
Bijlage J	Werkblok 1.....	64
Bijlage K	Werkblok 2.....	65
Bijlage L	Werkblok 3.....	66
Bijlage M	Biomassa	67
Bijlage N	Lijst van geïnterviewden	69
Bronvermelding		70

Samenvatting

Het ruim 1000 hectare grote landgoed Junne, in de gemeente Ommen, ligt op een plaats waar het rivierenlandschap het landschap van de hogere zandgronden raakt. Dat leidt tot een grote diversiteit aan natuurwaarden op het landgoed en in haar omgeving, variërend van kronkelwaarden langs de Overijsselse Vecht, tot stuifzand en natte heide op geringe afstand daarvan. Het landgoed ligt voor het grootste deel binnen Natura 2000 gebied “Vecht en Beneden Regge”.

Landgoed Junne heeft diverse functies. Er wordt landbouw en bosbouw bedreven, er wordt gewoond en het landgoed biedt gelegenheid tot recreëren in de natuur. De rentmeester van het landgoed, LBP|SIGHT, voorziet dat de financiële zelfstandigheid van deze functies door verschillende oorzaken onder druk zal komen te staan. Om die reden wil het een verduurzaming van het landgoedbeheer bewerkstelligen waarin renderende functies de niet-renderende functies moeten compenseren.

De rentmeester wil de belangrijke, maar niet-renderende, functie natuur op een duurzame wijze inpassen en verantwoorden in een nieuw op te stellen Landgoed Ontwikkelingsplan voor landgoed Junne. Het landgoed kan door zijn centrale ligging een belangrijke bijdrage leveren aan de natuurdoelstellingen van Staatsbosbeheer, Landschap Overijssel en Natuurmonumenten. Ook levert het landgoed in potentie een bijdrage aan de waterveiligheid en recreatie in het kader van het programma “Ruimte voor de Vecht” en levert het voor de provincie Overijssel en de gemeente Ommen een maatschappelijke meerwaarde als “parel van het Overijsselse landschap”. Om die reden is onderzoek gedaan naar de manieren waarop de natuur op het landgoed een meerwaarde kan leveren aan de doelstellingen van deze partijen. De centrale onderzoeksvraag luidde: *“Welke ontwikkelingen en samenwerkingsverbanden dragen het meest bij aan vergroting van de natuurwaarden op landgoed Junne en de daarnaast gelegen gebieden?”*

Uit gesprekken met de hierboven genoemde partijen is een zestal “ruimteclaims” onderscheiden; wensen die de betrokken partijen hebben geuit ten aanzien van het behoud en de ontwikkeling van natuurwaarden op landgoed Junne. De ruimteclaims hebben in twee gevallen betrekking op de aanleg van verbindingzones op verschillende plekken op het landgoed. Twee andere ruimteclaims richten zich op het omvormen van scherpe grenzen naar geleidelijke overgangen tussen natuurtypen. Een vijfde ruimteclaim bestaat uit het realiseren van een grondwaterpeilverhoging en de zesde ruimteclaim heeft betrekking op de aanleg van twee nieuwe meanders in de Overijsselse Vecht, waar die aan het landgoed grenst.

De vervolgens toegepaste wegingsmethode heeft geleid tot een prioritering in de ruimteclaims waarbij de claim die het hoogst scoort het “eenvoudigst, goedkoopst en met de meeste zekerheid op een aansprekend eindresultaat” te realiseren is. In dit geval betreft dat de kortste van de twee onderscheiden verbindingzones, waarbij een veenduinplateau op landgoed Junne verbonden wordt met eenzelfde veenduinplateau dat vlakbij, op het terrein van Staatsbosbeheer ligt. Door die maatregel ontstaat een waardevolle toename van het oppervlakte van het leefgebied van aan heide en zure vennen gebonden soorten, zoals de ter plaatse voorkomende Adder.

De grootste ecologische winst kan echter worden gemaakt als de andere, langere verbindingzone gerealiseerd wordt, die in verband met de additionele kosten voor de aanleg van een faunapassage op de derde plaats uit de weging kwam. Deze corridor doorsnijdt landgoed Junne en verbindt, als hij volledig uitgevoerd is, de heidegebieden Beerzerveld en Eerderveld met elkaar. In dat geval ontstaat een grote uitbreiding van het potentiële leefgebied van de aan het heidelandschap gebonden soorten, waarin zich duurzame netwerkpopulaties kunnen vormen.

Het advies aan de rentmeester van landgoed Junne luidt daarom om bovenal in samenwerking met Staatsbosbeheer en Landschap Overijssel, te zoeken naar manieren en middelen om de lange verbindingzone

langs het Junnerveld te realiseren en in stand te houden. Als dat niet haalbaar blijkt te zijn, zou de prioriteit moeten verschuiven naar de kortere verbindingzone tussen de veenduinplateaus en het creëren van de gewenste overgangszones waar zich nu nog scherpe grenzen bevinden tussen verschillende natuurtypen. De realisatie van de gewenste grondwaterpeilverhoging en de aanleg van extra meanders in de Overijsselse Vecht kunnen beter uitgesteld worden tot er meer bekend is met betrekking tot de daarmee samenhangende randvoorwaarden op het gebied van onderzoeksresultaten en wetgeving.

Om het duurzaam behoud en de ontwikkeling van meer natuurwaarden op landgoed Junne te realiseren en onderhouden, zijn in samenwerking met de betrokken partijen onder andere de volgende samenwerkingsconstructies denkbaar:

- Gezamenlijke subsidieaanvragen in het kader van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
- Ontwikkeling van een nieuw recreatief knooppunt op het landgoed, nabij de oever van de Overijsselse Vecht
- Gezamenlijke afzet van biomassa
- Grondruil, waarbij de belangen van zowel natuur als agrariërs gediend worden
- Inzet van elkaars vrijwilligersgroepen op het gebied van natuurbeheer
- Aansluiting zoeken bij organisaties die de ontwikkeling van lokaal ondernemerschap stimuleren

Het geheel is meer dan de som der delen. Inzetten op samenwerking leidt tot een win-win situatie waarbij een kwaliteitsimpuls voor de natuur op het landgoed en in de bredere omgeving daarvan, hand in hand gaat met mogelijkheden voor sociale en economische ontwikkelingen voor de eigenaar, de bewoners en de ondernemers op het landgoed.

1 Inleiding

Landgoed Junne is eigendom van Delta Lloyd Groep en bevindt zich in de gemeente Ommen (OV) langs de Overijsselse Vecht. Het landgoed ligt centraal tussen natuurterreinen van Landschap Overijssel (hierna LO), Staatsbosbeheer (SBB) en Natuurmonumenten (NM). Samen vormen de terreinen een aantrekkelijk en groter aaneengesloten gebied. LBP|SIGHT voert in opdracht van Delta Lloyd Groep het rentmeesterschap over het landgoed. Zij verricht in die hoedanigheid het landgoedbeheer in de breedste zin van het woord, met als uitgangspunten: maatschappelijke verantwoordelijkheid, sociale betrokkenheid en zakelijkheid.

LBP|SIGHT voorziet dat de huidige financiële zelfstandigheid van diverse landgoedfuncties (bosbouw, natuur, landbouw en wonen) onder druk komt te staan. Oorzaken daarvan zijn onder andere wisselende houtopbrengsten, ontwikkelingen in de subsidieverstrekking ten behoeve van bos- en natuurbeheer en ontwikkelingen in de land- en tuinbouwsector die uitwerking kunnen hebben op de toekomstige pachtopbrengsten.

In de loop van 2012 stelt LBP|SIGHT daarom een nieuw Landgoed Ontwikkelingsplan op, dat zich richt op een integraal en duurzaam landgoedbeheer met oog voor zowel de natuur als voor de commerciële belangen van bij het landgoed betrokken partijen. In het Landgoed Ontwikkelingsplan wordt aangegeven hoe de verschillende landgoedfuncties zich in de komende jaren zullen ontwikkelen en hoe deze ontwikkelingen bijdragen aan behoud en ontwikkeling van het landgoed als geheel. De natuurcomponent van het Landgoed Ontwikkelingsplan beschrijft de aanwezige natuurwaarden, de toekomstige ontwikkeling van de natuur op het landgoed en de positie die de natuur op landgoed Junne in zal nemen. Dit rapport richt zich vooral op de natuurcomponent van het op te stellen Landgoed Ontwikkelingsplan.

In aanloop naar het opstellen van dit nieuwe Landgoed Ontwikkelingsplan wil LBP|SIGHT inzicht verkrijgen in de actuele kansen die de huidige en potentiële natuurwaarden op het landgoed bieden in relatie tot de zoektocht naar kostenreductie en nieuwe economische dragers. Het zoeken naar mogelijkheden tot samenwerking met bovengenoemde natuurbeherende organisaties met als doel om aan zoveel mogelijk belangen tegemoet te komen, maakt hier nadrukkelijk deel van uit.

Om die reden is aan de auteurs van dit rapport gevraagd om een analyse te maken van de mate waarin landgoed Junne of de natuur op landgoed Junne een bijdrage kan leveren aan de doelstellingen van LO, SBB en NM. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de wensen en randvoorwaarden in de vorm van wet- en regelgeving vanuit de provinciale en gemeentelijke overheden en het waterschap Velt en Vecht.

De bijdrage aan de doelstellingen van LO, SBB en NM en wensen en randvoorwaarden in de vorm van wet- en regelgeving vanuit provinciale en gemeentelijke overheden en het waterschap leiden vaak tot een ruimtebeslag of een bepaald gewenst natuurbeheer op een bepaalde locatie van het landgoed. In dit rapport gebruiken we hiervoor de term ruimteclaim. Deze ruimteclaims vormen een belangrijk deel van de onderbouwing van de natuurcomponent in het Landgoed Ontwikkelingsplan.

1.1 Doelstelling

De doelstelling van dit project is te komen tot een kwalitatieve en kwantitatieve onderbouwing van de natuurcomponent van het nieuwe Landgoed Ontwikkelingsplan.

Met kwalitatieve onderbouwing wordt bedoeld: een beschrijving van de aanwezige natuurwaarden en de te ontwikkelen natuurwaarden op landgoed Junne en de ruimteclaims die volgen uit bestaande of te ontwikkelen natuurwaarden.

Met kwantitatieve onderbouwing wordt bedoeld: een beschrijving van de locaties, de oppervlakten, het aantal partijen en de investeringen die met de ruimteclaims gemoeid zijn.

De doelstelling van dit project is bereikt als het kan dienen voor de kwalitatieve en kwantitatieve onderbouwing van de natuurcomponent van het Landgoed Ontwikkelingsplan en de keuzes die in het Landgoed Ontwikkelingsplan gemaakt zullen worden met betrekking tot de natuurcomponent, beargumenteerd kunnen worden op basis van de in dit rapport aangeleverde informatie.

Onderzoeksvraag

Om de doelstelling te bereiken en tot een volledig beeld te komen van de wensen en ruimteclaims die op het landgoed rusten en de invloed die zij kunnen hebben op toekomstige ontwikkelingen, zijn gegevens verzameld die een antwoord moeten geven op de onderzoeksvraag *“Welke ontwikkelingen en samenwerkingsverbanden dragen het meest bij aan vergroting van de natuurwaarden op landgoed Junne en de daarnaast gelegen gebieden?”*.

De verzamelde gegevens hebben betrekking op de volgende aspecten:

- Welke partijen zijn direct betrokken?
- Over welke natuurwaarden spreken we?
- Met welke randvoorwaarden moet rekening gehouden worden?
- Welke wensen van derden ten aanzien van ruimtegebruik rusten op landgoed Junne en waarom?

1.2 Methodiek

Het project is uitgevoerd in drie fasen. De eerste fase heeft zich gericht op het verzamelen van informatie die het mogelijk maakt de huidige natuurwaarden van het landgoed te beschrijven en aan de hand van de wensen en ruimteclaims van de betrokken partijen input te leveren voor de ontwikkeling van de natuurcomponent van het nieuwe Landgoed Ontwikkelingsplan. Voor de beschrijving van de huidige natuurwaarden op het landgoed en in haar omgeving is informatie verzameld met behulp van internet en bij de opdrachtgever.

De invulling van de natuurcomponent in het nieuwe Landgoed Ontwikkelingsplan wordt mede bepaald door de bijdrage die de natuur op landgoed Junne kan leveren aan de doelstellingen van LO, SBB en NM. Het terrein van landgoed Junne ligt centraal ten opzichte van de terreinen van LO, SBB en NM (zie bijlage A). De inrichting en bedrijfsvoering van het landgoed kunnen door deze centrale ligging van invloed zijn op natuurwaarden van de naastgelegen terreinen, maar ook op het gehele aaneengesloten gebied dat door de terreinen van Junne, LO, SBB en NM samen gevormd wordt. Daarom zijn met vertegenwoordigers van deze drie organisaties gesprekken gevoerd om na te gaan welke wensen zij hebben ten aanzien van samenwerking om natuurwaarden in de terreinen te verhogen of kosten te besparen. Bij deze gesprekken is gebruik gemaakt van een vooraf opgestelde lijst met vragen. De vragen waren er op gericht een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de ruimteclaims of specifieke wensen die andere partijen hebben.

Ook kunnen er ruimteclaims volgen uit wet- en regelgeving of uit wensen van provinciale en gemeentelijke overheidsinstanties en het waterschap Velt en Vecht. Daarom zijn ook met deze instanties gesprekken gevoerd om na te gaan of er specifieke wensen ten aanzien van landgoed Junne zijn die volgen uit beleidsprogramma's zoals Ruimte voor de Vecht en de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur en Groene en blauwe hoofdstructuur van Overijssel. Daarnaast is via internet informatie verzameld over wet- en regelgeving die kan leiden tot een ruimteclaim op landgoed Junne.

Tijdens de tweede fase van het project is de verzamelde informatie uit fase één verwerkt tot een beschrijving van de natuurwaarden (zie hoofdstuk 2), de kaders en ruimteclaims die volgen uit wet- en regelgeving of ruimtelijke plannen (zie hoofdstuk 3.1) en specifieke ruimteclaims die leiden tot verdere versterking of ontwikkeling van natuurwaarden (zie hoofdstuk 3.2). De beschrijving van de natuurwaarden kan door de opdrachtgever worden gebruikt als input bij het opstellen van de natuurcomponent in het nieuwe Landgoed Ontwikkelingsplan. Dit overzicht is echter ook nodig om vast te kunnen stellen wat de belangrijkste natuurwaarden zijn die op het landgoed en in de wijdere omgeving voorkomen en hoe de ruimteclaims zich daartoe verhouden.

De informatie die volgt uit de beschrijving van de ruimteclaims en de kaders kan gebruikt worden voor zowel de kwalitatieve als de kwantitatieve onderbouwing van de natuurcomponent van het Landgoed Ontwikkelingsplan.

Voor iedere specifieke ruimteclaim met als doel de ontwikkeling van natuurwaarden is een beschrijving gemaakt van de huidige versus de gewenste situatie, de benodigde inrichtingsmaatregelen en het instandhoudingsbeheer, het beoogde effect van de maatregelen, de haalbaarheid in termen van grondgebruik in relatie tot de eventuele waardevermindering, beschikbare middelen, urgentie in de vorm van wettelijke verplichtingen en gedragenheid in de zin van het aantal partijen dat uit zichzelf de betreffende wens of ruimteclaim uitsprak.

De huidige en gewenste situatie en de daarvoor te nemen inrichtingsmaatregelen en het instandhoudingsbeheer hebben een beeldvormende rol in die beschrijving. De overige onderdelen van de beschrijving vormen de basis waarop de vragen zijn geformuleerd die een rol spelen in de weging en prioritering van de ruimteclaims die in de derde fase van het project is uitgevoerd. De beschrijving per ruimteclaim levert informatie die nodig is voor een kwalitatieve en kwantitatieve onderbouwing van de natuurcomponent in het Landgoed Ontwikkelingsplan.

In de derde fase van het project is een wegingsmethode opgesteld en zijn de beschreven ruimteclaims elkaar gewogen de hand van de volgende criteria:

- ❖ Beoogd effect
- ❖ Haalbaarheid
- ❖ Urgentie
- ❖ Gedragenheid

Het gebruik van deze criteria biedt de mogelijkheid om de verschillende claims ten opzichte van elkaar te wegen en te prioriteren. Aan de wegingscriteria zijn vragen gekoppeld; de beantwoording van die vragen leidt direct tot een waardering op basis van:

1. een zo groot mogelijke bijdrage aan de versterking of ontwikkeling van natuurwaarden
2. een zo gering mogelijke afhankelijkheid van de uitvoering van andere ruimteclaims
3. een zo laag mogelijke financiële impact
4. een zo zeker mogelijk resultaat ten opzichte van het beoogde effect
5. een zo groot mogelijke bijdrage aan Natura 2000 en ander prioriteiten uit het (overheids)beleid
6. zoveel mogelijk partijen met een direct belang bij de uitvoering
7. zo min mogelijk negatieve effecten op derde partijen

Bij de waardering is gebruik gemaakt van een drie-punts schaal. Gelet op het aantal claims wordt dit voldoende geacht. Voor een uitwerking van de gebruikte wegingscriteria en de bijbehorende waardering zie hierna onder het kopje “Wegingscriteria nader bekeken”.

De uitslag van de weging leidt in combinatie met de informatie die volgt uit de beschrijving van de ruimteclaims, tot een conclusie en advies aan de opdrachtgever. Het advies heeft betrekking op de invulling van de natuurcomponent in het nieuwe Landgoed Ontwikkelingsplan en kan op basis van alle ter beschikking staande informatie afwijken van het resultaat van de weging. Het advies aan de opdrachtgever en een discussieparagraaf zijn opgenomen in hoofdstuk 4. In de discussieparagraaf komen, naast een kritische beschouwing, onderwerpen aan de orde die als basis dienen voor verkennende gesprekken tussen de betrokken partijen. Uit die gesprekken kunnen afspraken volgen over samenwerking tussen partijen bij de uitvoering en financiering van (delen van) het advies.

Wegingscriteria nader bekeken

De genoemde wegingscriteria zijn in drie van de vier gevallen opgedeeld in verschillende wegingsvragen die elk een waardering hebben gekregen die is opgenomen in de wegingsmatrix in paragraaf 3.3.

❖ Beoogd effect

1. In welke mate levert realisatie van de ruimteclaim een bijdrage aan het versterken en/of vergroten van de natuurwaarden?

De waardering bestaat uit drie punten als de effecten van de maatregel zich richten op versterking van natuurwaarden die de grenzen van het landgoed overschrijden. Twee punten als de effecten zich vooral voordoen op het de locatie, anders dan productiebos, waar de maatregelen uitgevoerd zijn. En één punt is gegeven voor maatregelen die zich beperken tot het versterken of verhogen van de natuurwaarden in productiebos.

Maatregelen die een invloed hebben op een groter gebied leiden over het algemeen tot hogere bijdrage aan ontwikkeling van natuurwaarden.

2. Is de mate waarin het beoogde effect bereikt wordt afhankelijk van de realisatie van de andere ruimteclaims?

De waardering is drie punten als het beoogde effect op de locatie waar de maatregel plaatsvindt niet afhankelijk is van uitvoering van één of meer overige ruimteclaims. Twee punten zijn gegeven als de beoogde effecten in kwalitatief opzicht niet geheel bereikt kunnen worden zonder de realisatie van de er mee samenhangende claim(s) of natuurversterkende maatregelen door een andere partij. Eén punt staat voor volledige afhankelijkheid van andere ruimteclaims ten aanzien van het bereiken van de beoogde effecten.

De achtergrond voor deze vraag ligt in de keuzes die in het Landgoed Ontwikkelingsplan mogelijk gemaakt moeten worden met betrekking tot de prioritering en de fasering in de uitvoering van de ruimteclaims.

❖ Haalbaarheid

3. In welke mate is realisatie van de maatregel afhankelijk van financiële investeringen of subsidie?

De waardering bestaat uit drie punten als uitvoering van de ruimteclaim leidt tot een verlies aan productiebos van maximaal 8 ha, twee punten bij een groter verlies aan productiebos dan 8 ha of meer dan 1 ha cultuurgrond en één punt als er naast verlies aan productiebos of cultuurgrond ook additionele kosten gemaakt moeten worden om een ruimteclaim uit te kunnen voeren.

De beantwoording van deze vraag geeft inzicht in de financiële gevolgen van een keuze. Binnen het kader van dit rapport, dat is gericht op verhoging van natuurwaarden, hoeft dat geen bepalende factor te zijn. Echter in het kader van het nieuwe Landgoed Ontwikkelingsplan voor landgoed Junne levert het wel belangrijke informatie op voor het maken van kosten/baten afwegingen. Er is een verschil gemaakt tussen verlies aan productiebos en verlies aan cultuurgrond omdat de waarde van 1 ha productiebos ongeveer 10.000 euro bedraagt en de waarde van 1 hectare cultuurgrond ongeveer 45.000 euro. De waarde van 1 ha natuurground bedraagt ongeveer 5.000 euro.

4. In welke mate is de benodigde informatie voor een onderbouwde besluitvorming en prioritering van de ruimteclaim aanwezig?

De waardering bestaat uit drie punten als alle benodigde kennis en informatie aanwezig is. Twee punten worden toegekend als er kennis of informatie ontbreekt die door de betrokken terreinbeherende organisaties zelf kan worden vergaard (zoals hydrologisch of bodemonderzoek). Eén punt wordt toegekend als ontbrekende kennis of informatie ook afhankelijk is van onderzoek in groter verband, zoals de Programmatistische Aanpak Stikstof.

De beantwoording van deze vraag richt zich op prioritering van de wensen in de tijd, in relatie tot de mate van zekerheid over het behalen van de verwachte resultaten. Het verdient de voorkeur om projecten pas uit te voeren als er meer zekerheid is over de verwachte resultaten.

❖ **Urgentie**

5. In hoeverre vormt realisatie van de beoogde effecten een bijdrage aan de doelstellingen uit Natura 2000 en ander relevant (overheids)beleid zoals beschreven in paragraaf 3.1?

De waardering bestaat uit drie punten als de bereikte verhoging van de natuurwaarden een bijdrage levert aan de voor dit Natura 2000 gebied (39, Vecht en Beneden-Regge) aangewezen habitattypen en tevens een andere prioriteit uit het overheidsbeleid er mee is gediend. Twee punten zijn gegeven voor de verhoging van natuurwaarden die behoren tot de aangewezen habitattypen en één punt bij de ontwikkeling of versterking van niet onder Natura 2000 aangewezen natuurwaarden.

De urgentie van de bij de ruimteclaim horende maatregelen wordt groter naarmate de natuurwaarden die er mee gemoeid zijn een grotere betekenis hebben of rol spelen in het (overheids)beleid. Hierbij is gekeken naar de instandhoudingsdoelstellingen vanuit Natura 2000 en naar de rol van ander (overheids)beleid dat relevant is voor dit project.

❖ **Gedragenheid**

6. Hoeveel van de zes geïnterviewde partijen hebben een belang getoond ten aanzien van de realisatie van deze ruimteclaim?

De waardering bestaat uit drie punten als meer dan twee geïnterviewde partijen een direct belang hebben aangegeven. Twee punten als twee partijen een direct belang hebben aangegeven en één punt als het belang zich beperkt tot één partij.

De positieve waardering van meerdere belanghebbenden komt voort uit een vergroting van de kans op constructieve samenwerkingsverbanden die daarmee ontstaan en die op hun beurt de kans op een geslaagde uitvoering van de ruimteclaim verhogen.

7. Raken eventuele negatieve effecten zoals waarde- of productievermindering van grond, anderen dan de grondeigenaar als de ruimteclaim uitgevoerd wordt?

De waardering is drie punten als uitvoering van de claim naar verwachting niet leidt tot negatieve economische of sociale gevolgen voor anderen dan de grondeigenaar. Als een mogelijk negatief gevolg van ofwel economische ofwel sociale aard is, worden twee punten toegekend. En als er partijen (anders dan de grondeigenaar) zowel economisch als sociaal getroffen worden door de uitvoering van de ruimteclaim dan leidt dat tot een waardering van één punt.

Landgoed Junne bestaat uit méér dan alleen “grond”. Het is een plaats waar mensen leven en die mensen worden in meer of mindere mate geconfronteerd met de gevolgen die voortvloeien uit de

keuzes voor het al dan niet ingrijpen in de natuur. Hoe kleiner de negatieve impact van deze ingrepen is, hoe groter de kans wordt op draagvlak ervoor en hoe minder compensatie nodig is om de negatieve effecten op te heffen.

2 Landschap en natuurwaarden

Dit hoofdstuk belicht vooral het tweede aspect van de onderzoeksvraag, namelijk: “over welke natuurwaarden spreken we?” In verband met het onderzoeken en prioriteren van de ruimteclaims is het nodig een beeld te hebben van het landschap waarvan landgoed Junne onderdeel uitmaakt en de kenmerkende natuurwaarden die in dat landschap voorkomen. Hieronder volgt daarvan een beschrijving, gevolgd door een beschrijving van landgoed Junne en de daar voorkomende natuurwaarden. Op de kaart in bijlage A staat de ligging van Junne ten opzichte van de andere landgoederen waarnaar in deze beschrijving wordt verwezen.

Landgoed Junne ligt grotendeels binnen de begrenzing van het Natura 2000 gebied 39 “Vecht en Beneden Regge” en in de Ecologische hoofstructuur. De beschrijving van het landschap en de daarin voorkomende natuurwaarden is gebaseerd op de verschillende documenten die over dit Natura 2000 gebied beschikbaar zijn, zoals de gebiedsbeschrijving, de knelpunten en kansenanalyse oktober 2007, het gebiedendocument Vecht- en Beneden-Reggegebied van november 2006 en een incompleet concept beheerplan van juli 2009. Verder is gebruik gemaakt van profielbeschrijvingen van bepaalde habitattypen¹. Het Natura 2000 gebied is nog niet definitief aangewezen, maar wel aangemeld in Brussel. Van de locatie en de grenzen van de verschillende habitattypen in het gebied is een concept-kaart beschikbaar. Deze zal echter nog worden aangepast.

2.1 Landschap en natuurwaarden in de ruimere omgeving

De kaart in bijlage B geeft de ligging weer van de diverse Natura 2000 habitattypen op landgoed Junne en in haar directe omgeving. Hoewel het gaat om een concept kaart geeft deze toch een goed beeld van de belangrijkste natuurwaarden. Het landschap waarin landgoed Junne ligt wordt gekenmerkt door twee landschapstypen, namelijk dat van de hogere zandgronden en het rivierenlandschap van de Overijsselse Vecht. In het rivierenlandschap vinden we o.a. oude meanders, kronkelwaarden en rivierduinen. Op de zandgronden liggen dekzanden in de vorm van stuifduinen en uitgestoven laagten.

Doordat de twee landschapstypen in dit gebied bij elkaar liggen bevinden zich hier zeer verschillende natuurwaarden op korte afstand van elkaar. Een sprekend voorbeeld hiervan is het Junner koeland waar, onder invloed van de rivier gevormde natuurwaarden (zoals stroomdalgraslanden en Jeneverbesstruweel met Hondсроos op voedselrijke bodem) voorkomen naast natuurtypen die we vooral vinden op de hogere zandgronden (zoals droge heide en de Jeneverbesstruweel van voedselarme droge zandgronden). Een ander voorbeeld is het stuifzandgebied de Heetdelle, op landgoed Junne, dat op nog geen 200 meter ligt van het stroomdalgrasland in het Arriër koeland.

Rivierenlandschap van de Overijsselse Vecht

In het dal van de Vecht ter hoogte van Junne liggen oude meanders en kronkelwaarden bij landgoed Stekkenkamp, het Arriër koeland, het Junner koeland en het Stegerense koeland bij de Prathoek. Ze zijn ontstaan tijdens de laatste ijstijd (Weichselien) toen de Vecht sterk meanderde. Bij de kanalisatie van de Vecht, begin 1900, zijn de meanders afgesneden van de Vecht. Deze oude meanders en kronkelwaarden bevatten verschillende natuurwaarden. Zo hebben zich op de kronkelwaarden stroomdalgraslanden (H6120), heischrale graslanden (H6230), soortenrijke ruigten (H6430) en Jeneverbesstruweel (H5130) ontwikkeld. In de natte delen en langs de nog aanwezige oude meanders groeit elzenbroekbos (H91E0). De oude meanders met open water zijn belangrijk voor Kamsalamander en Knoflookpad.

Foto 1: Arriër koeland, kronkelwaarden met stroomdalgrasland

In de stroomdalgraslanden groeien onder meer Steenanjer (of Zwolse Anjer), Grote tijm en Grasklokje en in de soortenrijke ruigten staat Lange ereprijs; dit zijn allemaal rode lijst soorten en/of beschermde soorten. Het heischraal grasland vormt hier een overgang tussen stroomdalgrasland en droge heide. Kenmerkend zijn onder meer Liggend walstro en Pilzegge. Een deel van het Jeneverbesstruweel in het Junner koeland is een zeldzame variant met Hondсроos. Het elzenbroekbos is ontstaan toen de meanders werden afgesneden van de rivier. De kronkelwaarden zijn eeuwenlang als koeland (gemeenschappelijke koeweiden) in gebruik geweest. De beweiding, in combinatie met regelmatige overstromingen zorgde voor het in stand houden van stroomdalgraslanden langs de Vecht.

Met de kanalisatie van de Vecht zijn de overstromingen van de kronkelwaarden grotendeels weggefallen. Hierdoor vindt geen of nauwelijks sedimentatie van zand meer plaats en daarmee is de buffering tegen verzuring weggefallen. Het voortbestaan van de stroomdalgraslanden, die afhankelijk zijn van matig zure tot basische bodems, is hierdoor onder druk komen te staan.

Aan de noordkant van de Vecht, ter hoogte van Junne, ligt een zone met graslanden die het Arriër koeland, Junner Koeland en de meander bij de Prathoek met elkaar verbindt. Deze graslanden worden voor het grootste deel beheerd door SBB. Deze zone bestaat voor een deel uit (te) voedselrijke graslanden en voor een deel uit droog soortenrijker schraalgrasland. De voedselrijke graslanden worden ontwikkeld tot Kamgrasweiden. Voor de droge schraalgraslanden is het beheerdoel, waar mogelijk, stroomdalgrasland. Verder naar het oosten, ter hoogte van de stuw bij Junne, wordt momenteel een meander in de Vecht verlengd. Hier zijn de beheerdoelen ontwikkeling van overstromingsgraslanden, zoals Zilverchoongrasland en op de droge, incidenteel overstroomde, graslanden ontwikkeling van stroomdalgrasland.

Hogere zandgronden

Het landschap van de hogere zandgronden wordt gekenmerkt door de aangeplante naaldhoutbossen, natte en droge heide, Jeneverbesstruweel, stuifzand, zure vennen en hoogveen. De naaldhoutbossen zijn aangeplant om het stuifzand te bedwingen en als vorm van heideontginning, toen rond 1900 door uitvinding van kunstmest en dalende prijzen van wol, de heide niet meer nodig was voor de beweiding van schapen en voor het steken van plaggen (voor het potstalsysteem). De stuifzanden zijn in de Middeleeuwen ontstaan als gevolg van overbeweiding en te intensief steken van plaggen. De landgoederen Beerze, Junne en Stekkenkamp bestaan voornamelijk uit aangeplant naaldbos.

De belangrijkste natuurwaarden van de hogere zandgronden liggen in drie deelgebieden namelijk landgoed Beerze (oostelijk van Junne), het Eerder Achterbroek (zuidwest) en het gebied ten westen van Junne tot aan Besthmen dat grotendeels in beheer is bij SBB.

Landgoed Beerze is eigendom van LO. De belangrijkste natuurwaarde op landgoed Beerze bestaat uit een grote, aaneengesloten zone van grofweg 82 ha, waarin vochtige heide (H4010A), vennen (H3160), hoogveen (H7110B), Jeneverbesstruweel (H5130), droge heide op stuifzand (H2310) en stuifzanden (H2330) elkaar afwisselen. Bijzondere soorten die men hier aantreft zijn Kleine veenbes, Klein blaasjeskruid, Lavendelhei en Beenbreek. Verder komen onder andere voor: de Heidekikker, een Adderpopulatie, diverse soorten libellen waaronder Gevlekte witsnuitlibel, Venwitsnuitlibel, Vuurlibell, Bandheidlibel en Groot dikkopje en Bruine vuurvlieder.

In het noordelijk deel van het landgoed, dicht bij Junne komt nog een kleiner oppervlakte droge heide op stuifzand (H2310) voor.

Het overige deel van landgoed Beerze bestaat voornamelijk uit opstanden van Grove den. LO streeft in zijn bosbeheer naar een natuurlijkere bosstructuur, verwijdering van exoten en bevordering van bosranden op overgangen naar heide en grasland. Langs de grens met Junne komen voornamelijk oude Grove dennen opstanden voor. Het bosbeheer moet leiden tot hogere natuurwaarden.²

Het gebied direct ten westen van Junne, globaal tot aan Besthmen is in beheer bij SBB. De in dit gebied voorkomende stuifzanden (H2330), droge en vochtige heide (H4030 en H4010A), zure vennen (H3160) en stukjes hoogveen (H7110B) zijn allemaal gekarteerd in het kader van Natura 2000. Ze liggen echter versnipperd tussen de naaldbossen.

Op aanzienlijke schaal treedt hoogveenvorming op in de Besthmenerveentjes. In twee van de veentjes staan grote aantallen van de Veenbloembies, een van de meest bedreigde plantensoorten in ons land. Het Eerderveld is het grootste vochtige heidegebied binnen het terrein van SBB en is ongeveer 13 ha groot. Tegen de grens met Junne ligt de Achterste Sahara, een stuifzandgebied van ongeveer 7 ha. Iets verder westelijk, ligt de Voorste Sahara, ongeveer 5 ha groot. De Voorste en Achterste Sahara worden onderling gescheiden door naaldbos. De Voorste Sahara wordt opgehouden door intensieve betreding van publiek. In de Achterste Sahara wordt het stuifzand steeds verder vastgelegd door Buntgras, mos, opslag van Grove den en een klein beetje Struikheide en Dopheide.

Het bosbeheer van SBB heeft drie doelstellingen: houtproductie, natuur en recreatie (multifunctioneel bos). Het is de bedoeling om de komende jaren de natuurwaarden van het bos te verhogen en verbindingen te maken tussen de versnipperde heide terreintjes, vennetjes, veentjes en stukjes met stuifzand, ten gunste van de migratie van daarin voorkomende soorten. Dit wordt gedaan door het creëren van open plekken in het bos en langs de paden.³

Ten zuidwesten van Junne ligt het Eerder Achterbroek. Dit gebied is in beheer bij NM. Het is een kleinschalig kampenlandschap waar vochtige en droge heide terreintjes, kleine bosjes, en grasland of akkerland op kleine essen elkaar afwisselen. Tussen de verschillende perceeltjes liggen eikenlanen of houtwallen. Bijzondere soorten zijn Das, Wielewaal en Steenuil.⁴

In dit gebied stroomt de Bevert. De versnelde afwatering van de cultuurgronden in het Junner Vlier (die in eigendom zijn van landgoed Junne) verloopt via dit beekje. Dit is een van de oorzaken van de verdroging in het Eerder Achterbroek.

2.2 Landschap en natuurwaarden op landgoed Junne

Landgoed Junne bestaat voornamelijk uit productiebos (700 ha) en cultuurgrond (238 ha), terwijl een klein deel bestaat uit natuur (50 ha). De bodem bestaat uit duinvaaggronden (stuifduinen) en vlakvaaggronden (uitgestoven laagtes) en in het Junner Vlier uit veldpodzolen en beekerdgronden.

Productiebos

In de periode tussen 1850 en 1913 is het landgoed grotendeels bebost met naaldhout en een kleine oppervlakte is bebost met Eik.

Op landgoed Junne zijn de volgende boomsoorten aangeplant (zie kaart bijlage D):

Grove den 373 ha

Douglas 160 ha

Japanse lariks 70 ha

Fijnspar 18 ha

Eik 49 ha

Overige soorten ongeveer 25 ha

De leeftijdsopbouw van het bos is als volgt (zie kaart bijlage E):

20 tot 40 jaar 95 ha

40 tot 80 jaar 384 ha

80-100 jaar 135 ha

ouder dan 100 jaar 79 ha

De bosopstanden ten zuiden van de spoorlijn Ommen-Hardenberg en de opstanden tussen Dieselweg en de spoorlijn hebben als voornaamste doelstelling houtproductie. De structuurvariatie in dit deel van het bos is beperkt door de geringe variatie in leeftijdsopbouw en de gelijkmatige plantafstanden van de bomen. Op diverse plaatsen is wel natuurlijke verjonging aanwezig. Er wordt geen specifiek beheer gevoerd om hogere natuurwaarden te bereiken zoals het streven naar meer structuurvariatie (open delen – dichte delen, verschil in ontwikkelingsfasen), het creëren van dood hout of bosrand beheer.

De opstanden in dit deel van het landgoed bestaan voor ongeveer 150 ha uit Douglas en Fijnspar en 268 ha Grove den van de in totaal 450 ha bos. Oudere en gedunde opstanden met Grove den en Japanse lariks hebben nog de hoogste natuurwaarde vanwege de kruidlaag en de voorkomende mossen. De donkere bossen met Douglas en Fijnspar, die weinig ondergroei toelaten, hebben lage natuurwaarden.⁵ Vanwege de geringe structuurvariatie en het grote aandeel Douglas is de natuurwaarde van dit deel van het landgoed beperkt.

In het noordelijk deel van het landgoed (de zone bij de Heetdelle, rond Junnerbelten en delen van de opstanden rondom de Prathoek) bestaan de bosopstanden uit oudere Grove dennen bossen. De structuur hiervan is gevarieerder en meer open door de hogere leeftijd van de opstanden en de aanwezige hoogteverschillen. In dit deel bevinden zich ook enkele percelen met Zomereik en Elzenhakhout (zie verder onder locaties met natuurwaarden). Er zijn daarom ook hogere natuurwaarden aanwezig.

Cultuurgrond

Het noordoostelijke deel van het landgoed is een essenlandschap met enkele typerende boerderijen. Verspreid over de percelen liggen enkele kleine bosjes en houtsingels. In het centrale deel van het landgoed (Junnerveld) en aan de zuidzijde van het landgoed (Junner Vlier) liggen nog enkele percelen cultuurgrond. Deze percelen worden door middel van een slotenstelsel ontwaterd. In het Junner Vlier wordt water versneld afgevoerd door onderbemaling. De grondwatertrap is hier vrij hoog (deels III).⁶ De overgangen van bos naar cultuurgrond zijn allemaal zeer hard. De natuurwaarden van dit deel zijn dan ook laag.

Foto 2: Junnerveld, scherpe overgangen tussen bos en cultuurgrond hebben lage natuurwaarden

Locaties met hoge natuurwaarden

Op het landgoed liggen diverse locaties met hogere natuurwaarden. Zij worden hierna kort omschreven; de nummers in de tekst verwijzen naar de kaart locaties met hoge natuurwaarden in bijlage C.

Bij deze beschrijving is gebruik gemaakt van informatie uit de beheervisie Junne 2005-2014⁷ en het concept beheerplan Natura 2000 en concept habitattypen kaart. Recente inventarisaties van het gebied zijn niet aanwezig.

In het noordelijke deel van het landgoed bevinden zich de volgende locaties met relatief hoge natuurwaarden:

(1) De Heetdelle, een stuifzand van ongeveer 13 ha dat is gekarteerd als Natura 2000 habitatype stuifzand (H2330). De overgangen van stuifzand naar bos zijn ook hier vrij scherp en verschillende successiestadia ontbreken omdat het gehele stuifzand jaarlijks wordt open gehouden met behulp van een eg. Sinds enkele jaren wordt een klein oppervlak niet of minder vaak (één keer in de twee of drie jaar) bewerkt, vanwege de functie voor de Kommavlinder. Daarnaast is tussen het stuifzand en de graslanden bij de Vecht is een zone bos gekapt ten behoeve van de Kommavlinder. Deze buiten de Veluwe vrij zeldzame vlindersoort gebruikt het Buntgras, dat hier op het stuifzand groeit, als waardplant maar is voor nectar afhankelijk van de flora in de graslanden langs de Vecht. Verder groeien in de Heetdelle de typische stuifzandsoorten Heidespurrie, Ruig haarmos en diverse korstmossen.

(2) De noordelijke bosrand bij de Heetdelle. Dit stukje vormt de overgang van de stuifzanden naar de Vecht en wordt gedeeltelijk onderbroken door een smalle oude meander. Vanaf de rand naar lagere delen staat een mix van Grove den, Amerikaanse eik en Zomereik en langs de oude meander staan onder andere wilgen (Gauwe wilg en Boswilg). Verder naar beneden richting de Vecht staan er op de drogere delen dan weer Eiken en Bramen. Op de wilgen is in het verleden de zeldzame Grote Weerschijnvlinder gesignaleerd. Iets verder oostelijk ligt een klein perceel Elzenhakhout. Door de leeftijd van het bos, de hoogteverschillen en de meander is de bosstructuur in deze zone meer gevarieerd en zijn er hogere natuurwaarden. Deze gehele zone is in het kader van Natura 2000 gekarteerd als vochtig alluviaal bos (H91E0C), de zone is echter te ruim ingetekend. Parallel aan deze zone ligt een gebied met Grove den opstanden, de leeftijd hiervan is meer dan 100 jaar.

Ertussen liggen enkele hele kleine heiderestanten, ze liggen erg geïsoleerd. De meest oostelijk gelegen percelen in de noordelijke bosrand bestaan gedeeltelijk uit Zomereikenbos dat ouder dan honderd jaar is, het is daarom gekarteerd als oud eikenbos (H9190).

(3) Het landschap van de Junner Belten bestaat uit stuifduinen die voor een groot deel zijn vergrast of begroeid met Buntgras en Ruig haarmos. Langs de randen staat Grove den in verschillende leeftijdsklassen en in een volgend halfopen deel staan resten van een opstand met Zomereik met een vergraste ondergroei. Er is weinig open zand. De Junner Belten liggen tegenover de Prathoek (een oude meander met kronkelwaarden en graslanden) en zijn daardoor geschikt voor de Komma Vlinder.

(4) In de noordwestelijke zone langs de Vecht en bij het Arriër koeland bevinden zich extensief begraasde graslanden, Jeneverbesstruweel (gekarteerd als H5130), Sleedoorns, Meidoorns en enkele poelen. Recentelijk zijn de Jeneverbessen, Sleedoorns en Meidoorns vrijgesteld door verwijdering van zware eiken. Ook de in dit deel van het gebied aanwezige poel krijgt hierdoor weer voldoende licht. Het vrijstellen van de Sleedoorns is uitgevoerd ten gunste van de Sleedoornpage die hier voorkomt. Deze zone langs de Vecht wordt beheerd door middel van extensieve begrazing en gedeeltelijk door maaibeheer, verder is het slepen (gelijkmaken van de bodem) stopgezet. Doel is het realiseren van meer structuur in het grasland en verschraving van de bodem. De graslanden zijn nog voedselrijk en bestaan uit een mix van Kamgrasweiden op de droge delen en Zilverschoongrasland op de natte delen. Op enkele hogere en drogere delen staan Steenanjers. Op diverse plaatsen in de omgeving (o.a. Junner koeland) komt de Knoflookpad voor. Mogelijk dat deze gebruik zal gaan maken van de poelen.

Deze gehele zone met de hiervoor genoemde locaties sluit direct aan bij de meanders en stroomdalgraslanden ten oosten en ten westen van Junne, bij het Junner koeland en de graslanden aan de noordkant van de Vecht (zie de beschrijving onder 2.1 van dit hoofdstuk). Zeker voor meer mobiele soorten is zo een geheel ontstaan dat door zijn grootte meer mogelijkheden biedt voor ontwikkeling en uitwisseling van soorten.

(5) De belangrijkste natuurwaarde ten zuiden van de spoorlijn bestaat uit het veenduinplateau of stuifzandfort De Meertjes. Op een oppervlakte van 3.4 ha komt Jeneverbesstruweel, droge heide en vochtige heide voor afgewisseld met veenputjes (zure poeltjes). Op dit terreintje zijn de laatste jaren twee keer kleinschalige plagwerkzaamheden uitgevoerd en is er Grove den gekapt. Het resultaat is een rijke begroeiing met o.a. Beenbreek en Zonnedauw. Verder groeit er Klein Blaasjeskruid, Veenpluis, Dopheide, Trekrus en Pilzegge. Iets meer noordelijk ligt er nog een kleine locatie met vergraste droge heide en Jeneverbes struweel (0.7 ha). Voor beide gebieden zijn de volgende Natura 2000 habitattypen gekarteerd: H4010A vochtige heide, H5130 Jeneverbesstruweel, H3160 dystrofe poelen en meren en H2310 droge heide op stuifzand. De Meertjes lijken binnen Junne een geïsoleerd gebied, maar het ligt maar 170 meter van een gelijksoortig gebied van 3 ha bestaande uit hoogveen (H7110B), vochtige Heide (H4010A) en Jeneverbesstruweel (H5130) van SBB. Ook in een iets grotere zone ten westen van Junne liggen meer perceeltjes met vochtige heide, droge heide en hoogveen. Zo beschouwd worden de natuurwaarden van de Meertjes veel hoger. Grotere gebieden bieden door hun oppervlakte een hogere diversiteit en meer kans op een duurzaam voortbestaan.

2.3 Samenvatting natuurwaarden

De oppervlakte aan hogere natuurwaarden binnen Junne is beperkt. De voornaamste waarden zijn de zone in het noorden van het landgoed en de Meertjes in het zuidelijk deel van het landgoed.

Wordt landgoed Junne bekeken in samenhang met haar directe omgeving of in het verband van het Natura 2000 gebied en EHS dan blijkt enerzijds dat Junne aan de noordzijde een belangrijke schakel vormt in een groter geheel en dat het veenduinplateau de Meertjes mooi kan aansluiten bij het gebied van SBB ten westen van Junne. Anderzijds is de zuidelijke helft van landgoed Junne wat betreft natuurwaarden een bijna “leeg gebied” en vormt het een isolerende factor tussen de gebieden van NM, LO en SBB.

3 Ruimteclaims op landgoed Junne

Dit hoofdstuk behandelt het derde en vierde aspect van de onderzoeksvraag. Het derde aspect, “Met welke randvoorwaarden moet rekening gehouden worden?” komt in paragraaf 3.1 aan de orde en geeft een beeld van specifiek voor dit projectgebied relevant en op natuur of ruimtelijke inrichting gericht (overheids)beleid en wet- en regelgeving. De status daarvan kan direct of indirect een rol spelen bij de besluitvorming over de termijn waarbinnen een ruimteclaim mogelijk gerealiseerd zou kunnen worden. Het vierde aspect van de onderzoeksvraag, “Welke wensen van derden ten aanzien van ruimtegebruik rusten op landgoed Junne en waarom?” komt aan de orde in paragraaf 3.2. Uit het voeren van gesprekken met de betrokken partijen tijdens fase één van dit project is een beeld ontstaan van de huidige versus de gewenste situatie op landgoed Junne. Daaruit volgt in die paragraaf de beschrijving van zes ruimteclaims; wensen van de betrokken partijen gericht op de ontwikkeling en/of versterking van de natuurwaarden op het landgoed. Naast beschrijvingen van de huidige en de gewenste situatie is ook ingezoomd op het beoogde effect, het beheer, de haalbaarheid en de urgentie van de wensen.

3.1 Kaders door wetgeving en ruimtelijke plannen

Natura 2000

Natura 2000 richt zich op het keren van de achteruitgang van de biodiversiteit in Europa. Dat gebeurt door middel van duurzame bescherming van leefgebieden en soorten. Iedere lidstaat van de Europese Unie wijst daartoe gebieden aan die, na het doorlopen van een uitgebreide procedure, de status en bescherming van Natura 2000 gebied krijgen. In Nederland is die bescherming vastgelegd binnen de Natuurbeschermingswet 1998. Natura 2000 gebied 39, Vecht en Beneden-Regge, is tot op heden nog niet definitief aangewezen door de staatssecretaris van Economische zaken, Landbouw & Innovatie. Er ligt een ontwerp-aanwijzingsbesluit. Er is wel een aanzet gemaakt voor het komen tot een beheerplan. Het resultaat daarvan is een onvolledig concept beheerplan dat dateert van juli 2009.

Het grootste deel van landgoed Junne, uitgezonderd het Junner Vlier en de cultuurgronden aan de noord oostzijde, valt binnen de voorlopige begrenzing van Natura 2000 zoals die ten tijde van het schrijven van dit rapport gepubliceerd is op de website van de provincie Overijssel. De locatie, exacte begrenzing en benoeming van enkele aangewezen habitattypen binnen de grenzen van het landgoed zijn ook nog niet definitief. Een kaart met de gekarteerde Natura 2000 habitattypen op Junne is opgenomen in bijlage F. Tijdens de meest recente inspraakronde in maart 2009 zijn mondeling verzoeken tot aanpassing ingediend. Voor de gekarteerde habitattypen geldt na definitieve aanwijzing een instandhoudingsplicht. Hieruit volgt een beperking van activiteiten op de locatie van die habitattypen en soms ook in een ruimere zone daaromheen. Voor de beschreven ruimteclaims geldt dat de uitvoering ervan niet zal leiden tot negatieve gevolgen voor de aangewezen habitattypen. Sterker nog, uitvoering van de claims draagt bij tot versterking en mogelijke uitbreiding ervan.

Het Junner Vlier is één van de twee locaties op het landgoed die niet binnen de Natura 2000 begrenzing vallen. Het huidige grondgebruik en de grondwatersituatie van het Junner Vlier oefenen wel invloed uit op het naastliggende Natura 2000 terrein, in het bijzonder op het Eerder Achterbroek. Om die reden bestaat de kans dat er van overheidswege, na vaststelling van het Natura 2000 beheerplan voor de provincie Overijssel, beperkingen of juist verplichtingen worden gesteld aan de activiteiten en ontwikkelingen op het Junner Vlier. Totdat het beheerplan is vastgesteld kan bestaand gebruik zonder vergunning doorgang vinden.⁸

De vaststelling van het Natura 2000 beheerplan voor de provincie Overijssel bevindt zich in een fase waarin het wachten is op de vaststelling van de Programmatiese Aanpak Stikstof (PAS). In de provincie Overijssel spelen onder andere kennislacunes op het gebied van hydrologische effecten van maatregelen een rol in het ontstane

oponthoud. In Natura 2000 gebied 39 (Vecht- en Beneden Regge) is er tevens discussie over het aangewezen habitattypen H9120 (Beuken-eikenbos met Hulst).⁹ Hydrologisch onderzoek dat momenteel in het Eerder Achterbroek plaatsvindt, levert wellicht een bijdrage tot het vlottrekken van dit proces in Overijssel.

Ecologische hoofdstructuur (EHS) en Groene en Blauwe Hoofdstructuur van Overijssel (GBHS)

Landgoed Junne ligt grotendeels binnen de EHS. De EHS is een samenhangend netwerk van natuurgebieden. Binnen de EHS wordt de bestaande natuurkwaliteit en landschappelijke kwaliteit veiliggesteld en eventueel verbeterd. Daarnaast worden nieuwe natuurgebieden ontwikkeld en ecologische verbindingzones aangelegd. Het ontwikkelen van nieuwe natuur en het aanleggen van verbindingzones is in 2011 stopgezet. Dit hangt samen met de decentralisatie van beleid voor natuur en landschap van de rijksoverheid naar de provincies zonder dat de daarbij behorende financiële middelen naar de provincies zijn overgeheveld. Alleen waar grond al was aangekocht of waar hiervoor al verplichtingen waren aangegaan wordt nog nieuwe natuur ontwikkeld. Om de natuurkwaliteit en landschappelijke kwaliteit veilig te stellen en te verbeteren is er binnen de EHS alleen ruimte voor andere ontwikkelingen als die niet ten koste gaan van de natuur- en landschappelijke kwaliteit, tenzij er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang. Daarnaast draagt ook het natuurbeheerplan (zie verder) bij aan het veiligstellen en verbeteren van de natuur- en landschappelijke kwaliteit.

Momenteel vindt herijking van de EHS plaats. Dit houdt in dat de begrenzing van de EHS zal worden aangepast. De herijking is het directe gevolg van het onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur en de vermindering van overheidsgeld dat beschikbaar is voor de EHS.

In bijlage G is een kaart opgenomen die voor Junne de concept situatie na herijking weergeeft. De definitieve vaststelling van de EHS na herijking vindt in de zomer van 2012 plaats.

Gronden die in het kader van de EHS vóór herijking waren aangemerkt als te verwerven gronden of locaties die bedoeld waren voor nieuwe natuur worden niet meer met overheidsgeld aangekocht of ontwikkeld tot nieuwe natuur. Uit de concept kaart in bijlage G blijkt dat het voor landgoed Junne gaat om landbouwgronden die direct liggen aan de Vecht (gele gebieden). Op deze concept kaart staan ook gebieden aangegeven in lichtblauw; voor deze gebieden geldt een ontwikkelopgave in het kader van Natura 2000. Een aantal landbouwpercelen op Junne is met lichtblauw aangeduid. Voor Junne speelt in deze lichtblauwe gebieden mogelijk de stikstofproblematiek een rol. De stikstofproblematiek heeft invloed op instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000 habitattypen. Over de wijze waarop met de stikstofproblematiek moet worden omgegaan komt pas later in 2012 duidelijkheid via de PAS. Het Natura 2000 gebied Vecht en Beneden Regge ligt volledig binnen de begrenzing van de herijkte EHS.

De gronden aan de Vecht, die buiten de EHS na herijking vallen, vormen nog wel een onderdeel van de GBHS. De EHS zoals deze was voor herijking en het watersysteem vormen samen de GBHS. Het watersysteem is het geheel van beken, waterlopen, bronnen en vennen. Binnen de GBHS staat het behouden en ontwikkelen van natuur- en landschapskwaliteiten voorop. Daarnaast wordt natuurontwikkeling niet op zichzelf beschouwd maar als een integrale gebiedsopgave, zodat de EHS en het omringende landschap (de GBHS) de ruggengraat vormen van het Overijsselse woon- en werklandschap¹⁰. De GBHS biedt vooral kansen voor ontwikkelingen die gebruik maken van de kwaliteiten van de EHS. In de GS nota over de herijking van de EHS¹¹ wordt benadrukt dat de provincie Overijssel haar ambities voor realisatie van de GBHS onverkort wil realiseren. Omdat de overheidsgelden die voor realisatie van de GBHS beschikbaar zijn verminderen, zal de provincie Overijssel meer ruimte zoeken voor economische ontwikkelingen die bijdragen aan de realisatie van de GBHS. Het gaat hier bijvoorbeeld om de toeristische en recreatieve sector, ondernemers in het groen en landbouwbedrijven die mede gebruik maken van natuur en zorglandgoederen. Voor landgoed Junne blijven de gevolgen voor de herijking van de EHS vooralsnog beperkt tot de landbouwpercelen aan de Vecht, hiervoor valt de mogelijkheid om met overheidsgeld natuurontwikkeling te financieren weg. Zie ook de paragraaf over het natuurbeheerplan en de ruimteclaim voor een meander in de Vecht op deze percelen. Over de landbouwpercelen die op de conceptkaart met de EHS na herijking met lichtblauw zijn weergegeven komt zoals vermeld pas later duidelijkheid.

Natuurbeheerplan

Het natuurbeheerplan wordt opgesteld voor de uitvoering van het Subsidiestelsel Natuur en Landschapsbeheer (SNL). De SNL bestaat uit twee subsidieregelingen: de Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer en de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Het natuurbeheerplan geeft de grenzen aan van gebieden waar subsidiëring van beheer van (agrarische) natuur en landschapselementen mogelijk is. Ook geeft het natuurbeheerplan aan waar subsidiering van kwaliteitsimpulsen voor natuur en landschap mogelijk zijn. Met die subsidie worden inrichtingsmaatregelen gefinancierd en waardevermindering van landbouwgrond gecompenseerd als deze in natuur wordt omgezet. De beheertypenkaart en de ambitiekaart kunnen op de website van de provincie worden bekeken.¹² Op deze kaarten is per gebied weergegeven welke natuur- of landschapsdoelen en welke subsidiepakketten van toepassing zijn.

Het natuurbeheerplan is een van de instrumenten voor realisering van het rijks- en provinciale natuur en landschapsbeleid, waaronder de EHS. De begrenzing van de EHS en de begrenzing van de subsidiering vanuit het natuurbeheerplan zijn daarom ook gelijk aan elkaar.

De doelen van het natuurbeheerplan voor het Vechtdal zijn onder andere: het ontwikkelen van een halfnatuurlijke laaglandrivier, het ontwikkelen van riviergebonden grazige vegetaties zoals overstromingsgrasland, vochtig hooiland en droge schraalgraslanden, een grote samenhangende natuur- en boskern en de samenhang tussen bosgebieden en natuur versterken door natuurontwikkeling in het winterbed. Deze doelen komen sterk overeen met de doelstellingen van het programma “Ruimte voor de Vecht”.

Ruimte voor de Vecht

Het programma “Ruimte voor de Vecht” is een samenwerkingsprogramma van gemeenten, provincie Overijssel, waterschappen, het Overijssels Particulier Grondbezit, Staatsbosbeheer en het regionaal bureau voor toerisme. De doelstellingen van dit programma zijn: waterveiligheid, het creëren van een sociaal economische impuls in de regio en realisatie van natuuropgaven (water- en landnatuur). Kern van het programma is de omvorming van de Vecht tot een veilige (klimaatbestendige) halfnatuurlijke laaglandrivier. De omvorming naar een halfnatuurlijke rivier wordt onder andere gerealiseerd door de aanleg van nieuwe meanders in het winterbed en langs de stuwen en door de instelling van een meer natuurlijk peilbeheer voor de Vecht. Hierdoor krijgt de Vecht meer dynamiek (verschil in waterstanden en stroomsnelheden) en vindt erosie en sedimentatie plaats. Als gevolg van erosie en sedimentatie en de wisselingen in het waterpeil ontstaan meer verschillende biotopen en worden de natuurwaarden van de Vecht verhoogd.¹³

Door de omvorming naar een halfnatuurlijke rivier wordt het winterbed van de Vecht een grote open ruimte die beschikbaar is voor landbouw, natuur en recreatie. De brede rol die de Vecht krijgt moet ook leiden tot een sociale en economische impuls op het gebied van toerisme en verbreding van activiteiten binnen de landbouw. De veiligheid wordt verbeterd door verbreding van de geul, het oplossen van knelpunten die bij hoge waterafvoeren leiden tot stuwing van het water en beheer van het bij hoogwater meestromende deel van de Vecht. Om verdroging in de landbouw gebieden tijdens droge perioden te voorkomen wordt het waterpeil niet geheel losgelaten. Bij lage waterafvoeren in de zomer wordt de waterstand 40 centimeter lager gestuurd dan nu het geval is.

Het programma Ruimte voor de Vecht heeft een sterke verbinding met EHS en de GBHS. Op veel plaatsen zijn al projecten in het kader van Ruimte voor de Vecht uitgevoerd of is grond hiervoor aangekocht. Deze gronden zijn onderdeel van de EHS na herijking. Door de bezuinigingen en de herijking van de EHS zullen er geen gronden meer worden aangekocht. Op dit moment is onduidelijk hoe realisatie van de deelprojecten verder zal plaatsvinden.

Gemeentelijk beleid

Aan het gemeentelijk beleid van Ommen ligt “Het Ommer Motief” ten grondslag. “Het Ommer Motief” is de naam voor de gemeentelijke visie, missie en strategie die zijn opgesteld voor de periode 2008-2020.

In het document “Het Ommer Motief, *Perspectieven voor Ommen 2020*”¹⁴ zijn de domeinen Leven, Wonen, Werken en Landschap verbonden aan drie kernbegrippen die de gemeente in haar missie hanteert: Groen, Gastvrij en Geïnspireerd. Deze verbinding heeft geleid tot een beleidsprogramma waaruit hieronder een impressie gegeven is:

Leven:

- Een gedeeld gevoel van betrokkenheid en regie door de burger over de eigen leefomgeving.
- Slim samenwerken en een faciliterende rol van de Gemeente.

Wonen:

- Flexibel en doelgroep neutraal, geschikt voor starters en senioren.
- Behoeft aan meer onderscheid in woonmilieus, zoals landgoederen.
- Selectief toevoegen hoogwaardige woonmilieus aan de randen van kernen of in landelijk gebied.
- Ruimte om te experimenteren.
- Gemeente is kadergevend en niet bepalend.

Werken:

- Voortbouwen op de ingeslagen weg van vernieuwing en kwaliteitsverbetering van de toeristisch-recreatieve sector.
- Ruimte voor particulier initiatief.
- Ruimte voor ondernemende agrariërs die gebruik willen maken van de kansen die het Europese landbouwbeleid biedt en die tevens openstaan voor verbreding van de bedrijfsvoering en een rol als beheerder van het landschap.

Landschap:

- Kwaliteitsverhoging als toetsingskader voor nieuwe ontwikkelingen.
- Gericht op kwaliteitsverhogende functiemenging van landbouw, natuur, recreatie en water waarbij functiescheiding alleen plaatsvindt als functies elkaar door hun karakter bijten.
- Samenwerking tussen gemeente, particulieren en ondernemers.
- Selectieve toevoeging van rode functies (bijzondere woonmilieus, recreatie of zakelijke functies) waar de omgevingskwaliteit dat toestaat en onder voorwaarde dat deze gepaard gaan met kwaliteitsverhogende investeringen in landschap en natuur.

Doorvertaling van “Het Ommer Motief” naar het onderliggende gemeentelijke beleid vraagt om een omslag in het gemeentelijk denken. Waar de focus tot voor kort lag op toelatingsplanologie wordt die verlegd naar één kadergevend beleid gericht op gebiedsontwikkeling waarbinnen ruimte is voor maatwerk, particuliere initiatieven en experimenten. Daarvoor is door de gemeente Ommen aansluiting gezocht bij het Provinciale beleid, dat via het Provinciaal Omgevingsplan sturend, ontwikkelingsgericht en toetsend is. Concreet betekent dat, dat het op perceelsniveau vastleggen van de bestemming, ruimte maakt voor het bezien waar bepaalde functies of ontwikkelingen binnen de gemeente een plaats kunnen krijgen. Zo’n Gemeentelijk Omgevingsplan met bijbehorende verordening (GOP/GOV) is op dit moment in ontwikkeling in de gemeente Ommen. Er wordt naar gestreefd het plan in 2012 gereed te hebben. De gemeente toont zich hiermee bijzonder vooruitstrevend. Zij is de eerste Nederlandse gemeente waarin op een dergelijke toekomstgerichte manier wordt gewerkt.

Realisatie van het GOP en GOV biedt kansen voor het nieuwe Landgoed Ontwikkelingsplan voor landgoed Junne. Vastgelegde bestemming op perceelsniveau maakt plaats voor een situatie waarin creatieve en innovatieve plannen en samenwerkingsverbanden een kans kunnen krijgen. De uitgangspunten wederkerigheid

en coproductie uit “Het Ommer Motief” kunnen ten volle worden benut om de kwalitatieve (natuur)ontwikkelingen op het landgoed hand in hand te laten gaan met ruimte voor ondernemerschap.

Wethouder Lagas van de gemeente Ommen, met wie voor de uitvoering van dit project ook een interview is afgenomen, staat volledig achter de uitgangspunten voor het GOP/GOV waarin samenwerking tussen partijen en het combineren van belangen een centrale rol innemen. Landgoederen vormen uit toeristisch perspectief een belangrijke meerwaarde voor de gemeente Ommen. De gemeente heeft zich bij monde van wethouder Lagas uitgesproken voor ontwikkeling en behoud van de eigen identiteit van de landgoederen in de gemeente, diversiteit en creatief omgaan met de functies van de grond en gebouwen en het daarbij betrekken van zoveel mogelijk partijen. Dit laatste vergroot het draagvlak van plannen. En dat draagvlak is een van de randvoorwaarden waaronder de gemeente haar besluitvorming onder het nieuwe GOP/GOV gaat toetsen.

Omgevingsvisie provincie Overijssel

Het gemeentelijk beleid van de gemeente Ommen sluit prima aan bij het beleid van de provincie Overijssel ten aanzien van landgoederen. In de omgevingsvisie staat over landgoederen het volgende; “landgoederen zijn parels van het Overijsselse landschap. In landgoederen komen uiteenlopende functies samen: landbouw, natuurbeheer, landschappelijke elementen, bewoning, recreatie en cultuurhistorie. Veel landgoederen zijn geheel of gedeeltelijk opengesteld waardoor ze maatschappelijke waardevol zijn. Het economisch rendement van een landgoed is in de regel laag. Rendabele functies moeten de instandhouding en ontwikkeling van niet rendabele functies mogelijk maken”. Het beleid van de provincie is daarom gericht op instandhouding van het samenhangend geheel van de cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten van landgoederen. Visieontwikkeling en landgoedversterkingsplannen worden daarom gestimuleerd. Via Rood voor Groen constructies worden mogelijkheden geboden een kwaliteitsimpuls te geven aan maatschappelijke functies op het landgoed. Een van de belangrijkste voorwaarden daarbij is dat een kwaliteitsprestatie geleverd wordt in de vorm van versterking van landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische kwaliteiten van het landgoed.^{15,16} Dit beleid biedt kansen voor landgoed Junne in de zoektocht naar nieuwe economische dragers voor het landgoed. Aanvullend op dit beleid bestaat de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving. Deze regeling voorziet in een extra bijdrage die gemeenten kunnen aanvragen bij de provincie Overijssel voor investeringen ten behoeve van versterking van landschap en ruimtelijke kwaliteit in het buitengebied. De subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving is momenteel stopgezet maar biedt wellicht in de toekomst nieuwe kansen.¹⁷

Verdrogingsbeleid

Sinds de jaren '80 is er in Nederland aandacht voor verdroging. Het gevoerde beleid resulteerde echter niet in concrete resultaten. Om die reden is in 2005 op initiatief van de toenmalige ministeries van LNV en VROM de Taskforce Verdroging opgericht. De Taskforce kende vertegenwoordiging vanuit het Rijk, de provincies, de Unie van Waterschappen, diverse terreinbeherende organisaties en LTO. De uitvoering liep vanaf 2007 via de Dienst Landelijk Gebied middels het Landelijk Steunpunt Verdroging.¹⁸ Per juli 2008 hebben de gezamenlijke provincies besloten het steunpunt voor 3 jaar te financieren nadat de financiering ervan door het ministerie van LNV per juli 2008 ophield.¹⁹ Een van de resultaten van de Taskforce is het ontstaan van de TOP-verdrogingslijst, waarin ook het Eerder Achterbroek is opgenomen.

In de samenvatting van de laatste conferentie van het steunpunt, in september 2011, valt te lezen dat Nederland in tegenstelling tot landen als Duitsland en Polen er niet goed in slaagt om ondernemers bij natuurbeheer te betrekken. In die landen is er al een heel nauwe samenwerking tussen boeren en natuurbeheerders waarmee volgens de deelnemers aan de conferentie aansprekende resultaten geboekt zijn. Men spreekt de hoop uit dat de hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie ook in Nederland deze beweging in gang kan zetten. Agrarisch ondernemers kunnen in dat geval, financieel ondersteund vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, op winstgevende wijze diensten verrichten die ten goede komen aan natuur en landschap.²⁰

Het Landelijk Steunpunt Verdroging is per 1 januari 2012, mogelijk bij gebrek aan financieringsbronnen, opgeheven.²¹ De uitvoering van het verdrogingsbeleid zal weer moeten worden opgepakt door de provincies.

3.2 Ruimteclaims nader bezien

In de volgende paragrafen worden de onderscheiden ruimteclaims ieder uitgebreid beschreven. Aan bod komen de locatie en de indiener(s) van de betreffende ruimteclaim, de huidige versus de gewenste situatie en het beoogde effect dat bereikt moet worden als de ruimteclaim gerealiseerd wordt. Daarnaast worden ook nog de benodigde inrichtingsmaatregelen en het instandhoudingsbeheer beschreven en er is aandacht voor de beschikbare middelen, de haalbaarheid en de urgentie van de maatregelen. Een kaart met daarop de locaties van de ruimteclaims is weergegeven in bijlage H.

3.2.1 Ruimteclaim 1: Bosrandbeheer Gemoelaksweg

Locatie

De Gemoelaksweg is een opengestelde, noord-zuid georiënteerde zandweg. Ze ligt aan de oostzijde van landgoed Junne en vormt daar de grens tussen het landgoed Junne en het landgoed Beerze (421 ha) dat in beheer is bij LO. Noordelijk van het kruispunt met de Beerzerweg gaat het terreineigendom over van LO naar SBB.

Indiener ruimteclaim

Landschap Overijssel

Huidige situatie

In de huidige situatie grenst de Gemoelaksweg aan een aantal productiepercelen behorende tot werkblokken 1 en 5 uit de huidige beheervisie 2005-2014 van landgoed Junne. Op vier percelen na bestaan deze opstanden uit een beplanting met Grove den. Twee afdelingen (7v, 7w) bevatten Douglas spar met daaronder vrij veel opslag van jonge Douglas (Zie bijlagen I en J). Iets verder verwijderd van de weg liggen nog twee percelen met Douglas (afdelingen 7r en 7q) waaronder de opslag in verband met takkigheid recentelijk is verwijderd. Deze percelen zijn duidelijk lichter en meer open. Twee andere afdelingen langs de weg (7x, 8p) bestaan uit een beplanting van Japanse lariks met daaronder opslag van vooral Grove den en Lariks. In Lariksopstand 7x is ongeveer 8 jaar geleden een drietal grote open plekken gevormd waarin zich momenteel beperkte opslag van Lariks en Grove den bevindt, samen met wat struikgewas.

Opgaand bos van Grove den komt voor op natte tot droge, voedselarme en zure bodems. Langs het zuidelijk deel van de Gemoelaksweg bevindt zich volgens de bodemkaart van Nederland een vlakvaaggrond van leemarm en zwak lemig fijn zand (code Zn21 VI/VII). De groeiverwachting voor Grove den is op een dergelijke bodem goed. Douglas spar en Japanse lariks vertonen op deze bodem over het algemeen een matige groei. De bodem onder het noordelijkste deel van de Gemoelaksweg, ongeveer vanaf het punt waar deze samenkomt met de Beerzerweg, tot aan de oude Vechtmeander bij de Prathoek bestaat uit een duinvaaggrond van leemarm en zwak lemig fijn zand (code Zd21 VII). De groeiverwachting voor Grove den is hier matig, voor Douglas spar en Japanse lariks slecht.²² Aangeplante naaldbossen op de pleistocene zandgronden bestaan in de meeste gevallen uit een eenvoudige structuur waarin een goed ontwikkelde struiklaag ontbreekt. Afhankelijk van de dominante boomsoort bestaat de ondergroei uit grassen of dwergstruiken (bij den en Lariks) of een goed ontwikkelde moslaag (bij spar).²³ Op diverse bezochte percelen van het landgoed valt op dat er toch een redelijke struiklaag in de vorm van loofhout aanwezig is. Er blijkt dus meer verticale structuurvariatie aanwezig te zijn dan op grond van de theorie te verwachten is.

Het productiebos langs de Gemoelaksweg herbergt weinig bijzondere natuurwaarden. Tijdens de inventarisatie die is voorafgegaan aan het opstellen van de huidige beheervisie is er wel een bewoonde Havikshorst waargenomen zuidelijk van de spoorlijn op enige afstand van de Gemoelaksweg in afdeling 7r, een Douglasopstand. Het stukje bos aan het noordelijkste deel van de weg grenst aan een bescheiden en deels met

buntgras en (korst)mossen vastgelegd stuifzandterreintje dat langs de Beerzerweg is gelegen. Uit inventarisaties in het kader van het project “Vipera verbindt...” blijkt dat dit terrein vooralsnog geschikt is voor bijvoorbeeld de Adder, Levendbarende hagedis en Bruine vuurvinder.²⁴

Op dit moment ervaart LO hinder van het feit dat er zaad van exoten (voornamelijk Douglas) vanaf landgoed Junne het landgoed Beerze in waait en daar voor ongewenste opslag zorgt. Tevens vormt de Gemoelaksweg een harde grens tussen het op productie gerichte beheer van landgoed Junne en het beheer gericht op natuurbos en heide dat LO voert. Een natuurlijker overgang met minder exoten is gewenst.

Gewenste situatie

LO heeft de wens uitgesproken dat landgoed Junne langs de Gemoelaksweg, zuidwaarts vanaf de spoorbaan, een actief bosrandbeheer gaat instellen. Het landgoed kan daarmee aansluiten op het bosrandbeheer dat LO aan haar zijde van deze weg voert in het streven tot versterking en vergroting van de aanwezige biodiversiteit te komen middels het creëren van een natuurbos met uitsluitend inheemse soorten. Een actief bosrandbeheer langs deze zandweg kan leiden tot een waardevolle ecologische verbindingszone voor diverse kwetsbare heidesoorten en insecten. Het bosrandbeheer richt zich in deze hoedanigheid niet per se op een goede ontwikkeling van zoom langs mantel naar bos, maar vooral op een open bossituatie met volop horizontale en verticale structuurvariatie en voldoende licht op de bodem. Als Landgoed Junne en LO hierin samen optrekken kan het oppervlakte bosrand langs de Gemoelaksweg verdubbeld worden. Nog liever zou LO zien dat er op termijn een grotere buffer zonder exoten gerealiseerd wordt in het grensgebied tussen landgoed Junne en het terrein van LO.

Om zo goed mogelijk aan te sluiten op het door LO gevoerde beheer zou landgoed Junne haar bosrandbeheer moeten gaan voeren in de volledige strook productiepercelen vanaf afdeling 8o, noordwaarts de weg volgend tot aan afdeling 6p. Ten aanzien van de met exoten beplante productiepercelen op landgoed Junne vormen vooral de afdelingen 8p, 7j, 7v, 7w en 7x een probleem voor de door LO aan de overzijde van de Gemoelaksweg geplande natuurdoeltypen natte en droge heide.²⁵ De genoemde afdelingen zijn beplant met Douglasspar en Japanse lariks. Dit verhoudt zich slecht tot de wens om uitsluitend gebruik te maken van inheemse soorten.

Beoogd effect

Medewerking van landgoed Junne leidt tot een bredere strook bosrand die deel kan uitmaken van een verbindingszone tussen het natte heide en hoogveengebied Beerzerveld dat in beheer is bij LO en het Junnerveld dat hieronder nader besproken wordt. Dit is een gunstige ontwikkeling in de strijd tegen de versnippering en heeft een positief effect op het versterken van de biodiversiteit. Diverse soorten reptielen en amfibieën, vogels, vlinders en loopkevers geven de voorkeur aan een dergelijk habitat. Hun leefgebieden worden vergroot en aan elkaar verbonden, wat de kans op lokaal uitsterven kleiner maakt.

Een door LO verwacht neveneffect bestaat uit de vermindering van grondwateronttrekking door het productiebos waardoor de bodem geschikter wordt voor de vestiging van soorten van natte heideterreinen. Een en ander is echter mede afhankelijk van de staat waarin de bodem verkeert. Hierover kan geen harde uitspraak worden gedaan zonder nadere bestudering.

Bosranden zijn visueel attractief. Hoewel er geen intensieve recreatie is voorzien, loopt een aantal wandelroutes langs de Gemoelaksweg. Het zuidelijk deel van de weg, tot aan het spoor, maakt deel uit van het Wandelnetwerk Vechtdal en ook liggen het Beerzepad (over terrein LO) en het Vechtdalpad (zowel landgoed Junne als LO) in de directe nabijheid ervan. Tevens is er een bescheiden parkeerplaats voor 10 auto's aanwezig bij de kruising van de Beerzerweg met de Gemoelaksweg. Meer openheid in de vorm van de aanwezigheid van bosranden kan een meerwaarde vormen voor de “langzame” recreant. Daarmee wordt de recreatiefunctie van deze natuurgebieden versterkt.

Zoals reeds aangegeven is, gezien de abiotische omstandigheden, een rijke zoom-mantel situatie niet van nature te verwachten. Eerder moet gedacht worden aan een beeld van een open bos met daaronder de

vestiging van heidesoorten die, door de toename van lichtval op de bodem, gelegenheid krijgen zich vanuit het Beerzerveld uit te breiden in de bosrand. Dit levert een positieve bijdrage aan de voor de Natura2000 habitattypen H4010 en H4030 (natte en droge heiden) geformuleerde opgave tot oppervlaktevergroting en kwaliteitsverbetering. Tevens kan deze maatregel een bijdrage leveren aan de doelstellingen uit de leefgebiedenbenadering van het project “Vipera verbindt...”.

Benodigde inrichtingsmaatregelen

Rafelige overgangen, beschutte inhammen en naar voren stekende boomgroepen, kortom structuurvariatie, zorgt voor micromilieus. G. Londo beveelt in deel 4 van de serie “Natuurbeheer in Nederland” een variabele dunning aan als het doel bestaat uit het omvormen van cultuurbos naar een meer natuurlijke situatie. Op locaties waar het cultuurbos primair uit exoten bestaat komt daarbij het advies om selectief te dunnen op boomsoort.²⁶ Het doel hiervan is om de exoten uit te faseren en langzaamaan te laten vervangen door inheems materiaal. Gezien de overheersende zuidwestelijke windrichting, is het op landgoed Junne raadzaam vooral de afdelingen 7j, 7v en 7w om te vormen naar een natuurbos met inheemse soorten. Daarbij verdient het aanbeveling om niet ineens over te gaan op een kaalkap, maar gebruik te maken een systeem van groepenkap en uitkap waardoor een grote ruimtelijke variatie ontstaat.

Als gebruik gemaakt wordt van de aanplant van struikvormende soorten kies daarvoor dan ook autochtoon plantmateriaal. Het gebruik van verschillende soorten struiken vergroot de biodiversiteit en belevingswaarde. Omdat de Gemoelaksweg een noord-zuid lopend pad is, moet de breedte van de bosrand uit 2 maal de boomhoogte bestaan.²⁷ Daar aan de overzijde van de weg LO ook een bosrand creëert, is het raadzaam om hierover in overleg te treden. Op kruispunten de vier hoeken open laten zorgt voor een grotere open plek.

Benodigd instandhoudingsbeheer

Voor de instandhouding van de hier bedoelde bosrand in de vorm van open plekken en structuurvariatie is het zaak gespreid in ruimte en tijd nieuwe open plekken en inhammen te creëren. Op de eerder gevormde open plekken vindt natuurlijke selectie plaats en er ontstaat een ruimtelijke afwisseling in ontwikkelstadia van de vegetatie. Daarbij wordt in beginsel binnen een aantal percelen van landgoed Junne selectief op boomsoort (de exoot) gekapt, waarna langzamerhand een meer natuurlijk systeem van aselectieve kap gehanteerd kan gaan worden. Deze werkwijze komt ook tegemoet aan het voorschrift uit de Boswet om na kap binnen 3 tot 6 jaar nieuw bos te hebben ontwikkeld.

Beschikbare middelen

Het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer uit de Index Natuur en Landschap (ministerie EL&I) biedt twee subsidievormen: de “Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer” (SNL) en de “Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap” (SKNL). De eerste verstrekt een bijdrage in de kosten van regulier instandhoudingsbeheer van door de provincie Overijssel op een natuurbeheerkaart vastgestelde beheertypen. De tweede verstrekt inrichtingssubsidie, functieveranderingsubsidie en subsidie voor kwaliteitsverbetering van natuur. Hiervoor stelt de provincie een ambitiekaart op. Natuur is dynamisch en de beide genoemde kaarten zijn dat dus ook. Jaarlijks kan de natuurbeheerkaart worden aangepast naar aanleiding van de ontwikkeling die de natuur doormaakt. Als gevolg daarvan kan ook de ambitiekaart worden bijgesteld. De provincie Overijssel geeft in haar Natuurbeheerplan 2012 aan voor welk beheer-, landschaps- en eventueel recreatietypen er toeslagen mogelijk zijn.²⁸ Het bijbehorende kaartmateriaal is via de website van de provincie te benaderen.

Op landgoed Junne is het overgrote deel van het oppervlakte vastgesteld als natuurbeheertype “N16.01 droog bos met productie”. Voor dit beheertype is een subsidie beschikbaar gesteld.

Op 13 maart 2012 is de “Ontwerp-wijziging Natuurbeheerplan provincie Overijssel 2012” definitief vastgesteld. In dit document is invulling gegeven aan hoofdstuk 6 van het Natuurbeheerplan 2012, de beschrijving van de SKNL. Uit de bijbehorende ambitiekaart blijkt dat voor landgoed Junne er in 2012 geen mogelijkheden zijn voor subsidieaanvragen op basis van deze regeling.²⁹

Volgens de Index Natuur en Landschap mag maximaal 20% van het beheeroppervlakte waarvoor een subsidie wordt ontvangen, uit natuur van een ander beheertype bestaan. In de praktijk betekent dat, dat zolang er geen beroep kan worden gedaan op subsidie uit de SKNL, niet meer dan 20% van de oppervlakte van het natuurbeheertype N16.01 op een afwijkende wijze (bosrandbeheer gericht op ontwikkeling van natuurbos) beheerd mag worden. Dit vergt een zorgvuldige afweging van de mate waarin deze en andere ruimteclaims kunnen worden ingewilligd.

Wel is het mogelijk om bij een gewijzigde beheerdoelstelling een wijziging van de provinciale natuurbeheerkaart aan te vragen. In dit geval valt een strook productiebos weg waarvoor natuurbos in de plaats komt. Voor natuurbos is een hoger subsidiebedrag per ha van toepassing.

Haalbaarheid

De ruimteclaim is betrekkelijk eenvoudig te realiseren. Uitvoering wordt niet belemmerd door Natura 2000 wetgeving en aan de Boswet wordt voldaan als het instandhoudingsbeheer er op gericht is om nieuw bos te laten ontstaan op de locaties waar eerder inhammen werden gecreëerd. Het verlies aan grond dat in de huidige situatie een productiedoelstelling heeft, bedraagt een kleine 3 ha. Hierbij is uitgegaan van het feit dat LO aan de overzijde van de weg ook bosrandbeheer toepast, waardoor een oppervlakteverlies aan de kant van landgoed Junne gemiddeld één maal de boomhoogte (á ongeveer 20 meter) bedraagt over een lengte van zo'n 1400 meter.

Er is geen bewoning langs de Gemoelaksweg. Bezwaren tegen de uitvoering van de maatregel zijn daarom niet te verwachten.

Urgentie

In de zone langs de Gemoelaksweg waar het bosrandbeheer vorm gegeven moet worden, bevinden zich aan de zijde van landgoed Junne geen aangewezen Natura 2000 habitattypen. Urgentie vanuit wet- en regelgeving is daardoor niet van toepassing op deze ruimteclaim.

Aan de overzijde van de weg, op het terrein van LO bevindt zich wel een locatie met het aangewezen habitatype H4010_A, vochtige heide van hogere zandgronden. Op die plek voert LO momenteel een beheer dat gericht is op structuurvariatie, vernatting en het toelaten van meer licht op de bodem door middel van het uitvoeren van sterke dunningen. Hoewel er dus geen wettelijke verplichting op landgoed Junne ligt ten aanzien van deze ruimteclaim, kan uitvoering er van een bijdrage leveren aan de doelstellingen van LO op die locatie.

3.2.2 Ruimteclaim 2: Verbindingszone Junnerveld

Locatie

Het Junnerveld is een oost–west georiënteerd, grillig gevormd stuk landbouwgrond. Het ligt op het zuidelijk deel van het landgoed, grofweg tussen de spoorlijn Ommen-Hardenberg en de noordelijke grens van het Junner Vlier. Het Junnerveld valt in haar geheel binnen de grenzen van landgoed Junne en is landbouwkundig verpacht aan een vijftal agrariërs. Eén aan het veld grenzend perceel heeft een woonbestemming en is als zodanig ook in erfpacht uitgegeven.

Indiener ruimteclaim

Landschap Overijssel en Staatsbosbeheer

Huidige situatie

Zoals aangegeven is het Junnerveld in landbouwkundig gebruik bij een vijftal agrariërs. Er wordt voornamelijk mais verbouwd. Het terrein wordt in noord-zuid richting doorsneden door de verharde en doorgaande Nieuwe Hammerweg en door de onverharde Junnerveldweg. Er lopen geen recreatieve wandelroutes langs het veld. Het terrein is omgeven door productiebos waarvan het grootste deel bestaat uit Grove den en Douglasspar. Daarnaast ook enige percelen met Japanse lariks en aan de oostelijke grens een perceel met Fijnspar. De kwaliteit van het productiebos is wisselend. Langs de oostelijke grens van de Nieuwe Hammerweg staat een

mooie Grove dennenopstand met een ondergroei/struiketage van onder meer loofhout. Aan de uiterste westzijde van het Junnerveld staat daarentegen een kwijnende opstand met Japanse lariks en Douglasspar.

De bodemkaart van Nederland laat zien dat de bodem onder het Junnerveld bestaat uit een associatie van stuifzandgronden (AS) zonder vermelding van een grondwatertrap. Tijdens een veldbezoek in februari 2012 stond het water op diverse plaatsen op het maaiveld. Rondom het Junnerveld bestaat de bodem uit een vlakvaaggrond van leemarm en zwak lemig fijn zand (code Zn21 VI/VII).

De landbouwgrond herbergt voor zover bekend geen bijzondere natuurwaarden. Het veld zelf is arm aan gradiënten en de overgangen met het omliggende productiebos zijn scherp. Tijdens de laatste uitgebreide floristische soorteninventarisatie die heeft plaatsgevonden rondom het Junnerveld (1998) zijn er in de ondergroei van het omliggende bos soorten aangetroffen als Struikhei, Dophei, Blauwe bosbes, Jeneverbes, Rankende helmbloem en Waternavel.³⁰ Dit duidt op een variatie aan standplaatsen, van (zeer) arm tot (matig) voedselrijk, sterk tot zwak zuur, droog tot nat en half-schaduw tot half-licht.³¹

Gewenste situatie

Door de centrale en oost-west georiënteerde ligging tussen de heide- en hoogveenterreinen van LO en SBB in, kan het Junnerveld in potentie een belangrijke functie vervullen als corridor voor diverse aan het heidelandschap gebonden soorten in het kader van het project “Vipera verbindt...”. Zowel LO als SBB heeft de wens uitgesproken om de hoogveenplateaus in Boswachterij Ommen (SBB), op landgoed Junne en op het Beerzerveld (LO) aan elkaar te verbinden. De belangrijkste doelstellingen daarbij zijn de bevordering van koudbloedigen en Jeneverbes. Op het Beerzerveld is, volgens opgave van LO, een levensvatbare populatie adders aanwezig. Op landgoed Junne en op de hoogveenplateaus van SBB zijn ook adders waargenomen, maar de huidige habitatgrootte van deze leefgebiedjes is niet voldoende om duurzame populaties in stand te houden. Een verbinding tussen de hoogveenplateaus en het Beerzerveld zal in positieve zin veel betekenen voor het behoud van deze soort op de plateaus.

Het succes van de corridor is in het bijzonder afhankelijk van de mate van structuurvariatie en lichtval op de bodem. Het inzetten van de huidige landbouwgrond, hoewel daardoor een robuuste verbinding ontstaat, is niet per se noodzakelijk. De gewenste condities kunnen net zo goed en mogelijk zelfs beter gerealiseerd

Foto 3: Jeneverbesstruweel op het Beerzerveld

worden door het voeren van een geschikt bosrandbeheer aan de noordelijke grens van het Junnerveld. Aanpassing van de overgang van landbouwgrond naar gesloten bos biedt gelegenheid tot het ontstaan van de gewenste structuurvariatie. Ook sluiten de bodemcondities in het bos, beter dan in het landbouwgebied, aan bij de biotoopeisen van de aan heide en arme zandgrond gebonden soorten. De zuidelijke expositie van deze bosrand draagt eveneens bij aan het scheppen van gunstige condities voor koudbloedigen.

Beoogd effect

Op de hoogveenplateaus van zowel Boswachterij Ommen als van het Beerzerveld zijn adderpopulaties aanwezig waarvan het biotoop aanzienlijk vergroot kan worden door het opheffen van de huidige isolatie. Volgens de leefgebiedenbenadering uit “Vipera verbindt...” profiteert niet alleen de adder daarvan, maar ook vele andere kwetsbare soorten zoals de heikikker, bruine vuurvliinder en matkop die allen reeds op het Beerzerveld worden aangetroffen. Als de terreincondities geschikt zijn is er geen reden om aan te nemen dat deze soorten zich niet zullen vestigen of migreren langs deze route. Voor landgoed Junne betekent het dat er een vergroting van de biodiversiteit zal optreden op en vooral langs het Junnerveld. De agrariërs zijn ook bij deze maatregel gebaat doordat er minder oogstderving zal optreden ten gevolge van wortelconcurrentie.³² Voor de indieners van deze wens bestaat het effect vooral uit de vergroting van de leefgebieden van de in hun terreinen aanwezige soorten en meer mogelijkheden tot uitwisseling van genetisch materiaal waardoor populaties en de duurzame instandhouding daarvan versterkt worden.

Benodigde inrichtingsmaatregelen

Evenals bij het gewenste bosrandbeheer aan de Gemoelaksweg is variatie het sleutelwoord voor succes. Een grote verscheidenheid in de aanleg van de bosrand leidt tot veel verschillende niches, waar vervolgens weer veel verschillende soorten van kunnen profiteren.

Zorg ook hier dus voor voldoende ruimtelijke variatie in de vorm van inhammen, overgangen en naar voren stekende boomgroepen door middel van groepenkap en uitkap. Omdat inheemse soorten een grotere biodiversiteit leveren dan exoten kan er ook langs het Junnerveld voor worden gekozen om de percelen waarop zich de opstanden met Douglasspar en Japanse lariks bevinden uit te faseren. Bij aanleg van de bosrand krijgen deze percelen extra aandacht door er grotere open plekken of inhammen te creëren waarmee direct al een fors deel van de minder gewenste soorten is weggenomen. Het betreft dan in het bijzonder de afdelingen 6a, 6b, 7b, 7f2, 7j, 15e, 16b2+3, 16d, 16j, 17k en 17h (zie bijlagen I, J, K, L).

Omdat de Nieuwe Hammerweg het Junnerveld en dus ook de gewenste bosrand doorsnijdt, moet een faunapassage in de vorm van ondertunneling worden aangelegd om de koudbloedigen in de gelegenheid te stellen deze barrière op een veilige manier te nemen. De Stichting RAVON kan behulpzaam zijn bij het vaststellen van de benodigde maatregelen.³³

Als mogelijk aanvullende maatregel is het, in overleg met de op het Junnerveld aanwezige agrariërs, laten zaaien van een graanrand langs het mais aan de noordzijde van het Junnerveld genoemd. Granen bieden, meer dan mais, voedsel aan kleine zoogdieren zoals muizen die op hun beurt weer als voedselbron voor reptielen en roofvogels dienen. Op die manier wordt de aantrekkelijkheid van deze bosrand nog verder versterkt.

Tevens is het een welkome aanvulling als er plekken ontstaan die gericht zijn op soorten van natte (heide)biotopen. Een mogelijkheid om dat te realiseren is het creëren van een laagte in de te vormen overgangszone tussen veld en bos, een soort ondiepe sloot. Een andere en wellicht goedkopere oplossing hiervoor kan bestaan uit het omduwen van een aantal bomen waarna het daardoor ontstane wortelgat zich kan vullen met water. Dergelijk microreliëf trekt insecten, waarvan ook amfibieën en reptielen profiteren.

Benodigd instandhoudingsbeheer

Het instandhoudingsbeheer sluit aan op het beheer dat al is genoemd bij de beschrijving van het bosrandbeheer aan de Gemoelaksweg; het is zaak de ruimtelijke structuurvariatie te behouden. Ook langs het Junnerveld geldt dat dit het best bereikt kan worden door kleinschalig en gevarieerd in ruimte en tijd te

dunnen, waarbij een soort “parelsnoer” ontstaat van openingen in diverse ontwikkelingsstadia. In beginsel moet ook langs het veld selectief op boomsoort (de exoot) gekapt worden, waarna langzamerhand een meer natuurlijk systeem van aselectieve kap gebruikt kan gaan worden.

Beschikbare middelen

Het Junnerveld zelf is in het natuurbeheerplan 2012 van de provincie Overijssel benoemd als natuurontwikkelingsgebied met de code N00.01. Er zijn momenteel geen SNL subsidiemogelijkheden voor dit natuurbeheertype, ook niet in het kader van de SKNL zoals die is vastgesteld op 13 maart 2012 in het document “wijziging Natuurbeheerplan provincie Overijssel 2012”.

Het productiebos dat het Junnerveld omringt, de plaats waar de bosrand gecreëerd moet worden, bestaat evenals het grootste deel van het bosoppervlakte op landgoed Junne uit droog bos met productie (code natuurbeheertype N16.01). Voor dit natuurbeheertype is in 2012 een beheersubsidie beschikbaar gesteld.

De inrichtingsmaatregelen moeten deels worden bekostigd uit deze subsidie. Afhankelijk van de houtprijs kan een ander deel van de inrichting worden bekostigd uit de opbrengsten van de eerste relatief forse ingrepen uit het inrichtingsbeheer. Om beter zicht te krijgen op de kosten en opbrengsten is het zaak een werkplan op te stellen met als uitgangspunt om aan de noordrand van het Junnerveld een bosrand te creëren met een gemiddelde breedte van 1,5 maal de boomhoogte (i.v.m. zuidelijke expositie).

Het verlies aan maisoogst dat optreedt bij aanleg van een graanrand om het mais op het Junnerveld, kan voor de agrariërs gecompenseerd worden door ook in de bospercelen aan de zuidrand van het Junnerveld over te gaan tot lichting. Daardoor ontvangt het mais aan de zuidkant van het Junnerveld meer licht waarmee ten opzichte van de huidige situatie oogstvermeerdering optreedt. De keuze om een dergelijke graanrand aan te leggen heeft uiteraard invloed op de te verwachte kosten en houtopbrengsten.

Voor het bekostigen van het instandhoudingsbeheer, zoals verwijdering van ongewenste boomopslag, kan eventueel een verzoek worden gedaan om hulp van (vrijwilligersgroepen van) de terreinbeherende organisaties uit de omgeving.

Aandachtspunt

De voorgestelde maatregelen uit het project “Vipera verbindt...” zijn ook bij SBB nog niet (volledig) uitgewerkt.³⁴

Haalbaarheid

De benodigde maatregelen zijn vergelijkbaar aan degene die in de eerste ruimteclaim beschreven zijn, namelijk het voeren van een bosrandbeheer gericht op in tijd en ruimte gevarieerde dunningen. Additioneel daaraan is het vormen van plekken die gericht zijn op soorten met een voorkeur voor een natte biotoop. De meest eenvoudige en goedkope manier om die te creëren is door middel van het omduwen van enkele bomen.

Er bevinden zich lang het Junnerveld geen aangewezen habitattypen uit Natura 2000 die de uitvoering van de maatregelen kunnen beperken. En zolang inhammen of open plekken de gelegenheid krijgen om weer dicht te groeien binnen de termijn die de Boswet stelt, valt ook uit die hoek geen beperking te verwachten.

Een verschil met het bosrandbeheer aan de Gemoelaksweg is dat het betreffende oppervlakte in het geval van het Junnerveld groter is. De strook langs het Junnerveld tot aan de Gemoelaksweg, waar het terreineigendom overgaat op LO, is ongeveer 3000 meter lang. Uitvoering van de maatregel vraagt om een gemiddelde breedte van 1,5 maal de boomhoogte. Ten behoeve van de rekensom is ook hier uitgegaan van een gemiddelde boomhoogte van 20 meter. In totaal is er dan aan de noordrand van het Junnerveld een oppervlakte van 9 hectare gemoeid met de realisatie van deze ruimteclaim in de minimale variant.

Als gekozen wordt voor de maximale variant, inclusief graanstrook en compensatie daarvoor aan de zuidkant van het Junnerveld, betreft het totale oppervlakte bosrand(beheer) ongeveer 4750 meter waarmee het oppervlakte op ongeveer 14 hectare uitkomt. In dat geval is ook de medewerking van de betrokken agrariërs vereist. Dat kan complicerende factor vormen voor de uitvoering, maar met voldoende overleg en compensatie hoeft dat uiteraard niet het geval te zijn.

Het is ook belangrijk om bij ingrepen aan de zuidkant van het Junnerveld de bewoner van het huis dat daar ligt te informeren over de gevolgen van de realisatie van deze ruimteclaim als die in de maximale variant plaatsvindt. Deze kan geconfronteerd worden met een toename aan insecten en reptielen.

Urgentie

Er is al aangegeven dat er geen aangewezen habitattypen grenzen aan het Junnerveld. Echter, de te realiseren corridor verbindt de gebieden van twee terreinbeherende organisaties. Dat is heel waardevol omdat het een enorme vergroting van leefgebieden tot gevolg heeft. Tevens draagt deze maatregel bij aan de Natura 2000 kernopgave tot de vergroting van structuurvariatie door de ontwikkeling van geleidelijke overgangen tussen heide en bos.

Landgoed Junne heeft zich al in 2008 aangesloten bij het project “Vipera verbindt...” waarbij ook vele andere partijen zijn betrokken. Realisatie van deze ruimteclaim levert een grote bijdrage aan de doelstellingen van dit project.

3.2.3 Ruimteclaim 3: Verbindingszone De Meertjes

Locatie

Aan de westkant van Junne, direct aan de grens tussen landgoed Junne en het terrein van SBB ligt veenduinplateau of stuifzandfort De Meertjes. Aan de oostzijde grenst De Meertjes aan de Eerderdijk. Het terrein heeft een oppervlakte van ongeveer 3 ha en ligt binnen de zone van het bos met productiedoelstelling op Junne. Op zo'n 170 meter afstand ligt een gelijksoortig terrein met ongeveer dezelfde oppervlakte op het grondgebied van SBB.

Indiener ruimteclaim

Staatsbosbeheer

Huidige situatie

De Meertjes is een zogenaamd veenduinplateau of stuifzandfort. Veenduinplateaus zijn ontstaan door zandverstuiving waarbij het stuivende zand op laaggelegen, natte delen met veen werd ingevangen. Deze delen kwamen het hoogst in het landschap te liggen doordat het droge zand eromheen werd weggeblazen. De oorspronkelijke veenlaag is daarna door het gewicht van het opgestoven zand ingeklonken en werd daardoor een slecht doorlatende laag. Op deze plaatsen ontstonden weer nieuwe hooggelegen veentjes.^{35, 36} De Meertjes is een veelzijdig terreintje met droge heide en Jeneverbesstruweel, veenputjes (kleine vennetjes) en vochtige heide. Het gebied is eveneens gekarteerd voor deze habitattypen in het kader van Natura 2000. Ook staat er door oude eigenaren aangeplante Rododendron, die in dit terrein niet thuishoort. Voorkomende soorten zijn Beenbreek, Zonnedauw, Blaasjeskruid, Veenpluis, Dopheide en Struikheide. De Meertjes is een geschikt biotoop voor aan heide gebonden soorten. In de periode 2002 – 2012 is twee keer Grove den gekapt en een klein stukje geplagd, hierdoor hebben zich op die plaatsen onder andere Beenbreek en Zonnedauw ontwikkeld.

Foto 4: veenduinplateau De Meertjes

De Meertjes ligt geïsoleerd in bos met productiedoelstelling. Op de direct aangrenzende percelen staat Grove den en op de daarnaast gelegen percelen staat Douglasspar. De Grove den opstand aan de noordzijde is nog enigszins open maar de andere aansluitende opstanden, ook aan de zijde van SBB zijn nogal dicht en donker. Zij vormen een barrière voor de migratie van aan heide gebonden soorten.

Het terrein van SBB ligt ongeveer 170 meter westelijk van De Meertjes en is eveneens zo'n 3 ha groot. De voor dit gebied aangewezen Natura 2000 habitattypen zijn vochtige heide (H4010A), hoogveen of heideveentjes (H7110B) en Jeneverbesstruweel (H5130). De Jeneverbes staat vooral op de zuidelijke rand van dat veenduinplateau. Op de overige zijden van het veenduinplateau staat vochtige heide. Het is de bedoeling van SBB om zowel de Jeneverbes als de vochtige heide vrij te stellen.³⁷

Uit het projectrapport "Vipera verbindt..." en mondelinge mededeling van SBB blijkt dat in het terrein van SBB onder andere Adders voorkomen.^{38, 39}

Gewenste situatie

SBB wil graag een verbinding tussen het veenduinplateau op hun terrein en De Meertjes op landgoed Junne. Bos moet hierbij plaatsmaken voor een structuurrijke verbinding. Daardoor kan de migratie van soorten tussen de twee veenduinplateautjes sterk worden verbeterd. Er ontstaat zo een duurzamer leefgebied. De soorten die hiervan zullen profiteren zijn de aan heide en vennen gebonden soorten die ook genoemd zijn in de hiervoor beschreven ruimteclaim met betrekking tot de verbinding langs het Junnerveld.

Beoogd effect

De versterking van het leefgebied wordt verder vergroot wanneer er ook een verbinding tot stand komt tussen het veenduinplateau in beheer bij SBB en het nog eens 500 meter verder westelijk gelegen Eerderveld. Dit is een ongeveer 13 ha groot gebied bestaande uit vochtige heide. Momenteel ligt er geen verbindingzone en wordt geen specifiek beheer gevoerd door SBB om de migratie tussen veenduinplateau en Eerderveld te bevorderen. SBB heeft medegedeeld dat de aanleg van een verbinding tussen het Eerderveld en het Veenduinplateau aan de grens met Junne prioriteit krijgt boven alle andere aan te leggen verbindingen in het gebied van SBB.⁴⁰

Als er ook een verbindingszone ontwikkeld wordt langs de noordzijde van het Junnerveld, zoals de hiervoor beschreven claim, dan is het beter de verbindingszone tussen de twee veenduinplateaus aan te sluiten op deze verbinding langs het Junnerveld.

Op dit moment liggen er geen ATB routes door het gebied waar de verbinding aangelegd zou moeten worden. Dit moet ook in de toekomst worden vermeden. ATB-ers zijn te snel voor de Adders, die niet bijtijds kunnen vluchten.

Benodigde inrichtingsmaatregelen

Voor het creëren van een verbindingszone die gedeeltelijk op het terrein van Junne en gedeeltelijk op het terrein van SBB moet worden aangelegd, is minimaal een verbinding nodig van 30 meter breed, die deels over landgoed Junne en deels over het terrein van SBB loopt. Hiervoor is een oppervlakte nodig van ongeveer 4500 m² waarvan op Junne ongeveer 2100 m². Voor een klein deel loopt deze verbinding over bestaande paden. Het overige deel bestaat uit te verwijderen bosopstanden. Vervolgens zouden enkele kleine stroken voorzichtig kunnen worden geplagd om na te gaan of de heide zich kan herstellen. In een maximale variant, waarbij beide gebieden tot een groter geheel worden omgevormd, is ongeveer 3.4 ha nodig waarvan 2.5 ha op het terrein van Junne en 0.9 ha op het terrein van SBB. In deze variant ontstaat een gebied van 9 tot 10 ha.

De minimum verbinding van 30 meter breed heeft veel zon inval, (een oost-west verbinding is in deze situatie het meest gunstig) vochtige en droge delen, de vegetatie heeft een slingerend verloop met inhammen en er zijn geen scherpe grenzen. Verder zijn er hoge en lage struiken voor schuilgelegenheid en schaduw. Daarnaast kunnen takkenhopen worden ingezet om schuilgelegenheid te creëren. Ook zijn nog plekken met open zand en dood hout nodig. Voor vlinders zijn waardplanten van belang (Sporkehout).

Deze minimum variant loopt door afdeling 17E, een afdeling met een open opstand van Grove den, die zou moeten worden gekapt (exclusief paden ongeveer 0.15 ha), en een klein hoekje van opstand 17H met Douglas, exclusief pad 320m².

Als alleen wordt ingezet op het ontwikkelen van deze verbinding ontstaat een gebied dat bestaat uit meerdere zure vennetjes, vochtige heide en wat droge heide en Jeneverbesstruweel met een oppervlakte van totaal 6 ha. Volgens het Handboek Natuurdoeltypen bedraagt de minimumoppervlakte van natte en droge heide ongeveer 5 ha en van zure vennen 0.5 ha. Bij deze oppervlakte kan het gemiddelde aantal voortplantende fauna doelsoorten voorkomen. Doelsoorten zijn soorten waarvoor een bepaald natuurdoeltype van klein of groot belang is. Als een bepaald natuurdoeltype van marginaal belang is voor een soort is die soort geen doelsoort voor dat natuurdoeltype⁴⁰. Voor de afzonderlijke natuurdoeltypen natte heide en droge heide wordt hier niet voldaan aan de minimum oppervlakte van 5 ha. Bovendien is 5 ha een algemeen getal. Het aantal soorten dat kan voorkomen hangt ook samen met de kwaliteit van het huidige terrein. Als de kwaliteit van een terrein lager is, dan is een groter oppervlakte nodig voor eenzelfde aantal exemplaren van een soort dan bij een gebied met een hogere kwaliteit. De kwaliteit van de vochtige heide en Jeneverbesstruweel bij het veenduinplateau van SBB is beperkt. Het terrein op Junne is zich na het plaggen aan het herstellen. Voor een levensvatbare populatie van Adders is het gebied te klein, zie ook de claim met betrekking tot de verbindingszone langs het Junnerveld. Het aanleggen van een verbindingszone van 30 meter breed heeft vooral zin als ook in een groter gebied wordt gewerkt aan verbindingen tussen heideterreintjes, vennen en hoogveen.

In een maximale variant of in het geval dat er geen andere verbindingen zullen worden aangelegd, kunnen de 2 veenduinplateautjes en het tussenliggende gebied worden omgevormd tot een groter geheel van ongeveer 10 ha. Hierbij moet op Junne ongeveer 1.24 ha Grove den in vak 17E en 18A en 0.8ha Douglas in vak 17H worden gekapt. De Grove den opstand is al redelijk open. Er ontstaat dan een grote open ruimte waar zich na het verwijderen van de laag met naalden een droge heide vegetatie kan ontwikkelen. Enkele bomen kunnen blijven staan.

Benodigd instandhoudingsbeheer

Bij een verbindingsszone van 30 meter breed moet de kruidlaag om de één tot drie jaar gefaseerd worden gemaaid. De mantel met bijvoorbeeld Sporkehout, jonge Grove den of Douglas eens per 10 tot 25 jaar kappen eveneens gefaseerd. Zo kan zich een gevarieerde zone ontwikkelen.

In de maximale variant ontstaat een heideterrein waarbij het beheer vooral bestaat uit het open houden van dit terrein door verwijdering van de opslag van naaldhout.

Beschikbare middelen en haalbaarheid

Voor de financiering van deze maatregel geldt hetzelfde als bij de ruimteclaim voor de verbindingsszone rond het Junnerveld. Momenteel is geen subsidie mogelijk in het kader van de SKNL. De beheersubsidie voor het natuurbeheertype “N16.01 droog bos met productie” in het kader van het natuurbeheerplan blijft doorlopen. In de minimale variant ontstaat er een waarde vermindering van de grond van 0.21 ha en in de maximale variant een volgt een waardevermindering van 2.5 ha. In de maximale variant komen daarbij nog de kosten voor het van plaggen van enkele kleine oppervlakten.

Urgentie

De instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000 habitatype stuifzandheide met struikhei (H2310) zijn: uitbreiding van oppervlakte en verbetering van de kwaliteit. En voor de habitattypen zure (dystrofe) vennen (H3160), vochtige heide (H4010A) en Jeneverbesstruwelen (H5130) behoud van oppervlakte en verbetering van de kwaliteit. Het creëren van een verbinding tussen De Meertjes en het veenduinplateau op het terrein van SBB versterkt en vergroot het leefgebied van soorten die afhankelijk zijn van zure vennetjes, vochtige en droge heide. In de maximale variant kan een kleine uitbreiding optreden van de oppervlakte droge heide. De uitvoering van de maatregelen uit deze ruimteclaim draagt daarom bij aan de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000.

3.2.4 Ruimteclaim 4: Overgangsszone Achterste Sahara

Locatie

Aan de westkant van Junne, direct aan de grens tussen landgoed Junne en de Achterste Sahara gelegen in het terrein van SBB.

Indiener ruimteclaim

Staatsbosbeheer

Huidige situatie

De Voorste en Achterste Sahara zijn twee kleine stuifzandgebieden van respectievelijk ongeveer 5 en 7 ha groot. Ze liggen op een afstand van 320 meter van elkaar. Tussen de stuifzanden ligt een zone met naaldbos. De Achterste Sahara grenst aan de oostzijde aan landgoed Junne. Aan de oostzijde ligt een randwal van enkele meters hoog die is begroeid met Grove den. Aansluitend ligt direct het productiebos (Grove den opstand) van landgoed Junne. Voor het grootste deel wordt de Achterste Sahara omringd door naaldbos op het terrein van SBB. Het stuifzand in de Achterste Sahara is voor een groot deel vastgelegd door Buntgras en Ruig haarmos. Ook is er veel opslag van Grove den. Er zijn enkele kleine oppervlakten die begroeid zijn met Struikheide en Dopheide.

De Voorste en Achterste Sahara zijn gekarteerd als habitatype stuifzand (H2330) in het kader van Natura 2000. De instandhoudingsdoelstelling voor dit habitatype is uitbreiding van oppervlakte en verbetering van de kwaliteit van het habitat.

Gewenste situatie

SBB wil graag een geleidelijke overgang van stuifzand via grasland, stuifzandheide en een open bosrand naar bos omdat geleidelijke overgangen meer biodiversiteit kunnen bieden. Daarnaast is een geleidelijke overgang ook aantrekkelijker voor recreanten.

Beoogd effect

In de ideale situatie bestaat een geleidelijke overgang van stuifzand naar bos uit een mozaïek van grassen, korstmossen, Struikheide, solitaire bomen of kleine boomgroepjes en halfopen bos. Dit zijn de latere stadia uit de vegetatiesuccessie van stuifzand naar bos. De successie stadia op het stuifzand zijn achtereenvolgens: vestiging van Buntgras en algen, ontwikkeling van voornamelijk Ruig haarmos, ontwikkeling van korstmossen, in het voorlaatste stadium vestiging van Schapengras en Zandstruisgras en als laatste stadium ontwikkeling van stuifzandheide en of bos.^{41,42} Momenteel is de oppervlakte aan gras- en heidevegetatie (afgezien van Buntgras) in de Achterste Sahara zeer beperkt.

De geleidelijke overgang is een belangrijk onderdeel van de biotoop van onder andere Boompieper, Boomleeuwerik en de Nachtzwaluw. De Boompieper is in ruime aantallen aanwezig in de boswachterij Ommen, de Boomleeuwerik en de Nachtzwaluw slechts met enkele exemplaren.⁴³ Andere soorten die kunnen voorkomen in een overgangszone zijn Zandhagedis, Knosprietje, Blauwvleugelsprinkhaan, Kleine heivlinder, Heivlinder en Veldkrekel.

Foto 5: Achterste Sahara, een geleidelijke overgang van stuifzand naar productiebos op landgoed Junne (achtergrond) ontbreekt

Benodigde inrichtingsmaatregelen

Vooruitgeschoven solitaire Grove den en groepjes Grove den zijn al aanwezig aan de oostzijde van het stuifzand. Er moet een zeer open overgang ontstaan naar het productiebos, zodat grassen en heide zich kunnen vestigen en of uitbreiden. Op de randwal, die op het terrein van SBB ligt, staat ook nog een strook naaldbos die veel verder moet worden open gekapt om het beoogde effect te bereiken. Aansluitend is dan op het terrein van Junne nog een zone nodig van 50 meter breed en 275 meter lang. In totaal is dat een oppervlakte van ongeveer 1.4 ha.

Benodigd instandhoudingsbeheer

Overgangszone openhouden door verwijderen van opslag van Grove den.

Beschikbare middelen

Het gaat hier om productiebos op landgoed Junne dat moet worden omgevormd naar natuur. Omvorming van productiebos naar natuur betekent een waardevermindering van de grond voor landgoed Junne. Zie voor de beschikbare middelen de tekst bij ruimteclaim 1. Het gaat daar om een soortgelijke situatie. Voor deze maatregel is momenteel geen subsidie in het kader van de SKNL mogelijk. Advies en medewerking aan het

onderhoud van de overgangszone is wellicht in overleg met SBB mogelijk.

Haalbaarheid

De maatregel is relatief eenvoudig te realiseren. Op landgoed Junne verdwijnt door deze maatregel ongeveer 1.4 ha productiebos. De maatregel kan echter ook worden gerealiseerd op het terrein van SBB. De Achterste Sahara wordt voor het overgrote deel omgeven door naaldhoutbossen van SBB waarbinnen een dergelijke overgangszone gecreëerd kan worden, terwijl het grensvlak van landgoed Junne met dit stuifzandgebied beperkt is.

Urgentie

De inrichtingsmaatregelen die uit deze ruimteclaim voortvloeien, kunnen zeker bijdragen aan de instandhoudingsdoelstellingen van dit habitattype (uitbreiding van oppervlakte en verbetering van de kwaliteit). Het gaat echter om een beperkt oppervlakte in verhouding tot een overgangszone die op het terrein van SBB gecreëerd kan worden.

3.2.5 Ruimteclaim 5: Peilverhoging grondwater Junner Vlier

Locatie

Het Junner Vlier bevindt zich aan de uiterste zuidkant van landgoed Junne. Het vormt daar de begrenzing van het landgoed met het kleinschalig hoevenlandschap het Eerder Achterboek (NM) dat ten zuidwesten van het landgoed ligt. Aan zuidoostelijke zijde grenst het Junner Vlier aan een areaal landbouwgrond binnen buurgemeente Twenterand. De noordrand ervan wordt begrensd door productiebos van het landgoed wat vooral bestaat uit een beplanting van Fijnspar, Japanse lariks en Douglas spar. Het Junner Vlier is vrijwel volledig in landbouwkundig gebruik bij diverse pachters waarvan er twee ook hun woning en bedrijfsgebouwen aan het Junner Vlier hebben liggen. Op het Junner Veld zelf liggen nog een paar bescheiden afdelingen die beplant zijn met vooral lariks en Douglas spar.

Indiener ruimteclaim

Natuurmonumenten

Huidige situatie

Het Junner Vlier is, zoals aangegeven, in landbouwkundig gebruik. Het bestaat uit grasland en maisteelt t.b.v. de melkveehouderij. Om deze vorm van landgebruik mogelijk te maken wordt het terrein sterk ontwaterd door middel van bemaling met een pomp die zich op de grens bevindt van het landgoed met het Eerder Achterboek. Deze pomp wordt bediend door de agrariërs.

De bodem onder het Junner Vlier bestaat uit een kleinschalige afwisseling van natte en drogere plekken bestaande uit beekeerdgronden van fijn lemig zand (pZg23 III) en “eilandjes” veldpodzolen bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (Hn21 VI). Dit sluit aan op de situatie in het naastgelegen Eerder Achterboek, dat bekend staat om het behoud van zijn oude, cultuurhistorisch interessante, kampenlandschap waar de boeren op de iets hoger en droger gelegen locaties hun akkers inrichtten.

Middels de eerder genoemde pomp wordt het kwelwater dat onder het Junner Vlier omhoog komt, versneld afgevoerd richting het beekje de Bevert waarna het zijn weg naar het riviertje de Regge vindt om zo uiteindelijk in de Overijsselse Vecht terecht te komen.

Het Junner Vlier herbergt nauwelijks tot geen bijzondere natuurwaarden. De landbouwpercelen zijn arm aan reliëf. Het enige aanwezige reliëf bevindt zich op de plaatsen die beplant zijn met het genoemde naaldhout. Tijdens de laatste grote inventarisatie in 1998 zijn in het Junner Vlier soorten als Rankende helmbloem, Waternavel, Zeegroene muur, Moerasrolklaver en Blaaszegge aangetroffen, wat duidt op relatief zure, vochtige tot natte en matig voedselrijke omstandigheden.⁴⁴

Het naast het Junner Vlier gelegen Eerder Achterbroek vormt een aantrekkelijk habitat voor talrijke bijzondere soorten als Wielewaal, Steenuil en Marter. Deze profiteren van de aanwezigheid van kruiden- en structuurrijk grasland, natte en droge heide en het aanwezige dennen-, eiken- en beukenbos. De actieve instandhouding van het oude kampenlandschap, met kleinschalige akkers, veedrenkpoelen, houtwallen en –singels en heiderestanten draagt er toe bij dat dit gebiedje volop natuurwaarden bevat. Het Eerder Achterbroek heeft echter te lijden onder het waterafvoerend beheer dat op het Junner Vlier wordt gevoerd. De bemaling van het Junner Vlier zorgt er voor dat ook de grondwaterstand onder het Eerder Achterbroek in het voorjaar en de zomer lager is dan in dat terrein wenselijk is. Daarnaast heeft ook de diepte van het riviertje de Regge (aan de westzijde van het Eerder Achterbroek) eenzelfde water onttrekkende werking op dit gebied.

Gewenste situatie

In de gewenste situatie is de bemaling van het Junner Vlier zodanig aangepast dat de grondwater onttrekkende werking daarvan op het Eerder Achterbroek is verminderd of verdwenen. Een stijging van het grondwaterpeil leidt tot vernatting en een daarmee gepaard gaande toename van de natuurwaarden.

Om dit te bereiken is vooral een flinke verhoging van het voorjaars- en zomerpeil nodig. In de zomer zakt het water in de huidige situatie weg tot 80-120 cm onder het maaiveld. Een zomerpeil van 40-60 cm onder het maaiveld is het best voor de vochtige en schrale graslanden in het Eerder Achterbroek. Dit betekent dat de peilverhoging 20 tot 80 cm zal moeten bedragen.

Beoogd effect

Het beëindigen van de onderbemaling leidt naar verwachting tot een verhoging van het zomerpeil met 5 tot 40 cm in het Eerder Achterbroek doordat het grondwater niet meer zal wegzijgen naar het Junner Vlier. Dit effect wordt versterkt door de maatregelen die op korte termijn getroffen worden om de water onttrekkende werking van het riviertje de Regge te verminderen.

Een even zo belangrijk effect is de verlenging van de periode die het water nodig heeft om in de bodem weg te zijgen. De onderbemaling van het Junner Vlier leidt er toe dat als de pomp wordt aangezet reeds een aantal dagen later er een aanzienlijke daling van het grondwaterpeil is opgetreden. Ook zonder bemaling daalt het grondwaterpeil in de zomer, maar de periode die het water dan nodig heeft om weg te zijgen is veel langer waardoor er ook langer water beschikbaar is in de wortelzone. Daarvan kan onder andere het vochtig dotterbloemhooiland profiteren, evenals andere soorten uit de overgangszone tussen heide en grasland, zoals moeraskartelblad.⁴⁵

Een ander, en minder positief, gevolg dat de door NM gewenste situatie met zich meebrengt is de verwachte inkomstenderving voor de landbouwers op het Junner Vlier. Stopzetten of uitstellen van de onderbemaling leidt tot een situatie waarin het land gedurende een langere periode niet of minder geschikt is voor intensieve landbouw. De exacte omvang van dit gevolg is nog niet bekend, maar dat er negatieve effecten zullen zijn is aannemelijk.

Benodigde inrichtingsmaatregelen

De benodigde inrichtingsmaatregel bestaat uit het stopzetten of uitstellen van de onderbemaling van het Junner Vlier in voorjaar en zomer. De exacte stijging van het grondwaterpeil is nog niet te voorzien en of volledige stopzetting nodig is of dat volstaan kan worden met uitstel van de bemaling is ook nog niet bekend. Op dit moment laat NM onderzoek verrichten naar de effecten van peilverhoging in het Eerder Achterbroek.

Zoals hierboven al aangegeven is, worden er op het moment van schrijven van dit rapport ook maatregelen getroffen om de water onttrekkende werking van het riviertje de Regge te verminderen. De voorbereidingen voor de uitvoeringsfase van die maatregelen zijn in volle gang. Zij maken onderdeel uit van het project “Klimaatbuffer Regge” dat een samenwerkingsverband is tussen NM, LO en het waterschap Regge en Dinkel. Het project komt voort uit de coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers en wordt mede gefinancierd door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.⁴⁶

Benodigd instandhoudingsbeheer

Er wordt geen bijzonder instandhoudingsbeheer voorzien anders dan blijvend afzien of verminderen van bemaling van het Junner Vlier.

Beschikbare middelen

Er zijn voor de uitvoering van deze ruimteclaim geen subsidiemogelijkheden vanuit de SNL of SKNL.

In de categorieën “Landbouwstructuur” en “Landelijk erfgoed” worden op dit moment financiële bijdragen geleverd uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie, via het subsidieprogramma POP2, aan de restauratie van het kampen- en essenlandschap van Eerde (NM) en structuurverbetering van de landbouw, realisatie van nieuwe natuur en vrijmaken van gebieden voor vergroting van waterberging (Waterschap groot Salland). Met deze subsidies wordt een groot deel van de met deze projecten gepaard gaande investeringen gedekt.⁴⁷ Tevens wordt vanuit de LEADER aanpak binnen POP2 samenwerkingsverbanden gestimuleerd, geadviseerd en gefinancierd.

Vanuit de directe invloed van de waterhuishouding op landgoed Junne is het de moeite waard contact te zoeken met het regiebureau Noordoost Overijssel om de mogelijkheden voor (co)financiering of compensatie voor de te treffen agrariërs vanuit POP2 te bespreken. Er zijn diverse verplichtingen en beperkingen betrokken bij de toekenning van subsidies uit POP2, maar niet geschoten is altijd mis! Het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid wordt overigens momenteel hervormd waarbij de focus ligt op “vergroening”. Deze vergroening heeft betrekking op diversificatie in gewas, blijvend grasland en een structurele 7% braakligging van het bedrijfsoppervlakte voor ecologische doeleinden. Deze hervorming moet ingaan per 2014, maar bevindt zich momenteel nog in het stadium van discussie.

Haalbaarheid

Op dit moment wordt er volop gewerkt om de negatieve invloed van de Regge op het Eerder Achterbroek te minimaliseren. In combinatie met maatregelen in het Junner Vlier is de verwachting dat de verdrogingsproblematiek in het Eerder Achterbroek grotendeels kan worden opgelost. Zekerheid is daarover echter nog niet te geven. Op dit moment vindt hydrologisch onderzoek plaats naar de effecten van verhoging van de grondwaterstand in het Eerder Achterbroek. Daarvan zijn nog geen resultaten bekend. Hoewel er dus positieve verwachtingen zijn ten aanzien van het effect van de uit te voeren maatregelen zijn de (financiële) gevolgen voor het landgoed en haar pachters nog onzeker en zijn investeringen voorlopig nog lastig te beargumenteren.

Urgentie

Er zijn diverse Natura 2000 habitattypen vertegenwoordigd in het Eerder Achterbroek. Hieronder een overzichtje, inclusief de instandhoudingsdoelstellingen indien bekend:⁴⁸

H2310: Stuifzandheiden met struikhei (uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit)

H4010_A: Vochtige heide van de hogere zandgronden (behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit)

H4030: Droge heiden (uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit)

H6230: Heischrale graslanden (behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit)

H7110_B: Actieve hoogveentjes (*heideveentjes*)

H9120: Beuken- eikenbossen met hult (aangewezen habitatype is binnen dit Natura 2000 gebied in discussie, moet mogelijk H9190 zijn)⁴⁹

Het Eerder Achterbroek is aangewezen in de provinciale TOP-verdrogingslijst van Overijssel. Deze TOP-lijst is onderdeel van het landelijke verdrogingsbeleid. Dit beleid is gericht op het tegengaan van de negatieve

effecten van verdroging. Op de lijst zijn gebieden opgenomen die onder andere voldoen aan de criteria urgentie en ecologische relevantie, aansluiting bij andere beleidsverplichtingen zoals Natura 2000 en kansrijkheid van de maatregelen.

3.2.6 Ruimteclaim 6: Aanleg extra meanders Overijsselse Vecht

Locatie

Aan de noordoostzijde van Junne, het gaat om percelen die direct grenzen aan de Overijsselse Vecht.

Indiener ruimteclaim

Waterschap Velt en Vecht gebaseerd op programma “Ruimte voor de Vecht”.

Huidige situatie

De locaties op landgoed Junne waar de meanders zouden kunnen komen, zijn momenteel in gebruik als grasland en akkerland (pacht) en een klein deel is productiebos (Eik en Grove den). Volgens de bodemkaart heeft het gebied waarop de ruimteclaim ligt zowel zandige als kleiige bodems.

Gewenste situatie

Ontwikkeling van aan een rivier gebonden natuur door de aanleg van meanders in het winterbed ter hoogte van landgoed Junne. Een deel hiervan wordt op grond van Junne aangelegd, de andere delen komen op grond van derden en van het Waterschap Velt en Vecht. Door het aanleggen van de meanders komt een deel van de grond van Junne aan de overzijde van de Vecht te liggen. Hetzelfde geldt omgekeerd.

Figuur 1: Schetsontwerp meanders regionale voorkeursvariant⁵⁰

Beoogd effect

De claim is gebaseerd op het uitvoeringsprogramma “Ruimte voor de Vecht”. Zie voor dit programma de beschrijving onder hoofdstuk 3.1. Op de locatie ter hoogte van Junne gaat het om de aanleg van nieuwe meanders in het winterbed. Door de aanleg van de meanders en het half natuurlijke peilbeheer krijgt de Vecht meer dynamiek (verschil in waterstanden en stroomsnelheden) en vindt erosie en sedimentatie plaats. Als gevolg van erosie, sedimentatie en verschil in stroomsnelheden in binnen- en buitenbochten ontstaan meer verschillende biotopen zoals steile en flauwe oevers, zandbanken, dieper en ondieper water, water met meer of minder stroming en rivierduintjes. Zo bieden de steile oevers mogelijkheden voor IJsvogels en

Oeverzwaluwen. De flauwe oevers bieden mogelijkheden voor steltlopers en reigerachtigen. In de oeverzone en ondiepe delen kan zich een grotere oever- en watervegetatie ontwikkelen. Ook bieden de meanders door de variatie meer ruimte aan macrofauna.

Langs de meanders zullen zich graslanden ontwikkelen die door begrazing zullen moeten worden onderhouden. De graslanden die zich zullen ontwikkelen in de natte en regelmatig overstroomde delen bestaan uit soorten van het Zilver schoon verbond. Op de drogere delen zullen zich onder invloed van de begrazing Kamgrasweiden ontwikkelen. Op droge, incidenteel overstroomde, zandige bodems bestaat de mogelijkheid dat zich stroomdalgraslanden zullen ontwikkelen. Ontwikkeling van stroomdalgraslanden is in het kader van Natura 2000 zeer gewenst. Het is een habitatype waarvan de instandhouding een hoge prioriteit heeft en waarvoor uitbreiding van de oppervlakte gewenst is. Om na te gaan of stroomdalgrasland zich kan ontwikkelen op deze plaats langs de Vecht is nader onderzoek naar de toekomstige waterstanden en bodem nodig.

De percelen waar de meanders zouden komen, liggen op een NAP hoogte van 5.5 tot 7 meter en hebben een zandige of kleiige bodem. Uit de knelpunten en kansenanalyse voor dit Natura 2000 gebied⁵¹ blijkt dat waterstanden boven de 4.5 tot 5.5 meter boven NAP zeer kortstondig voorkomen. Mogelijk ligt het gebied net te hoog voor de ontwikkeling van stroomdalgrasland.

Bodemonderzoek is nodig om na te gaan hoeveel fosfaat er in de bodem zit. Deze kan afhankelijk van de dikte van de bodemlaag waarin fosfaat aanwezig is worden verwijderd door afgraven van de bodem of door zogenaamd uitmijnen. Bij uitmijnen wordt een specifieke bemesting toegepast waarna gewas wordt gezaaid dat veel fosfaat gebruikt om te groeien. Dit gewas wordt dan een paar keer per jaar gemaaid. Het uitmijnen van de bodem duurt meerdere jaren. Als de bodem en hoogteligging geschikt zijn kan stroomdalgrasland zich vrij snel ontwikkelen. Het effect van de aanleg van meanders op de verschillende natuurwaarden is afhankelijk van het daadwerkelijk instellen van een meer natuurlijk peilbeheer.

Benodigde inrichtingsmaatregelen

Graven van enkele meanders, in het winterbed van de Vecht. De meanders komen gedeeltelijk op grond van Junne en gedeeltelijk op grond die eigendom is van de het Waterschap of derden. Voor de aanleg van de twee meanders op grond van Junne is minimaal 7.5 ha nodig. Bestaande uit 5.6 ha cultuurgrond, 1.6 ha bosgrond en 0.3 ha overige grond. De meanders zijn minder diep maar wel breder dan de huidige Vecht. In het document “Toekomst voor de Vecht als een halfnatuurlijke laaglandrivier”⁵² is aangegeven dat de meanders in dit deel van de Vecht een breedte zullen hebben van ongeveer 64 meter en een diepte van 3.8 meter en een meanderlengte van ongeveer 460 meter. Voor het realiseren van een meander van deze afmetingen is een forse hoeveelheid grondverzet nodig. Bij een gemiddelde graafdiepte van 2 meter gaat het dan al snel over 60.000 m³ grondverzet voor één meander.

Benodigd instandhoudingsbeheer

De meanders zullen zichzelf in stand houden, langs de oevers en voor de begeleidende graslanden is beheer van grasland nodig in de vorm van begrazing of maaibeheer. In verband met de waterafvoer bij hoog water is intensieve begrazing gewenst in het stroomvoerend deel van het winterbed en extensieve begrazing in het beperkt stroomvoerend deel van het winterbed.

Beschikbare middelen

Deze ruimteclaim maakt onderdeel uit van het programma “Ruimte voor de Vecht” en daarbinnen is dit project onderdeel van de Regionale voorkeurs variant. Daarnaast is dit project sterk gelinkt aan de EHS. De percelen van Junne, waarop deze ruimteclaim ligt, waren onderdeel van de EHS (voor herijking) als toekomstig te verwerven gronden en of nieuw te ontwikkelen natuur. Verwerving van gronden en inrichting van de meanders was wellicht mogelijk geweest met geld dat via financiering van de EHS en uit het programma Ruimte voor de Vecht beschikbaar was gekomen. Op de kaart (tweede concept 12 april 2012) van de Groene en Blauwe Hoofdstructuur (GBHS) blijkt dat de gronden op Junne en de aan de overzijde van de Vecht gelegen gronden

buiten de (concept) herijkte EHS liggen. Geld voor aankoop van grond en aanleg van de meanders is niet meer beschikbaar en evenmin kan onderhoud door het waterschap worden uitgevoerd. Dit is tijdens de interviews voor dit project aan ons medegedeeld.^{53, 54}

De subsidieregeling SKNL, waarmee de inrichtingsmaatregelen en waardeverminderingen door definitieve omzetting van landbouwgrond in natuur kunnen worden gefinancierd, is evenmin een optie, het project staat niet op de ambitiekaart vermeld.

In de GS-nota over aanpak van de herijking van de EHS en realisatie van de GBHS⁵⁵ worden “andere verdienmodellen” en mogelijke financiering vanuit het Europese Landbouwbeleid genoemd als mogelijkheden voor financiering van realisatie van de GBHS. Het is onduidelijk wat met “andere verdienmodellen” bedoeld wordt. Financiering uit het Europese Landbouwbeleid zou moeten voortkomen uit een trend naar vergroening van dit beleid. Beide opties geven op dit moment geen duidelijke mogelijkheid voor financiering aan. Vanuit het programma “Ruimte voor de Vecht” wordt gezocht naar alternatieve mogelijkheden voor het onderhoud van het winterbed in een half natuurlijk riviersysteem. Er wordt daarbij vooral gekeken naar mogelijkheden om lokale boeren en ondernemers of samenwerkingsvormen daartussen bij het onderhoud te betrekken. Doel hiervan is het onderhoud van het winterbed van de Vecht tegen lagere maatschappelijke kosten te realiseren. Een gebied bij Stegeren, dat ligt naast de locatie waar de meanders zouden moeten komen, maakt onderdeel uit van een pilot project waarin deze nieuwe aanpak wordt uitgetoetst. Mogelijk kan dit ook voor Junne, of kunnen ondernemers op Junne hierin participeren.

Haalbaarheid

Voor de realisatie van deze claim zijn forse investeringen nodig. Voor Junne betekent het een waardevermindering 5.6 ha cultuurgrond, 1.6 ha bosgrond en 0.3 ha overige grond en een forse hoeveelheid grondwerk. Omdat de meanders ook op terrein van een andere partij(en) komt te liggen is van deze partij(en) ook medewerking nodig. Mogelijkheid hierbij is grondruil zodat er 4 ha cultuurgrond terug in eigendom van Junne komt. De vraag is of deze dan weer tegen dezelfde voorwaarden kan worden verpacht als de huidige percelen. Netto gaat het dan toch minimaal om een investering van 1.6 ha cultuurgrond en 1.6 ha bosgrond en 0.3 ha overige grond en daarnaast een forse investering in grondwerk. Op dit moment zijn geen financieringsbronnen beschikbaar. Bij gebrek aan medewerking van een andere partij, zou kunnen worden onderzocht of de meanders zodanig kunnen worden aangelegd dat ze alleen op grond van landgoed Junne en het waterschap komen te liggen.

Urgentie

De Overijsselse Vecht wordt ontwikkeld tot een halfnatuurlijke rivier, in een periode tot 2050 moet deze ontwikkeling gestalte krijgen. Deze ruimteclaim betreft de ontwikkeling van nieuwe aan riviergebonden natuur en de ontwikkeling van graslanden mogelijk zelfs stroomdalgraslanden.

Voor het habitattype stroomdalgraslanden geldt een in het kader van Natura 2000 een “sense of urgency”. Stroomdalgraslanden verzuren doordat overstromingen die zorgen voor buffering zijn weggevallen door afsnijding van de meanders van de Vecht. Beheermaatregelen richten zich nu op instandhouding van de huidige graslanden. De oude meanders waarlangs de stroomdalgraslanden voorkomen worden echter niet opnieuw aangetakt aan de Vecht vanwege de daar aanwezige overige natuurwaarden. Hoewel de locatie van de meander buiten de begrenzing van het Natura 2000 gebied Vecht en Beneden Regge ligt, is dit wel de aangewezen manier om nieuwe stroomdalgraslanden te ontwikkelen.

3.3 Weging/prioritering van de ruimteclaims

In deze paragraaf zijn de in paragraaf 3.2 beschreven ruimteclaims gewogen aan de hand van de wegingscriteria Beoogd effect, Haalbaarheid, Urgentie en Gedragenheid. Aan de wegingscriteria zijn de zeven vragen gekoppeld die in paragraaf 1.2 nader zijn uitgewerkt en waarvan de scores in onderstaande tabel staan.

	Wegingscriterium							Totaal
	Beoogd effect		Haalbaarheid		Urgentie	Gedragenheid		
	1 Bijdrage aan natuurwaarden	2 Mate van afhankelijkheid	3 Financiële impact	4 Kennis en informatie	5 Bijdrage aan Natura 2000 en beleid	6 Partijen met direct belang	7 Negatieve gevolgen	
Ruimteclaim								
3 Verbindingszone De Meertjes	3	2	3	3	2	1	3	17
4 Overgangszone Achterste Sahara	2	3	3	3	2	1	3	17
2 Verbindingszone Junnerveld	3	2	1	3	2	2	3	16
1 Bosrandbeheer Gemoelaksweg	1	3	3	3	1	1	3	15
5 Peilverhoging Junner Vlier	3	3	1	1	3	1	1	13
6 Aanleggen extra meanders Ov. Vecht	2	2	1	2	1	1	3	12

Figuur 2: Wegingsmatrix ruimteclaims

Onderbouwing van het wegingsresultaat

In volgorde van de uitkomst van de weging en volgorde van de wegingsvragen is hieronder beschreven welke feiten en argumenten hebben geleid tot het puntentotaal.

Verbindingszone De Meertjes (3), totaal aantal punten is 17

Wegingsvraag 1: De realisatie van deze verbindingszone leidt tot een verhoging van de natuurwaarden op het terrein van meerdere grondeigenaren. In dit geval profiteert de natuur op zowel het landgoed zelf als ook de natuur op het terrein van SBB. Door de maatregelen worden de veenduinplateaus die zich op beide terreinen bevinden met elkaar verbonden. Dit heeft een vergroting van het leefgebied voor aan vochtige heide en vennen gebonden soorten tot gevolg. Waar beide locaties nu ieder een oppervlakte van ongeveer drie hectare hebben, kan de samenvoeging ervan leiden tot een oppervlakte van zes tot tien hectare. Dat is belangrijk omdat het minimum areaal voor een dergelijk habitat ongeveer vijf hectare moet omvatten om een gemiddeld aantal doelsoorten te herbergen. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 2: De te bereiken kwaliteit van het resultaat is afhankelijk van de medewerking van SBB. Ook op haar terrein moet een (relatief bescheiden) oppervlakte zodanig worden ingericht dat de verbindingszone goed kan functioneren. Het effect van deze verbinding wordt nog groter als SBB een verbindingszone realiseert tussen het Eerderveld en het veenduinplateau op hun eigen terrein. *(Twee punten)*

Wegingsvraag 3: Om deze ruimteclaim te realiseren zal, afhankelijk van de keuze voor een minimale dan wel maximale variant een bescheiden oppervlakte van tussen de 0.2 en tweeënhalve hectare productiebos worden omgezet in natuur en daarmee in economische waarde ongeveer halveren. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 4: Alle kennis en informatie die nodig is om deze ruimteclaim te kunnen realiseren, is aanwezig. Er hoeft geen aanvullend onderzoek plaats te vinden en de uitvoering is ook niet afhankelijk van de resultaten van bestuurlijke processen. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 5: Op de locaties van De Meertjes en het veenduinplateau bij SBB liggen diverse aangewezen Natura 2000 habitattypen. *(Twee punten)*

Wegingsvraag 6: SBB heeft als enige partij uit eigen beweging de wens tot het realiseren van deze verbindingszone uitgesproken. Dit laat onverlet dat ook de overige terreinbeherende organisaties zich achter deze wens schaarden op het moment dat hen daar naar gevraagd werd. Dat geldt overigens, niet geheel verrassend, voor alle ruimteclaims zolang de natuur in algemene zin baat heeft bij realisatie ervan. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 7: Er vindt geen bewoning of bedrijfsactiviteit plaats in de directe nabijheid van De Meertjes. Er worden daarom geen negatieve sociale of economische gevolgen verwacht van de uitvoering van deze ruimteclaim. *(Drie punten)*

Overgangszone Achterste Sahara (4), totaal aantal punten is 17

Wegingsvraag 1: Het optimaliseren van de overgangszone tussen het stuifzandgebied Achterste Sahara en het productiebos op landgoed Junne zal de kwaliteit van dit stuifzandgebied verder verhogen. Omdat het stuifzand geïsoleerd ligt tussen opgaand bos zal het resultaat van de kwaliteitsverhoging zich ook beperken tot de locatie waar de maatregelen uitgevoerd worden. *(Twee punten)*

Wegingsvraag 2: Het beoogde effect van de maatregelen is niet afhankelijk van de uitvoering van één of meer andere ruimteclaims. De gewenste situatie kan in ieder geval bereikt worden, ook zonder dat andere partijen natuurversterkende maatregelen hoeven te nemen. Wel moet opgemerkt worden dat in de Achterste Sahara nog diverse kwaliteitsslagen gemaakt kunnen worden en dat realisatie van een overgangszone op het terrein van landgoed Junne niet meer toegevoegde waarde heeft dan als SBB een dergelijke overgangszone zelf realiseert op haar eigen grondgebied. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 3: De uitvoering van deze ruimteclaim leidt tot een beperkt economisch verlies van ongeveer anderhalve hectare aan productiebos op landgoed Junne. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 4: Er zijn geen kennistekorten of gebrek aan informatie op het gebied van uitvoering en verwachte effecten van de maatregelen die genomen moeten worden. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 5: Het realiseren van een overgangszone tussen de zandverstuivingen draagt bij aan de instandhoudingsdoelstellingen voor kwaliteitsverbetering van het aangewezen habitattypen H2330, zandverstuivingen. *(Twee punten)*

Wegingsvraag 6: SBB heeft als enige bevroagde partij deze ruimteclaim ingebracht. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 7: Er zijn geen negatieve economische of sociale effecten voor derden te verwachten als deze wens uitgevoerd wordt. De eigenaar van landgoed Junne krijgt alleen te maken met het waardeverlies van de anderhalve hectare grond op het landgoed, waarvan de productiedoelstelling verdwijnt. *(Drie punten)*

Verbindingszone Junnerveld (2), totaal aantal punten is 16

Wegingsvraag 1: Realisatie van deze verbindingszone leidt tot een verhoging van natuurwaarden over een gebied dat de grenzen van het landgoed overschrijdt. De flora en fauna op zowel landgoed Junne als ook op de terreinen van LO en SBB profiteren direct van deze verbindingszone omdat er een aanzienlijke vergroting van leefgebieden door ontstaat. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 2: De kwaliteit van het te bereiken resultaat hangt samen met de realisatie van een van de andere ruimteclaims, te weten de verbindingszone tussen veenduinplateau De Meertjes dat op het landgoed is gelegen, met het veenduinplateau dat op SBB terrein ligt. Pas als die verbindingszone ook wordt aangelegd zullen de leefgebieden van de drie terreineigenaren landgoed Junne, SBB en LO optimaal met elkaar worden verbonden. Als de verbinding tussen de veenduinplateaus niet wordt gerealiseerd dan is de leefgebiedvergroting voor deze soorten beperkt tot het terrein van landgoed Junne en het terrein van LO. Het resultaat wordt optimaal als SBB ook een verbindingszone realiseert tussen het veenduinplateau en het Eerderveld die beiden op haar terrein liggen *(Twee punten)*

Wegingsvraag 3: Afhankelijk van de keuze voor uitvoering van een minimale of een maximale variant van deze ruimteclaim krijgt 9 tot 14 hectare van wat nu productiebos is, de bestemming natuurbos. Dat komt overeen met zo'n anderhalf tot twee procent van het totale oppervlakte aan productiebos op het landgoed waarvan de economische waarde bij benadering halveert van € 10.000 per hectare naar € 5000 per hectare. Daarnaast is er

met het realiseren van deze verbindingzone een investering gemoeid voor de aanleg van een faunapassage voor koudbloedigen in de vorm van een ondertunneling van de Nieuwe Hammerweg. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 4: Alle voor de uitvoering van deze maatregelen benodigde kennis en informatie is voorhanden. Er is geen aanvullend onderzoek nodig en de uitvoering is ook niet afhankelijk van enig onderzoek of besluitvorming op gemeentelijk of provinciaal niveau. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 5: Hoewel er zich langs het Junnerveld zelf geen aangewezen Natura 2000 habitattypen bevinden, draagt de uitvoering van deze ruimteclaim in belangrijke mate bij aan de kwalitatieve doelstellingen voor de op het landgoed en bij LO en SBB gelegen habitattypen vochtige heide, stuifzandheiden en jeneverbesstruwelen. De locaties waar die habitattypen zich bevinden worden namelijk met elkaar verbonden door de uitvoering van deze ruimteclaim. *(Twee punten)*

Wegingsvraag 6: Zowel SBB als LO heeft de wens uitgesproken om de verbindingzone langs het Junnerveld te realiseren omdat dat voor hen een waardevolle toevoeging is aan het beheer dat zij zelf (gaan) voeren. LO voert al een bosrandbeheer op de plek waar de verbindingzone op het landgoed het terrein van LO moet gaan raken. SBB heeft aangegeven op een zo kort mogelijke termijn een verbinding te zullen realiseren tussen het veenduinplateau op haar terrein en de iets verderop in datzelfde terrein gelegen vochtige heide. *(Twee punten)*

Wegingsvraag 7: Er zijn geen negatieve sociale of economische gevolgen (zoals waarde- of productievermindering van grond) voor anderen dan de grondeigenaar verbonden aan de realisatie van deze ruimteclaim. *(Drie punten)*

Bosrandbeheer Gemoelaksweg (1), totaal aantal punten is 15

Wegingsvraag 1: Het instellen van een bosrandbeheer langs de Gemoelaksweg, zoals beschreven is in paragraaf 3.2.1, heeft een verhoging van de natuurwaarden in het productiebos op landgoed Junne tot gevolg. Aan de overzijde van de weg voert LO zelf ook een bosrandbeheer in het daar aanwezige natuurbos. Daarom zal het bosrandbeheer aan de zijde van landgoed Junne naar verwachting geen bijzondere extra bijdrage leveren aan de doelstellingen van LO. Om die reden overschrijdt het verwachte resultaat de grenzen van het landgoed niet. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 2: Om het gewenste effect te bereiken is landgoed Junne niet afhankelijk van de realisatie van de andere benoemde ruimteclaims. Hoewel een versterking van de te behalen kwaliteit te verwachten is doordat LO ook een bosrandbeheer voert in het naburige natuurbos, is dit door LO gevoerde beheer niet strikt noodzakelijk om het gewenste effect op landgoed Junne te bereiken. De realisatie van deze ruimteclaim kan dus onafhankelijk van de uitvoering van andere claims geschieden. De toegevoegde waarde ervan is in ecologische zin echter beperkt als ook de verbindingzone lang het Junnerveld (ruimteclaim 2) gerealiseerd gaat worden, omdat die verbindingzone de Gemoelaksweg al kruist. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 3: Met de uitvoering van deze ruimteclaim wordt een beperkt oppervlakte van drie hectare productiebos omgezet in natuurbos met de daarmee gepaard gaande waardevermindering. Er zijn geen additionele investeringen nodig om de maatregelen uit te kunnen voeren. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 4: Er is geen kennis- of informatietekort die van invloed kan zijn op de uitvoering van de maatregelen of op de verwachte resultaten. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 5: Als het bosrandbeheer langs de Gemoelaksweg ingesteld wordt dan leidt dat tot een verhoging van de natuurwaarden in het productiebos. Op de plaats waar de maatregelen uitgevoerd worden bevinden zich geen aangewezen Natura 2000 habitattypen. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 6: LO heeft als enige betrokken partij uit eigen beweging deze ruimteclaim ingebracht in het project. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 7: Er worden geen negatieve sociale of economische gevolgen voor derden voorzien bij de uitvoering van deze ruimteclaim. *(Drie punten)*

Peilverhoging Junner Vlier (5), totaal aantal punten is 13

Wegingsvraag 1: Een verhoging van het grondwaterpeil onder het Junner Vlier heeft niet veel effect op de natuurwaarden binnen het landgoed omdat die ter plekke vooral uit cultuurgrond bestaat, maar is vooral van belang voor de versterking en verhoging van de natuurwaarden in het naastgelegen Eerder Achterbroek. Dit gebiedje heeft in de huidige situatie te lijden van grondwateronttrekking door de onderbemaling van het Junner Vlier. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 2: Om de beoogde effecten te bereiken is er geen afhankelijkheid van de realisatie van andere ruimteclaims. Andere maatregelen om de natuurwaarden in het Eerder Achterbroek nog verder te versterken, zoals het onderhoud van houtwallen en aanpassingen aan het riviertje de Regge, worden op dit moment al uitgevoerd. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 3: Hoewel de exacte gevolgen van een grondwaterpeilverhoging op dit moment nog onderzocht worden door NM, is het de verwachting dat een peilverhoging van de voorjaars- en zomerstand negatieve gevolgen heeft voor de groeiperiode van gewassen op het Junner Vlier en daarmee op de waarde van deze landbouwgrond. Omdat de waarde van landbouwgrond veel hoger is dan die van productiebos en natuurgrond (€ 45.000 tegen respectievelijk € 10.000 en € 5000 per hectare), zal het financiële gevolg van de waardevermindering fors zijn. De exacte financiële gevolgen zijn echter, in afwachting van de resultaten van het hydrologisch onderzoek van NM, vooralsnog onzeker. Of een eventuele aanpassing van de pachtsom die de agrariërs betalen voor het gebruik van de grond (in verband met de waardevermindering ervan) voldoet ter compensatie van hun inkomstenderving, is maar de vraag. Het is zeker denkbaar dat er additionele kosten komen kijken bij de realisatie van deze ruimteclaim. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 4: In aansluiting op voorgaande bestaat er op dit moment nog veel onzekerheid over de natuurtechnische en financiële gevolgen die een aanpassing van het grondwaterpeil met zich meebrengt. Er is hydrologisch onderzoek gaande om het tekort aan kennis en informatie op te heffen. Daarnaast is er nog onzekerheid over de mate waarin de resultaten van de PAS van invloed zijn op het Natura 2000 beheerplan voor de provincie Overijssel. Wellicht komen daaruit mogelijkheden of beperkingen naar voren die van invloed kunnen zijn op de agrarische bedrijfsvoering in het Junner Vlier. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 5: In het Eerder Achterbroek liggen diverse aangewezen habitattypen waarvan de instandhoudingsdoelstellingen bijzonder gebaat zijn bij een verhoging van de grondwaterspiegel. En omdat het Eerder Achterbroek voorkomt op de provinciale TOP-verdrogingslijst sluit de peilverhoging in positieve zin ook aan op het provinciale verdrogingsbeleid. *(Drie punten)*

Wegingsvraag 6: Alleen NM heeft deze ruimteclaim naar voren gebracht tijdens de informatievergaring voor dit project. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 7: Eventuele negatieve effecten die zich voordoen bij een verhoging van het grondwaterpeil onder het Junner Vlier, kunnen zowel van economische als ook van sociale aard zijn. In economische zin werd al aangegeven dat een waardevermindering van de landbouwgrond aannemelijk is, omdat de periode waarin de grond bruikbaar is voor het verbouwen van gewassen bekort zal worden. Dat heeft enerzijds wellicht effecten op de pachtsom en anderzijds dwingt het de agrariërs mogelijk tot het doen van investeringen om op andere wijze inkomsten te genereren. Het is ook niet ondenkbaar dat de situatie die ontstaat voor de aanwezige agrariërs niet werkbaar blijkt te zijn, waardoor zij zich genoodzaakt zien woning en/of bedrijf te verplaatsen. Dat kan naast economische gevolgen ook sociale gevolgen hebben doordat mensen bijvoorbeeld met langere reistijd te maken krijgen of hun vertrouwde woonomgeving moeten verlaten. *(Eén punt)*

Aanleg extra meanders in de Vecht (6), totaal aantal punten is 12

Wegingsvraag 1: De realisatie van één of meerdere extra meanders in de Overijsselse Vecht draagt bij aan de verhoging van de natuurwaarden op landgoed Junne in een klein stukje productiebos, maar vooral op gronden die nu in gebruik zijn als cultuurgrond. *(Twee punten)*

Wegingsvraag 2: Er is geen afhankelijkheidsrelatie met overige ruimteclaims om het beoogde effect te bereiken. Wel zijn de uiteindelijke resultaten in kwalitatief opzicht (de mogelijkheid om nieuw stroomdalgrasland te bereiken en de kwaliteit van de te ontwikkelen biotopen in de rivier) deels afhankelijk van het in de toekomst geplande natuurlijker peilbeheer door het waterschap. *(Twee punten)*

Wegingsvraag 3: Afhankelijk van de mogelijkheden en bereidheid van derden om over te gaan tot grondruil gaat 1,6 tot 5,6 hectare cultuurgrond op het landgoed verloren. De pachter moet daarvoor financieel gecompenseerd worden. Ook verliest 1,6 hectare productiebos haar functie. Naast de waardevermindering op grond die de functieverandering met zich meebrengt, zijn er forse financiële investeringen voor grondverzet nodig die niet gedragen (kunnen) worden door de partij die deze ruimteclaim heeft ingebracht. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 4: Het is niet zeker dat het ontstaan van stroomdalgrasland mogelijk is langs de plekken waar de meanders gerealiseerd moeten worden. Daarvoor is eerst meer bodemonderzoek naar de fosfaatbezetting nodig en zekerheid over het toekomstig peilbeheer en de verwachte waterstanden ten behoeve van de benodigde overstromingsfrequentie. *(Twee punten)*

Wegingsvraag 5: Op de plek waar de meanders gepland zijn liggen geen Natura 2000 verplichtingen. Deze locatie bevindt zich buiten de Natura 2000 begrenzing. En hoewel de betrokken gronden nog binnen de EHS viel voordat deze herijkt werd, vallen ze daar nu buiten. Daarmee is ook de (financiële) basis verdwenen voor de realisatie van deze meanders vanuit het programma “Ruimte voor de Vecht”. Uiteraard kan er op vrijwillige basis toch naar gestreefd worden om een bijdrage te leveren aan de Natura 2000 doelstellingen door, in dit geval, een poging te doen om nieuw stroomdalgrasland te laten ontstaan. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 6: Het Waterschap Velt en Vecht heeft als enige betrokken partij deze ruimteclaim uit eigen beweging ingebracht in het project. *(Eén punt)*

Wegingsvraag 7: Er worden geen negatieve economische of sociale effecten voor derden verwacht bij realisatie van deze ruimteclaim *(Drie punten)*

4 Advies en overwegingen

In dit slothoofdstuk komt alle informatie uit de voorgaande hoofdstukken bij elkaar in de vorm van een conclusie met bijgaand advies aan de opdrachtgever en in een opsomming van mogelijkheden waar de betrokken partijen elkaar kunnen vinden op het gebied van samenwerking. Tevens wordt er met een kritische blik gekeken naar het proces waarlangs dit rapport tot stand kwam en de gehanteerde methodiek.

4.1 Conclusie en advies

Op het landgoed en in de directe omgeving ervan is een diversiteit aan natuurwaarden aanwezig. De natuur op landgoed Junne kan, meer dan zij nu doet, een rol spelen in het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen uit Natura 2000 en daarmee aansluiten op de doelen die de terreinbeherende organisaties in de directe omgeving van het landgoed nastreven. Om een daadwerkelijke bijdrage te leveren is het nodig in te zetten op de realisatie van de ruimteclaims die in het derde hoofdstuk van dit rapport beschreven zijn.

Er is een groot verschil in de mate waarin de ruimteclaims een beroep doen op grondoppervlak, financiële investeringen en medewerking van derden. De gehanteerde wegingsmethode leidt tot een overzicht waarin de ruimteclaims die het “eenvoudigst, goedkoopst en met de meeste zekerheid op een aansprekend eindresultaat” te realiseren zijn, de meeste punten hebben vergaard.

Om die reden nemen twee relatief bescheiden ruimteclaims, verbindingszone De Meertjes en de overgangszone Achterste Sahara, de eerste twee posities in binnen de wegingsmatrix. Daarna volgt een ruimteclaim, de verbindingszone Junnerveld, die in alle opzichten groter is: de oppervlakte is groter, het te behalen resultaat is groter en de financiële investering is groter. Het bosrandbeheer aan de Gemoelaksweg, de ruimteclaim die als vierde scoort in de wegingsmatrix, is eenvoudig te realiseren tegen een bescheiden investering. De ecologische resultaten van deze ruimteclaim zijn echter beperkt. De wegingsmatrix sluit af met twee ruimteclaims die in theorie tot aantrekkelijke resultaten kunnen leiden als zij gerealiseerd worden, maar waarbij tijd, geld en onzekerheid over nog te verkrijgen onderzoeksresultaten een grote rol spelen. De ecologische gevolgen van de verhoging van het grondwaterpeil onder het Junner Vlier zijn nog in onderzoek. Ook de ecologische en economische gevolgen van de afronding van de Programmatische Aanpak Stikstof, zeer relevant voor deze ruimteclaim, zijn vooralsnog onzeker. Het realiseren van extra meanders in de Overijsselse Vecht tenslotte is een zeer kostbare aangelegenheid, waarbij zonder aanvullend onderzoek het resultaat ten aanzien van het beoogde effect erg onzeker is. Ook is er een afhankelijkheidsrelatie tussen het bereiken van het beoogde effect en het door een andere partij (het Waterschap Velt en Vecht) gevoerde peilbeheer, waarvan op dit moment nog niet vast staat hoe dat er precies uit gaat zien.

Alle onderscheiden ruimteclaims worden in meer of mindere mate ondersteund of beïnvloed door vigerende wet- en regelgeving en provinciaal en gemeentelijk beleid. Er vloeien daar geen beperkingen uit voort.

Advies

Het advies aan de opdrachtgever luidt om eerst samenwerkingsverbanden op te zetten met Staatsbosbeheer en Landschap Overijssel. Dat geeft de snelste en beste garantie op een duurzame ontwikkeling van de natuur op en rond landgoed Junne. Vier van de zes onderscheiden ruimteclaims zijn op die manier vlot en relatief eenvoudig te realiseren. Dit zijn de verbindingszone De Meertjes, de overgangszone Achterste Sahara, de verbindingszone Junnerveld en het bosrandbeheer aan de Gemoelaksweg.

Voor de realisatie van de verbindingszone Junnerveld draagt in grote mate bij tot een verduurzaming van het leefgebied van aan heide gebonden soorten. Populaties die in de huidige situatie geïsoleerd zijn op de veenduinplateaus van Staatsbosbeheer en landgoed Junne, komen in contact te staan met het veel grotere leefgebied het Beerzerveld. Als Staatsbosbeheer de verbinding doortrekt naar het Eerderveld zijn mogelijkheden aanwezig voor de ontwikkeling van netwerkpopulaties. Minstens zo belangrijk is het feit dat de verbindingszone langs het Junnerveld die de ecologisch waardevolle gebieden van Landschap Overijssel (het Beerzerveld) en de beide veenduinplateaus met elkaar in contact brengt, in feite ook al de resultaten omvat die behaald kunnen worden bij de aanleg van verbindingszone De Meertjes en het voeren van een bosrandbeheer aan de Gemoelaksweg. Omgekeerd geldt dat echter niet. Aan te raden is om samen met Staatsbosbeheer en Landschap Overijssel te zoeken naar mogelijkheden voor de financiering van de benodigde faunapassage onder de Nieuwe Hammerweg.

Voor wat de kwaliteitverhogende maatregelen bij de Achterste Sahara betreft, is het de vraag of landgoed Junne primair de partij moet zijn die deze wens tot uitvoering brengt. Er is slechts een beperkte zone waarin landgoed Junne direct grenst aan de Achterste Sahara. Voor het overige deel grenst het stuifzand aan opgaand bos van Staatsbosbeheer. De kwaliteitverhogende maatregelen kunnen even goed en over een groter oppervlakte worden gerealiseerd op het terrein van Staatsbosbeheer zelf.

De samenwerking met Natuurmonumenten om de peilverhoging onder het Junner Vlier te realiseren kan gestalte krijgen nadat meer zekerheid is over de onderzoeksresultaten van Natuurmonumenten en over de resultaten uit de Programmatistische Aanpak Stikstof.

Om tegemoet te komen aan de wens van Waterschap Velt en Vecht tot het aanleggen van extra meanders in de Overijsselse Vecht is eerst meer zekerheid nodig over het toekomstige peilbeheer en de resultaten die dat kan opleveren in de totstandkoming van de gewenste diversiteit aan biotopen. Als de insteek is om te komen tot de ontwikkeling van nieuw stroomdalgrasland is tevens onderzoek nodig naar de duur en de hoogte van de waterstanden en de fosfaatbezetting in de bodem ter plekke. Omdat dergelijk onderzoek en de inrichtingsmaatregelen niet bekostigd zullen worden door het waterschap en ook niet subsidiabel zijn, moet het landgoed deze investeringen in beginsel zelf dragen.

4.2 Discussie

In de inleiding is opgemerkt dat de inkomsten van het landgoed om diverse redenen onder druk staan. Daarom is, tijdens de gesprekken die met de verschillende partijen zijn gehouden, gevraagd naar alle mogelijkheden voor samenwerking die zij zien. Het kan hierbij gaan om samenwerking die leidt tot kostenbesparingen, mogelijkheden tot het genereren van opbrengsten of andere vormen van samenwerking die kunnen bijdragen aan de doelstellingen van de partijen. De genoemde opties zijn beperkt gebleven. In het kader van dit project is geen verder onderzoek gedaan naar deze, door de partijen genoemde opties. Ze worden hieronder vermeld. Daarnaast is op verzoek van de opdrachtgever enige informatie over biomassa opgenomen en wordt nog eens kort verwezen naar de Rood voor Groen regeling voor landgoederen.

In het laatste deel van dit hoofdstuk zijn enkele kanttekeningen geplaatst bij de inhoud van dit rapport en de voor het project gehanteerde methode.

4.2.1 Aanvullende mogelijkheden voor samenwerking

Biomassa

De opdrachtgever van dit rapport is geïnteresseerd in de mogelijkheden die biomassa kan bieden om de opbrengsten van het landgoed verder te verhogen. Op verzoek van de opdrachtgever is gezocht naar enkele kengetallen over de hoeveelheid biomassa (hout en gras) die kan worden geoogst op het landgoed. Deze informatie is opgenomen in bijlage M.

Op landgoed Junne is een grotere hoeveelheid biomassa uit hout aanwezig, dan uit gras. Daarnaast is verwerking van biomassa uit hout al in een verder stadium dan biomassa uit gras en wordt steeds meer toegepast door onder andere de Bosgroep. Het verdient daarom aanbeveling om eerst de mogelijkheden van houtige biomassa verder te onderzoeken en na te gaan hoe dat logistiek gezien het beste kan worden georganiseerd op landgoed Junne. Aspecten daarbij zijn: prijzen, transportkosten, locaties voor depots en lokaal versnipperen.

Ook Natuurmonumenten is geïnteresseerd in samenwerking op dit vlak omdat ze zelf te weinig biomassa oogsten voor een regelmatige en rendabele aanvoer naar een verwerker. Samenwerking biedt misschien betere mogelijkheden. Bij Staatsbosbeheer wordt de verkoop van hout centraal geregeld, tophout en maaisel worden als biomassa afgevoerd. Er bestaat bij Staatsbosbeheer echter wel interesse om ook lokaal iets te organiseren. Landschap Overijssel voert al het hout en biomassa af via de Bosgroep. Recent is de Stichting Groene en Blauwe diensten Overijssel met een initiatief gestart om de mogelijkheden te verkennen het landschapsbeheer en de vrijkomende biomassa daaruit collectief aan te besteden en aan te bieden aan de markt. Doel is kostenbesparing en het halen van hogere opbrengsten voor geleverde biomassa.⁵⁶ Ook afvalverwerker Rova, die onder andere actief is in de gemeenten Ommen en Hardenberg werkt met biomassa. Volgens de gemeente Ommen zal er mogelijk een biomassacentrale komen bij de milieustraat op de grens van de gemeenten Hardenberg en Ommen.

Rood voor Groen op landgoederen

In hoofdstuk 3 is uitgebreid stilgestaan bij de ruimteclaims op landgoed Junne die verhoging van de aanwezige natuurwaarden als doel hebben. De maatregelen die volgen uit deze ruimteclaims kunnen gedeeltelijk gefinancierd worden via de subsidiemogelijkheden genoemd in de beschrijving van de ruimteclaims. Voor het betaalbaar maken van de grotere investeringen is de Groen voor Rood regeling voor landgoederen misschien ook nog een optie (zie hiervoor de beschrijving in paragraaf 3.1 over de omgevingsvisie provincie Overijssel). Het initiatief voor de toepassing van de Rood voor Groen regeling op landgoederen ligt bij de landgoedeigenaar.

Subsidieregeling Life+

Een bij de beschrijving van de ruimteclaims nog niet genoemde financieringsmogelijkheid is de Europese subsidieregeling Life+. Deze regeling kent drie pijlers. Voor de maatregelen die volgen uit de ruimteclaims of voor het gebied als geheel kan worden onderzocht of subsidiëring via de pijler Natuur en Biodiversiteit van toepassing kan zijn. **Het hoofddoel van LIFE+ Natuur en Biodiversiteit is het beschermen, in stand houden, herstellen en monitoren van habitats, om op deze manier de achteruitgang van biodiversiteit en Natura 2000 gebieden te stoppen.** Projecten die door LIFE+ Natuur en Biodiversiteit kunnen worden gesubsidieerd zijn bijvoorbeeld projecten gericht op het aanpakken en beheren van gebieden en soorten en gebiedsinrichting, met inbegrip van de verbetering van de ecologische samenhang van het Natura 2000 netwerk.⁵⁷ De projecten moeten plaatsvinden binnen de grenzen van Natura 2000 gebieden. Activiteiten buiten een Natura 2000 gebied, zoals het verhogen van een waterpeil, die nodig zijn om de kwaliteit in een Natura 2000 gebied te verhogen, kunnen in een project worden meegenomen. Agentschap NL is het nationale loket voor deze subsidieregeling. Zij adviseren en bieden ondersteuning bij het indienen van het projectvoorstel, zodat dit zo goed mogelijk voldoet aan de LIFE+ criteria. De subsidieaanvraag zal namens meerdere partijen moeten worden ingediend, samenwerking met SBB en LO en NM is daarom nodig. Deze organisaties hebben mogelijk al ervaring met het aanvragen van een Life+ subsidie.

Projectaanvragen hebben een lange doorlooptijd (meer dan één jaar) en mogen pas van start gaan als de subsidie definitief is toegekend. De kans dat een subsidie voor een project wordt toegekend is gemiddeld 35-40%. De subsidie bedraagt 50% van de projectkosten.

Grondruil

Natuurmonumenten is langs de Regge bezig met diverse projecten waarbij uitruil van gronden voor hun pachters nodig is. In het kader van de ruimteclaim voor het Junner Vlier kan er gekeken worden of de Junner pachters, de agrariërs die in het Junner Vlier hun bedrijf hebben, hierin kunnen worden meegenomen als dat nodig mocht blijken.

Buitengewone opsporingsambtenaar (BOA)

Alle organisaties willen een efficiëntieslag maken op het gebied van de inzet van BOA's. Het is aan te bevelen samenwerkingsmogelijkheden hierin te zoeken. Landgoed Junne heeft de activiteiten die hiermee verband houden stopgezet.

Vrijwilligers

Natuurmonumenten heeft niet altijd voldoende werk voor de vele vrijwilligers, mogelijk kunnen deze mensen zo nu en dan op landgoed Junne aan de slag bij het onderhoud en van de (nieuw te vormen) natuurterreinen.

Recreatie en nevenactiviteiten.

De gemeente Ommen vindt dat de omgeving van landgoed Junne een leeg gebied is als het gaat om horecagelegenheden. Ze ziet daarom kansen voor een horeca gelegenheid ergens op Junne. Bijvoorbeeld dicht bij de, in 2014 aan te leggen, sluis langs de stuw bij het buurtschap Junne.

Verder worden door de gemeente aansluiting bij de activiteiten van de agrarische natuurvereniging Ommer Marke genoemd als mogelijkheden voor verbreding van activiteiten op het landgoed. De Ommer Marke streeft

naar een vitaal platteland. Ze zoekt kansen om natuur en landschap door agrariërs te laten beheren. Dit sluit ook aan bij het beleid van de provincie Overijssel. In de beschrijving van de ruimteclaim over de meanders in de Vecht werd al vermeld dat voor onderhoud van het winterbed gekeken wordt naar samenwerkingsmogelijkheden met lokale agrariërs. Een ander deel van de activiteiten van de Ommer Marke richt zich op recreatie en toerisme zoals schuilhutten, fietsroutes, agro-educatie en promotie van het platteland.

Aanbieden van lokale producten

Een andere optie die is genoemd is het lokaal verzagen van hout afkomstig uit de bossen van landgoed Junne, Staatsbosbeheer en Landschap Overijssel en dat hout dan ook als zodanig aan te bieden aan de markt. Hierbij is een voorbeeld genomen aan landgoed Twickel dat hout van het eigen landgoed in de markt zet. Voor het lokaal verzagen van hout kan dan worden nagegaan of de oude zagerij “De Witte Delle” op landgoed Junne weer in gebruik kan worden genomen. Staatsbosbeheer geeft aan belangstelling te hebben voor lokale verkoop van hout. Zij hebben als beleid om meer lokale verbindingen te maken. Overigens kunnen nu al enkele producten gemaakt van hout afkomstig uit Staatsbosbeheer bossen via hun internetsite worden gekocht. Ook wordt nog het succes genoemd van het initiatieven als Eetbaar Landschap en Vechtdal producten.⁵⁸ Hierbij worden door lokale middenstanders en via internet producten met het Vechtdal logo verkocht. Het gaat hier om in het Vechtdal gemaakte producten zoals brood, wijn, bier en zuivel. Het lokaal op Junne verzaagde hout kan misschien ook aansluiten bij het Vechtdal logo.

Een aantal van de hiervoor genoemde activiteiten betreft vooral nevenactiviteiten voor de agrarische bedrijven of andere ondernemers. LBP|SIGHT kan, als rentmeester, die activiteiten niet zelf uitvoeren. Ze zijn toch belangrijk om te noemen omdat ze van invloed zijn op de economische en sociale omstandigheden van de agrariërs en andere ondernemers of bewoners op Junne en daarmee indirect ook op landgoed Junne. Ook kunnen de genoemde ontwikkelingen van invloed zijn op de bekendheid van landgoed Junne waardoor het een grotere aantrekkingskracht kan uitoefenen op potentiële bewoners of nieuwe ondernemers.

4.2.2 Kritische beschouwing

Voorbehoud inhoud rapport en discussie methode

Bij de bewerking en verwerking van informatie die relevant is voor het project, gaat het om de vraag of de verzamelde informatie volledig is. Het inventariseren van de ruimteclaims op landgoed Junne heeft zich beperkt tot de organisaties van de naastgelegen natuurterreinen SBB, LO en NM en de overheidsinstanties die door beleid en wetgeving invloed hebben op het ruimtegebruik. De keuze om met SBB, LO en NM te spreken is logisch, zij zijn de enige drie organisaties met natuurterrein grenzend aan landgoed Junne. Maatregelen om natuurwaarden te verhogen kunnen direct van invloed zijn op hun terreinen. Verondersteld mag worden dat de personen met wie in het kader van dit project is gesproken (beheerders en ecologen) de gebieden en knelpunten daarin voldoende kennen. Dat wil niet zeggen dat andere organisaties zoals de vereniging natuur en milieu De Vechtstreek en de Ravon, in het kader van de verbindingzones voor amfibieën en reptielen tussen natuurgebieden, niets meer hadden kunnen toevoegen aan de claims op gebied van natuurinrichting of gewenst beheer. Ook had nog gesproken kunnen worden met een organisatie als de Ommer Marke die in het kader van verbreding van activiteiten zich ook richt op beheer van het landschap en de natuur. Uiteraard vormen ook de bewoners van het buurtschap Junne en de diverse boerderijen op het landgoed een belangrijke doelgroep.

In verband met het tijdsbestek waarbinnen dit rapport zijn beslag heeft moeten krijgen, is het niet haalbaar gebleken al deze partijen persoonlijk bij dit onderzoek te betrekken. Het zou ook ten koste zijn gegaan van de diepgang in de beschrijving van de verschillende ruimteclaims. De door de partijen neergelegde ruimteclaims zijn zeer verschillend als het gaat om de doelstellingen en de typen natuur waarop ze betrekking hebben. Toch verdient het aanbeveling om voorafgaand aan, en tijdens de uitvoering van maatregelen die in dit rapport genoemd zijn, contact te leggen met deze partijen. Naast vergroting van het draagvlak kunnen zij in een aantal

gevallen ook specialistische kennis inbrengen.

Over de herijking van de EHS en Natura2000 kunnen geen definitieve uitspraken worden gedaan. Dit afstudeerproject eindigt voordat de herijking van de EHS is afgerond. Voor Natura 2000 geldt hetzelfde, een definitieve vaststelling van de manier waarop met de stikstofproblematiek binnen de Natura 2000 gebieden moet worden omgegaan is er nog niet. Daarnaast dient ook het beheerplan, dat in het kader van Natura 2000 moet worden opgesteld, nog te worden afgerond. De in bijlage G opgenomen kaart van de GBHS inclusief de herijkte EHS is de tweede conceptversie van april 2012. De kaart van Natura 2000 (bijlage F) geeft de situatie weer zoals deze nu (mei 2012) op de internetsite van de provincie kan worden teruggevonden. Het verdient aanbeveling om de voortgang van de herijking van de EHS en het Natura 2000 gebied te blijven volgen. De opmerkingen die door LBP|SIGHT zijn geplaatst over een aantal locaties van habitattypen zijn nog niet volledig verwerkt in de kaart van de provincie.

Om ruimteclaims tegen elkaar af te wegen en te komen tot een advies is gebruik gemaakt van een matrix. De ruimteclaims verschillen erg van elkaar in het ruimtebeslag, de investeringen die er mee gemoeid zijn en de verwachte effecten op de natuurwaarden. Om deze reden zijn algemene wegingscriteria gebruikt, die toegepast konden worden op alle ruimteclaims. De criteria die opgesteld zijn om de weging uit te voeren zijn zo zuiver mogelijk toegepast op basis van de in de tekst vermelde gegevens per ruimteclaim.

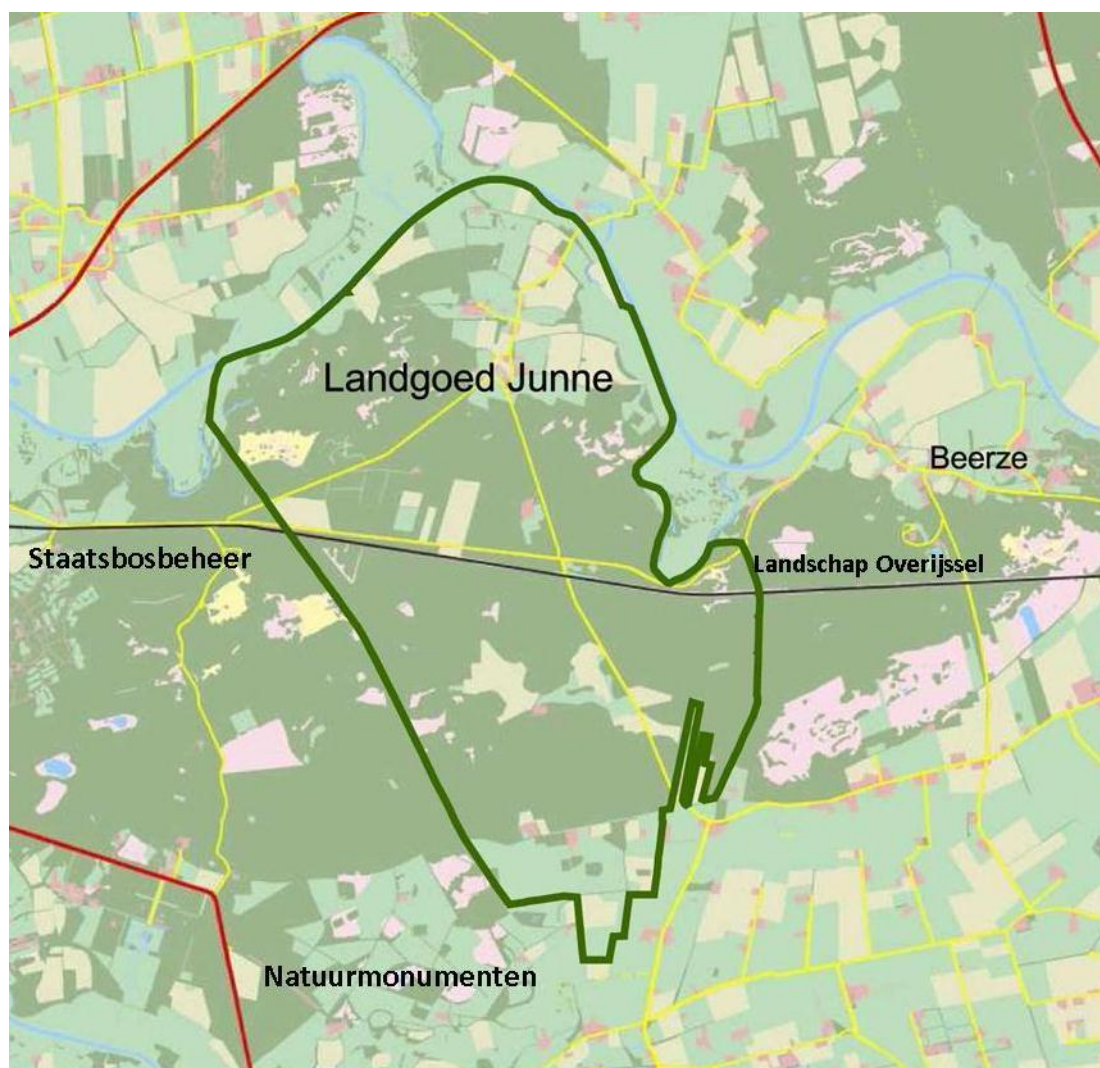
Om gewicht te geven aan de invloed van de ruimteclaim op de natuurwaarden is aangesloten bij de locatie waar ze bijdragen aan verhoging van de natuurwaarden (wegingsvraag 1) en bij de Natura 2000 habitattypen die van toepassing zijn op landgoed Junne en directe omgeving (wegingsvraag 5). Zo krijgen maatregelen die landgoed overschrijdend zijn en maatregelen die bijdragen aan Natura 2000 gebiedsdoelstellingen en ander overheidsbeleid dat gericht is op verbetering van natuurwaarden de hoogste waardering. Bij deze wegingscriteria is geen rekening gehouden met de mate waarin de claim bijdraagt aan een verhoging van de natuurwaarden. Alleen het feit of een claim landgoed overschrijdend is en bijdraagt aan Natura 2000 gebiedsdoelstellingen is reden voor een hogere waardering. Hierdoor krijgen ruimteclaims die een kleine oppervlakte vragen dezelfde waardering als ruimteclaims die een groter oppervlakte innemen als het gaat om bijdragen aan natuurwaarden. De wegingscriteria houden vooral rekening met de gebiedsopgaven voor Natura 2000 en de wens van de opdrachtgever bij te dragen aan de doelstellingen voor de terreinen van Staatsbosbeheer, Landschap Overijssel en Natuurmonumenten.

Een wegingscriterium dat wel rekening houdt met de oppervlakte natuur of hoeveelheid natuurwaarden die gecreëerd of verbeterd worden is niet eenvoudig te bepalen. In het algemeen zou een groter natuurgebied hogere natuurwaarden kunnen hebben dan gebieden van een kleinere omvang. Dit is echter niet per definitie het geval; zo kunnen geleidelijke overgangen of verbindingzones in belangrijke mate bijdragen aan verhoging of versterking van natuurwaarden. Verhoging van natuurwaarden uitgedrukt in een verwachte toename van soorten kan evenmin worden gebruikt binnen dit project omdat inventarisatie gegevens ontbreken. Daarbij komt dat sommige ruimteclaims kunnen leiden tot vergroting van oppervlakte maar andere claims dienen meer voor de instandhouding van soorten. Het is niet eenvoudig dat in eenzelfde weging onder te brengen.

Bij de weging van de financiële gevolgen van de ruimteclaims krijgen maatregelen, waarbij behalve een ruimtebeslag op grond ook additionele kosten gemaakt moeten worden, de laagste waardering. Een verfijning in de hoogte van de additionele kosten is onvoldoende te maken omdat geen concrete informatie beschikbaar is over de hoogte van de kosten van de aanleg van een faunapassage, een meander of de gevolgen van de claim voor peilverhoging in het Junner vlier. Duidelijk is dat de kosten voor een bedrijfsverplaatsing of compensatie voor verminderde economisch rendement van een boerderij of de aanleg van een meander verschillen van de kosten voor de aanleg een faunapassage onder een lokale weg. Toch hebben ze dezelfde waardering gekregen.

Ondanks het feit dat de wegingscriteria niet optimaal zijn, brengen ze op de verschillende aspecten van de ruimteclaims (beoogd effect, haalbaarheid, urgentie en gedragenheid) een duidelijk onderscheid aan en kan op basis van het geheel een advies worden gegeven.

Bijlagen

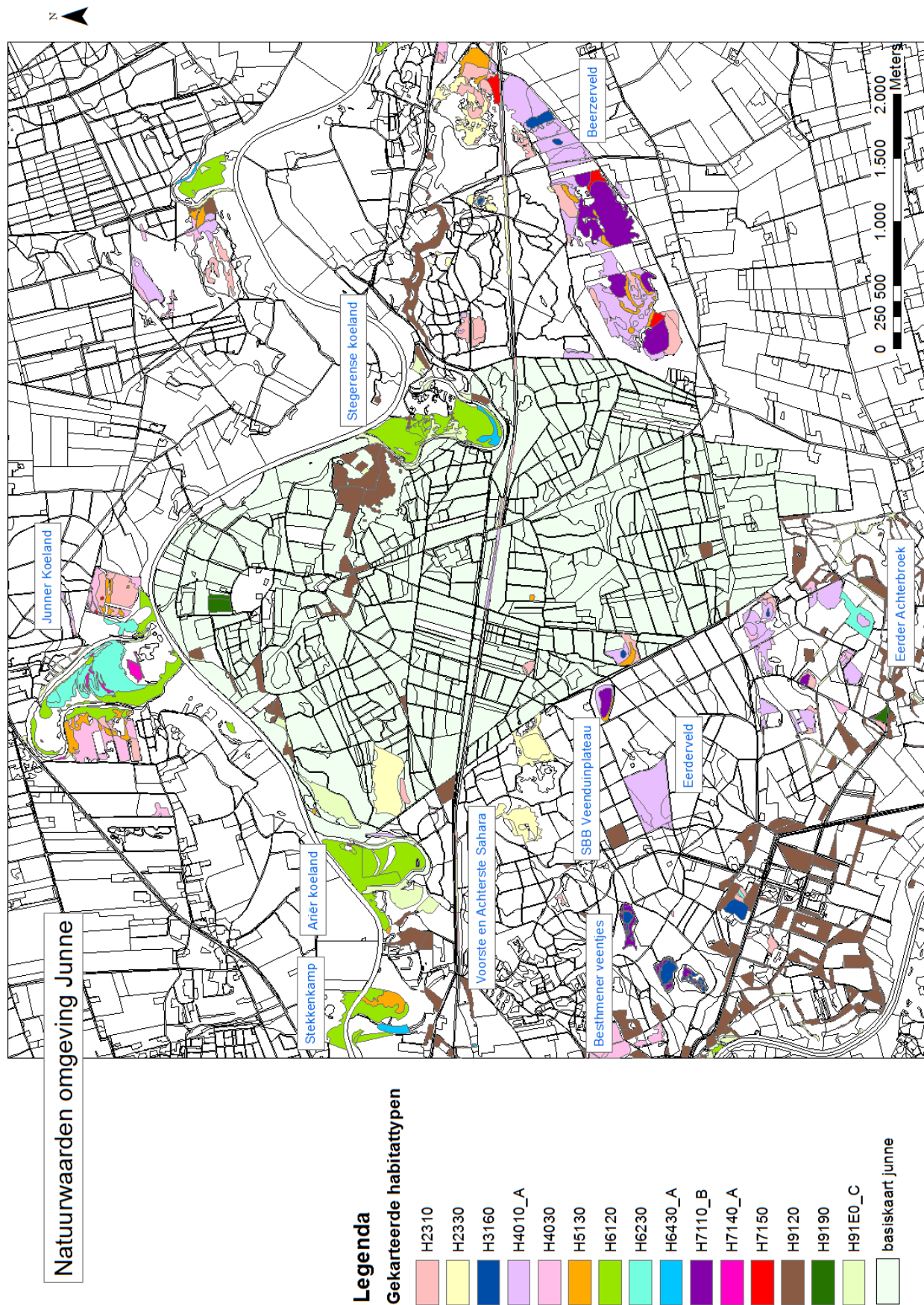
Bijlage B   Natuurwaarden omgeving landgoed Junne

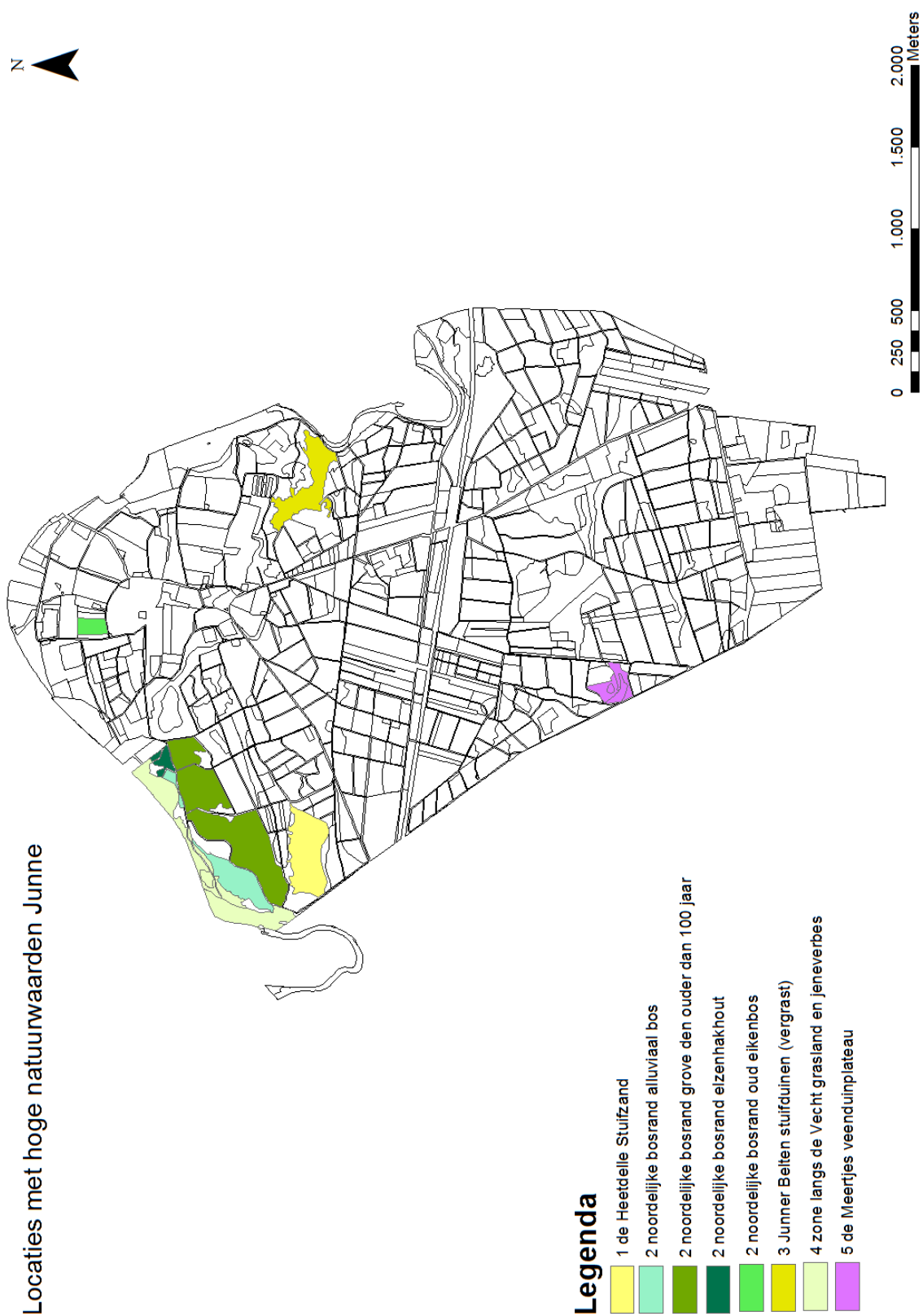
Bij het samenstellen van deze kaart is gebruik gemaakt van een concept habitattypenkaart voor het Natura 2000 gebied Vecht en Beneden Regge. Hieronder de volledige legenda met habitattypen en hun benaming, in de kaart is alleen het habitatype vermeld.

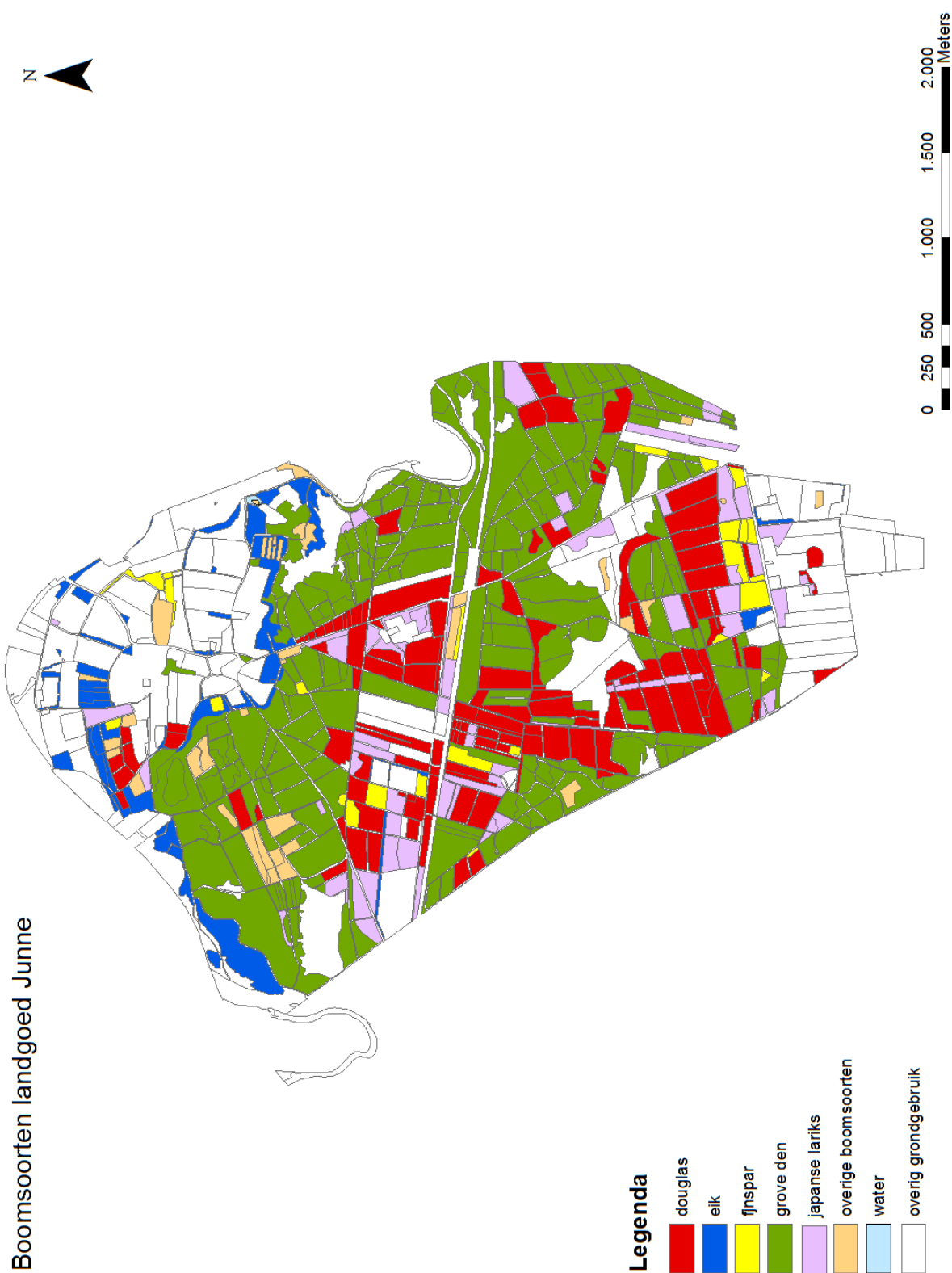
Legenda

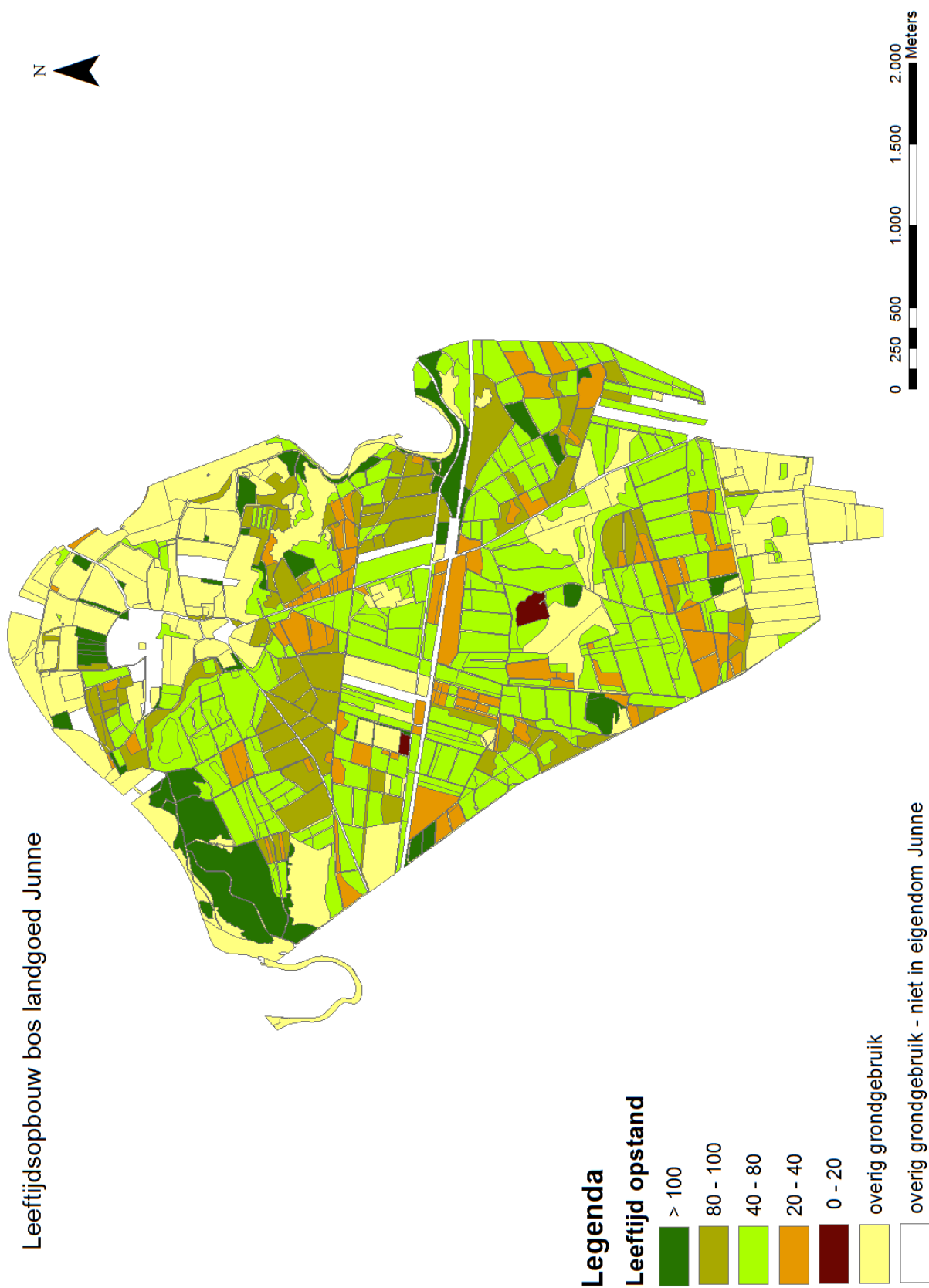
Gekarteerde habitattypen

	H2310, Stufzandheiden met struikhei
	H2330, Zandverstuivingen
	H3160, Zure vennen
	H4010_A, Vochtige heiden (hogere zandgronden)
	H4030, Droge heiden
	H5130, Jeneverbesstruwelen
	H6120, Stroomdalgraslanden
	H6230, Heischrale graslanden
	H6430_A, Ruigten en zomen (moerasspirea)
	H7110_B, Actieve hoogvenen (heideveentjes)
	H7140_A, Overgangs- en trilvenen (trilvenen)
	H7150, Pioniervegetaties met snavelbiezen
	H9120, Beuken-eikenbossen met hulst
	H9190, Oude eikenbossen
	H91E0_C, Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)
	basiskaart junne

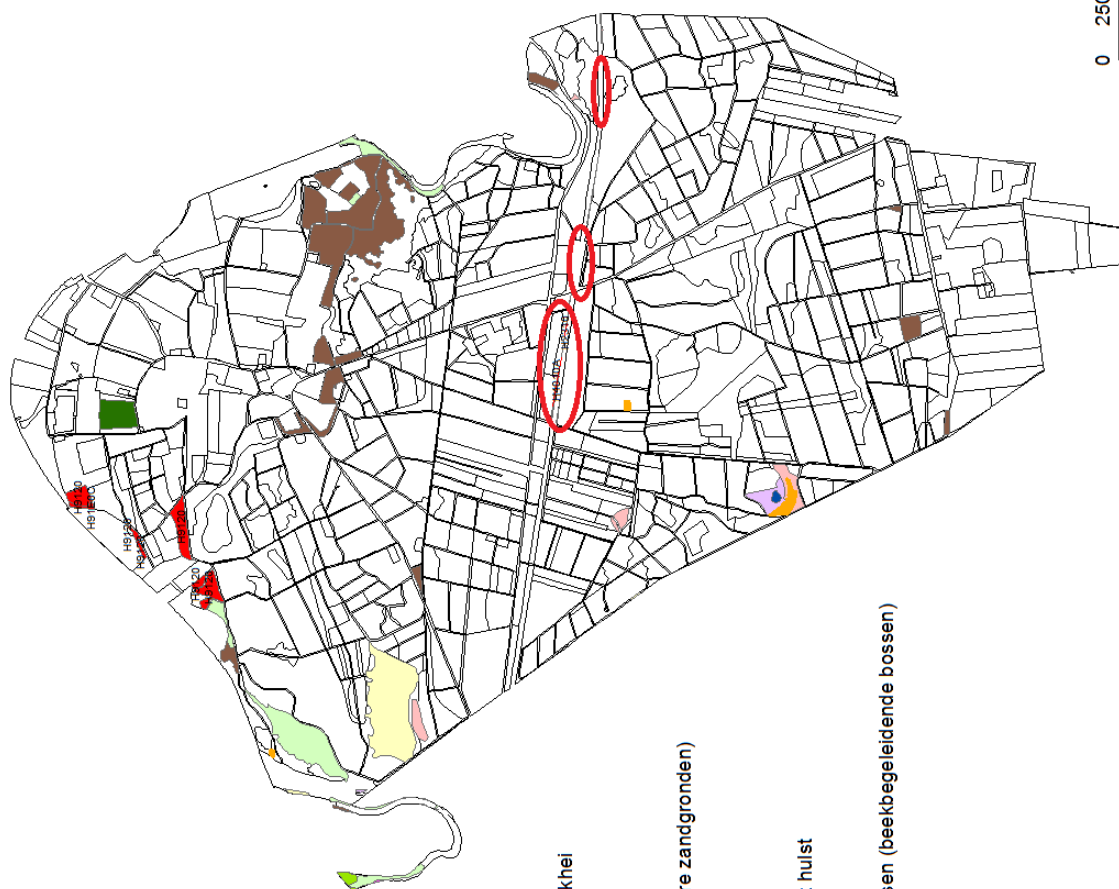

Bijlage F   Locaties Natura 2000 habitattypen

Voor het samenstellen van deze kaart is gebruik gemaakt van een door de provincie Overijssel beschikbaar gesteld Gis bestand. Omdat het een concept kaart betreft staat hierop nog steeds habitatype 9120 Beuken-eikenbossen met hulst vermeld (in bruin gekarteerd). Dit habitatype is vooralsnog niet aangewezen, zie hiervoor de tekst over Natura 2000 in dit rapport.

Bij vergelijking van dit bestand met de concept habitattypen kaart, beschikbaar via de website “Atlas van Overijssel” blijkt dat het beschikbaar gestelde Gisbestand en de concept kaart niet volledig overeenkomen. De gekarteerde percelen die afwijken zijn in rood gekarteerd of met rood omcirkeld. In een aantal gevallen betreft het percelen gekarteerd als habitatype 9120. Een aantal andere percelen betreft habitats langs de spoorlijn, waarvan LBP|SIGHT heeft aangegeven dat die niet aanwezig zijn. Dat is echter nog steeds niet verwerkt door de provincie Overijssel. Het verdient aanbeveling dit verder te blijven volgen tot de habitats definitief worden aangewezen.

Natura 2000 Junne

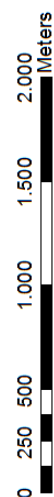

Legenda

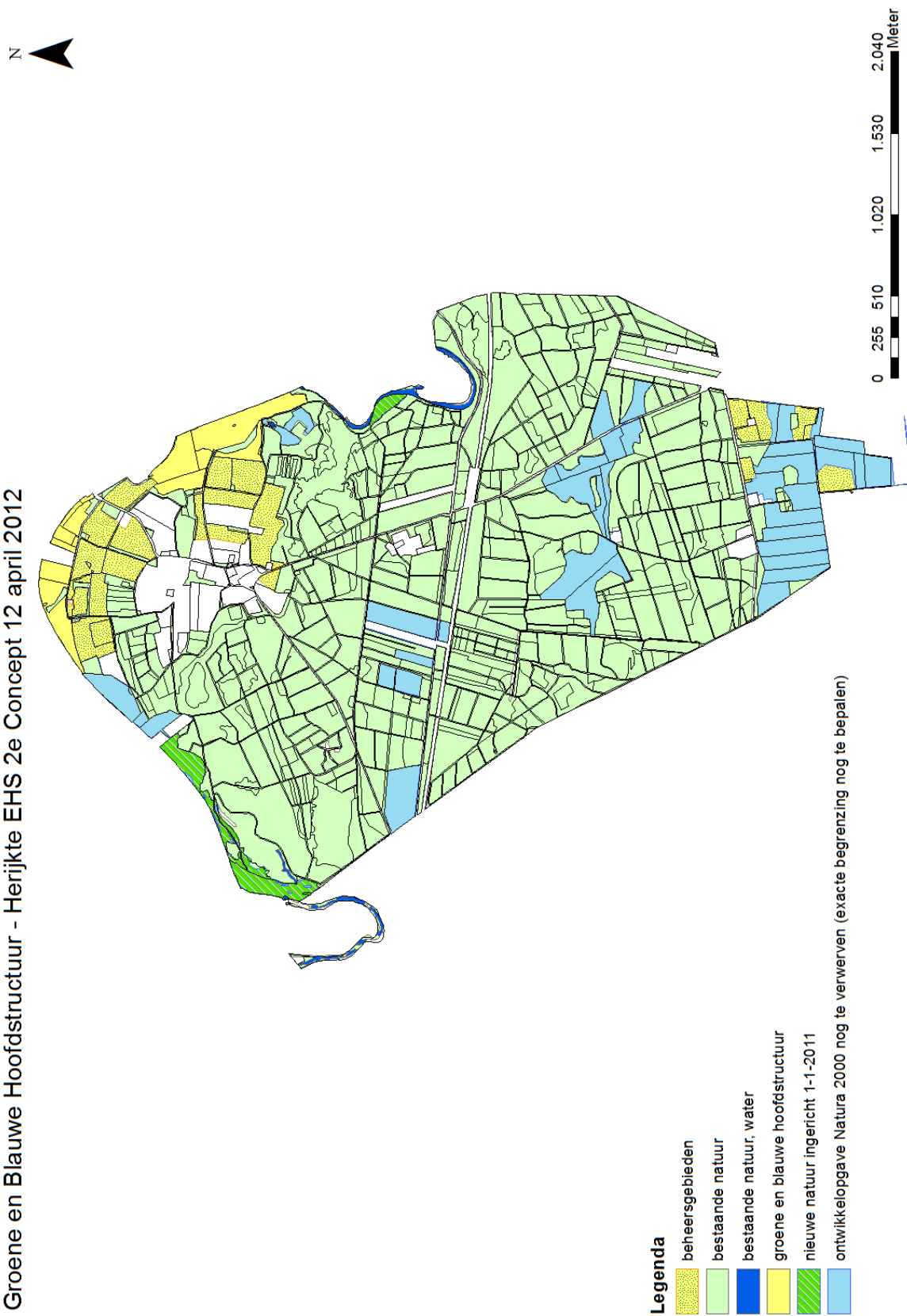
Gekarteerde habitattypen

- H2310, Stufzandheiden met struikhei
- H2330, Zandverstuivingen
- H3160, Zure vennen
- H4010_A, Vochtige heiden (hogere zandgronden)
- H5130, Jeneverbesstruwelen
- H6120, Stroomdalgraslanden
- H9120, Beuken-eikenbossen met hult
- H9190, Oude eikenbossen
- H91E0_C, Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)

- Percelen wel gekarteerd op Atlas van Overijssel (Internet)
- niet opgenomen in Giskaart N2000

Groene en Blauwe Hoofdstructuur - Herijkte EHS 2e Concept 12 april 2012

Ruimteclaims Junne

Legenda

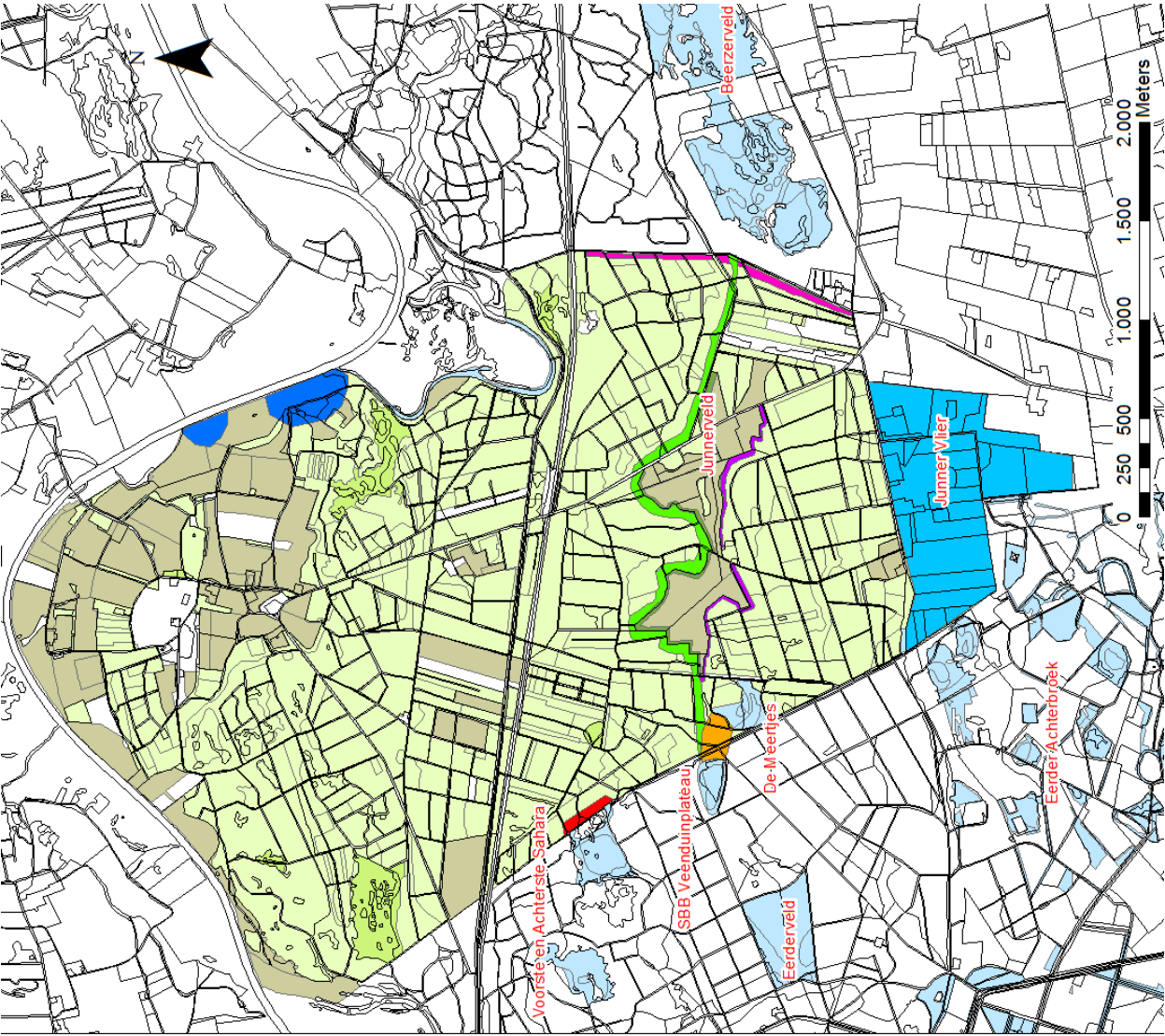
Ruimteclaims

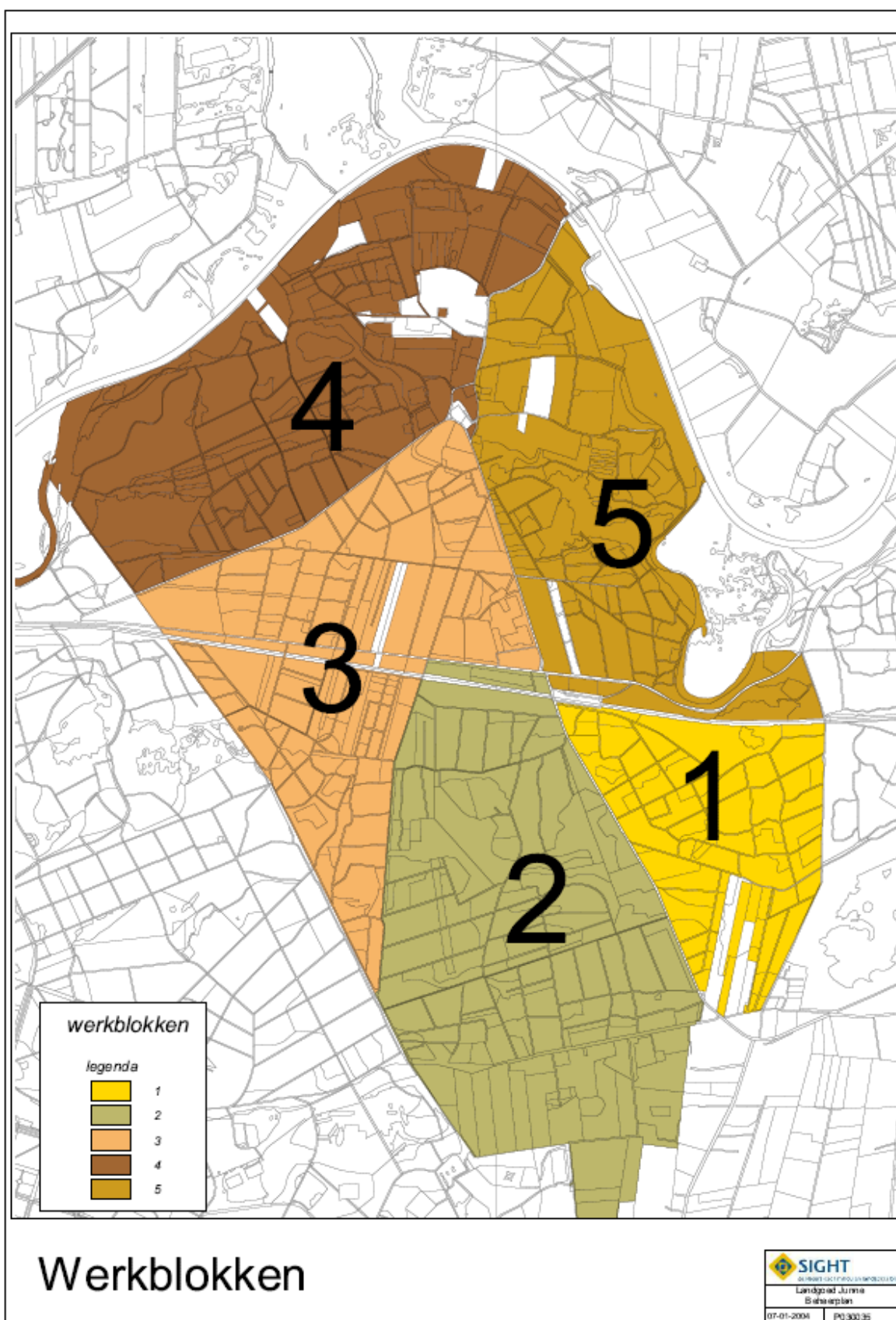
- 1 Bosrandbeheer Gemoelaksweg
- 2 Verbindingszone Junnerveld
- 2 Verbindingszone Junnerveld graanstrook
- 2 Verbinding Junnerveld compensatie graanstrook
- 3 Verbindingszone de Meertjes - Veenduinplateau SBB
- 4 Overgangzone Achterste Sahara
- 5 Peilverhoging grondwater Junner Vlier
- 6 Aanleggen meandersOverijsselse Vecht

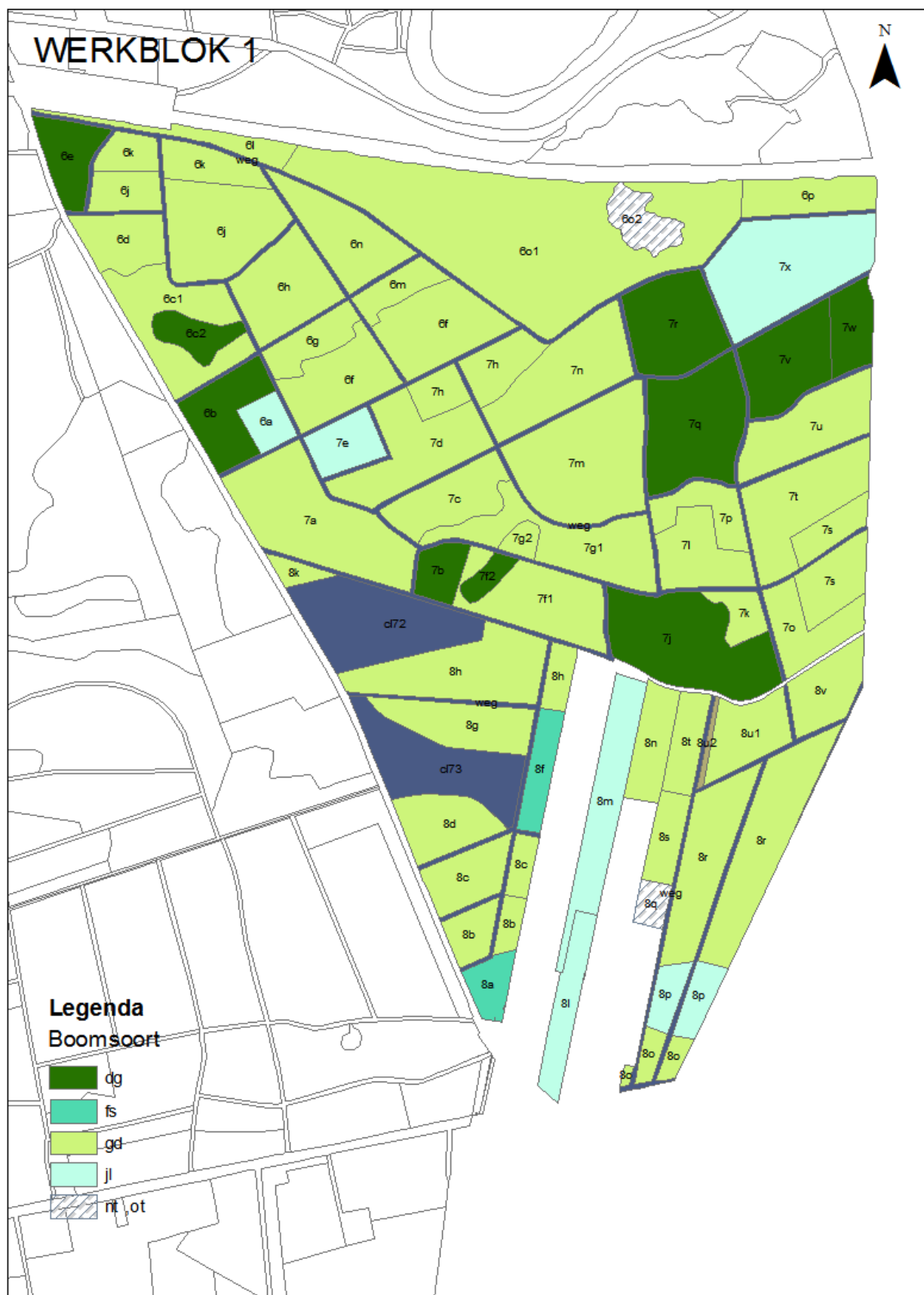
Overig grondgebruik

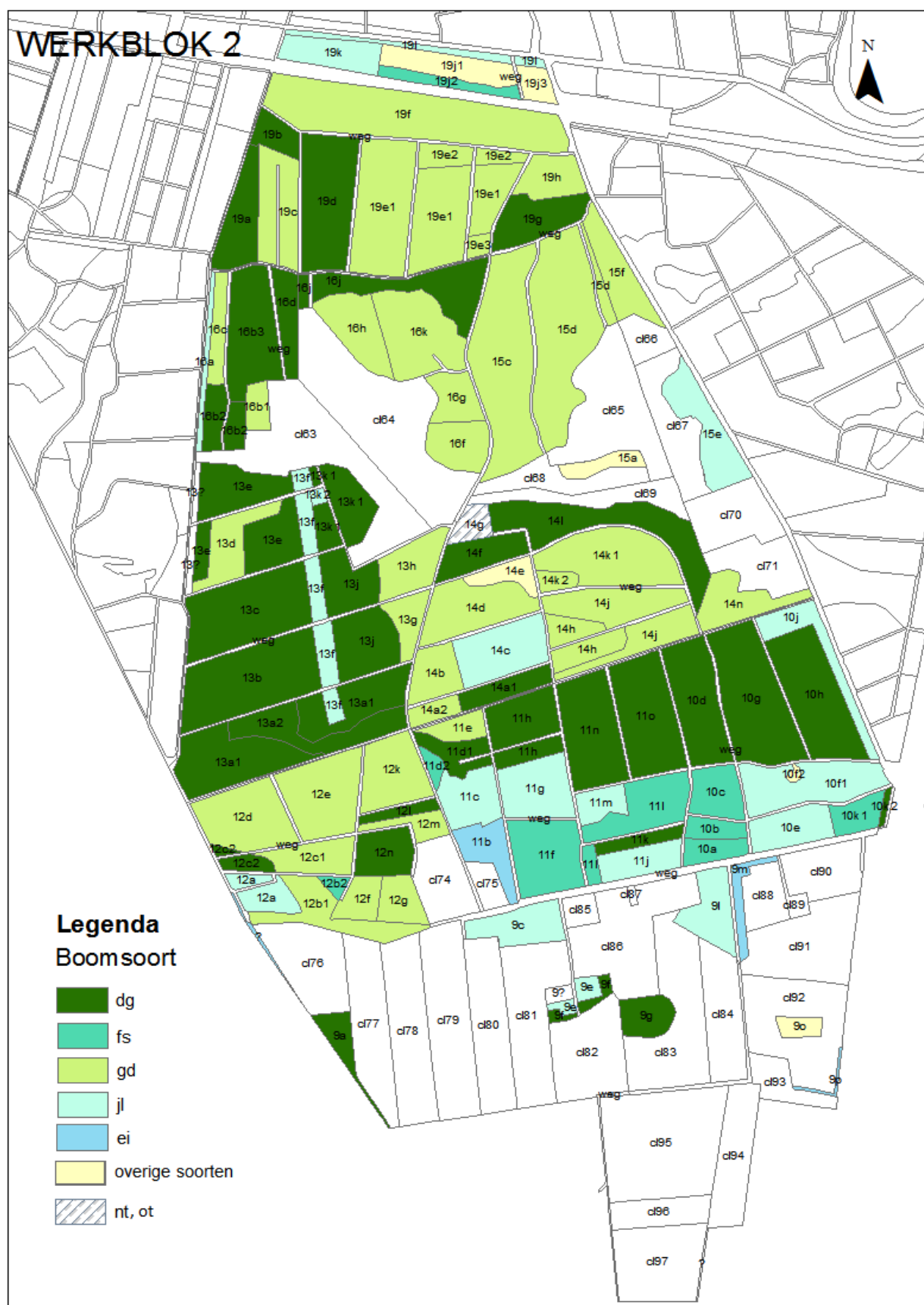
- agrarische doeleinden
- productiebos
- natuur

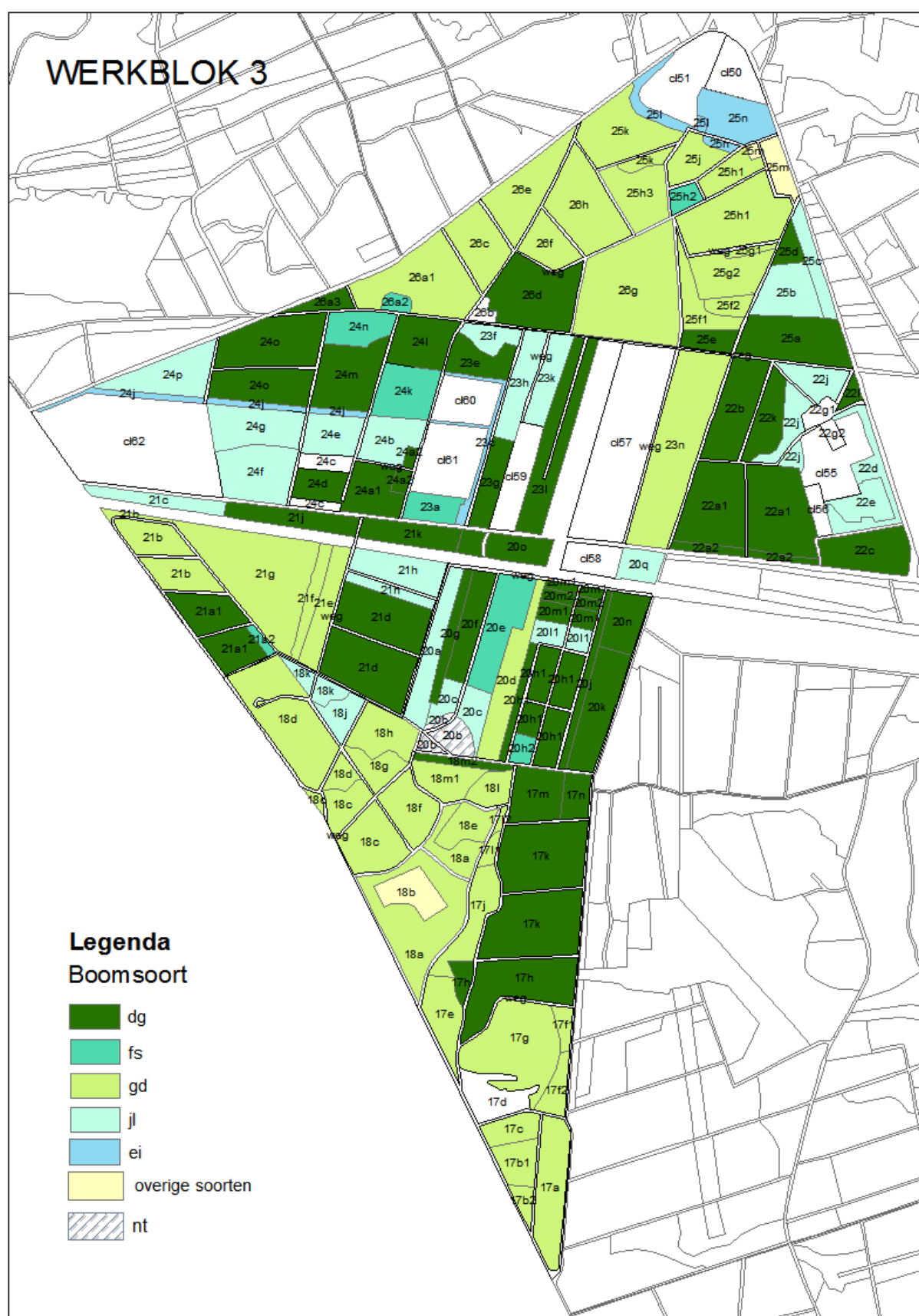
Bijlage H   Kaart locaties ruimteclaims

Bijlage M Biomassa

Om een start te kunnen maken met een onderzoek naar de opbrengstmogelijkheden die biomassa biedt op landgoed Junne bestaat er bij de opdrachtgever behoefte aan enkele kengetallen over biomassa. De belangrijkste bron voor biomassa op Junne is hout. In beperkte mate zou gras hiervoor kunnen worden bestemd.

Biomassa uit hout

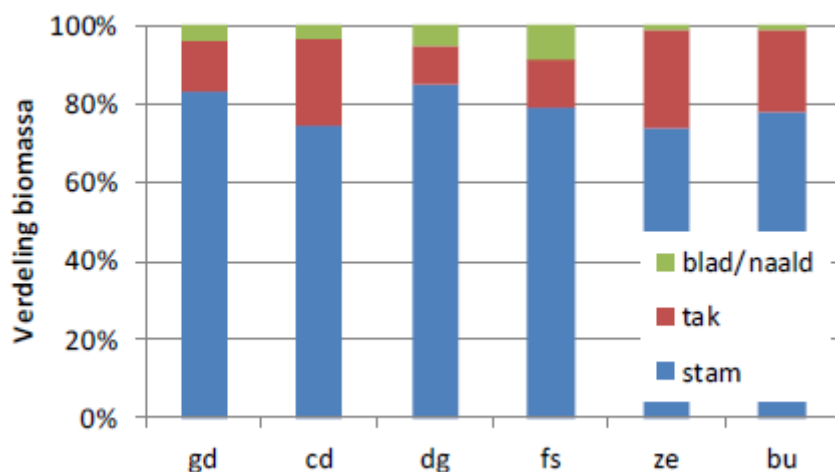
Voor het bepalen van de biomassa (top- en takhout) wordt vaak gebruik gemaakt van de Biomass Expansion Factor.^{59 60,61} De Biomassa Expansie Factor geeft de verhouding tussen het spilhout en het totale volume aan biomassa weer. Deze factor wordt vermenigvuldigd met de bijgroei van het spilhout en geeft dan bijgroei van spilhout plus tak- en tophout weer. De Biomass Expansion Factors voor verschillende boomsoorten zijn:

Boomsoort	Biomass Expansion Factor
Grove den	1.32
Douglas	1.36
Lariks	1.5
Fijnspar	1.28
Naaldhout gemiddeld d	1.37
Eik	1.51
Beuk	1.27
Loofhout gemiddeld	1.5

Figuur 3: Biomassa Expansie Factoren

In Alterra rapport 2202 (Effecten van oogst van takhout op de voedingstoestand en bijgroei van bos)⁶² wordt echter verwezen naar de grafiek (figuur 4) uit een literatuurstudie van de Vries e.a.. Deze grafiek geeft voor bomen, vanaf de leeftijd van 20 jaar en ouder, de verhouding weer tussen de hoeveelheid stamhout, takhout en blad of naalden. Vanaf deze leeftijd blijft, bij verdergaande groei de verhouding tussen takhout en stamhout ongeveer gelijk. Volgens de grafiek is de biomassa van Grove den ongeveer 15 % van de hoeveelheid stamhout, van Douglas 12% en van Fijnspar 16%. Dit is nogal een verschil met de Biomass Expansion factors.

Daarom is contact opgenomen met de beheerder van Landgoed Vilsteren. Deze noemde een gemiddelde van 20% voor de hoeveelheid biomassa een goed gemiddelde. Ook een medewerker van Borgman beheer in Schalkhaar vindt dat de Biomass Exchange Factor aan de hoge kant is. Verschillen ontstaan doordat de aftopdiameter verschillend is (tussen de 7cm en 13 cm). En doordat bij oogst van biomassa niet 100% geoogst wordt.

Figuur 4: Verhouding tussen biomassa van blad of naalden, takken en stam voor bomen vanaf 20 jaar, voor de soorten Grove den (gd), Corsicaanse den (cd), Douglas (dg), Fijnspar (fs), Zomereik (ze) en Beuk (be) naar De Vries e.a. (1990)⁶¹

Voordat biomassa kan worden ingezet om de opbrengsten van het landgoed te verhogen is verder onderzoek nodig. Bijvoorbeeld naar de hoogte van kosten en opbrengsten die nog steeds heel dicht bij elkaar liggen. Maar ook naar wat logistiek gezien de beste werkwijze is. Om de transportkosten te drukken kan eventueel samenwerking worden gezocht met organisaties waarmee in het kader van deze opdracht is gesproken. Ook zijn er werkinstructies nodig voor een goede kwaliteit biomassa. Zo moet de biomassa zo weinig mogelijk blad of naalden bevatten en mag biomassa niet vervuild zijn met grond. Ook het drogen van houtsnippers kan opbrengst verhogend werken, hiervoor moet dan weer een depot beschikbaar zijn. De depots moeten vervolgens goed bereikbaar zijn voor vrachtverkeer. Daarnaast kan oogst van top en takhout leiden tot afvoer van teveel voedingsstoffen wat de groei van houtopstanden kan beïnvloeden.⁶³

De graslanden kunnen worden gebruikt voor het oogsten van gras om die vervolgens als biomassa af te voeren.

In het Alterra rapport “Kwantificering van beschikbare biomassa voor bio-energie uit Staatsbosbeheerterreinen” worden de volgende richtgetallen genoemd voor biomassa uit gras: “Hoogproductieve graslanden produceren 8 tot 14 ton droge stof per ha, per jaar” en “Biomassa van graslanden met een natuurdoelstelling bedraagt 1 tot 5 ton droge stof per ha per jaar”.⁶⁴

In het Alterra rapport 1616 met als titel “Biomassa voor energie uit de Nederlandse natuur” worden de volgende gegevens vermeld: “Graslanden die vanuit een agrarisch gebruik bij natuurbeschermingsorganisaties in beheer komen, kunnen een gewasopbrengst hebben van 12 ton droge stof biomassa per jaar” en “zodra gestopt wordt met bemesting neemt de productie af tot 1 tot 5 ton droge stof per ha per jaar”.⁶⁵

Voor grasland geldt hetzelfde als bij biomassa uit hout, het is alleen gunstig als de transportkosten beperkt kunnen worden en het gras lokaal kan worden afgezet.

Bijlage N   Lijst van geïnterviewden

Gemeente Ommen

Mw. I.M. Lagas-Meijer, wethouder ruimtelijke ontwikkeling en volkshuisvesting

Dhr. H. Noltes, projectleider GOP-GOV

Dhr. A. Gijlers, senior medewerker RO

Landschap Overijssel

Dhr. G. Pastink, afdelingshoofd terreinbeheer

Dhr. E. Dijk, terreinbeheerder Midden-Overijssel

Dhr. M. Zekhuis, ecooloog en landschapsadviseur

Natuurmonumenten

Mw. M.L. van der Paauw, beheerder Salland

Dhr. D. Vreugdenhil, boswachter Salland (via e-mail)

Provincie Overijssel

Mw. T. Fokkema, teamleider en senior adviseur bij Eelerwoude (namens provincie Overijssel)

Mw. G. Brouwer, adviseur ruimtelijke ontwikkeling bij Eelerwoude (namens provincie Overijssel)

Staatsbosbeheer

Dhr. L. Kragt, districtshoofd Overijssel Noord

Dhr. N. Arkes, boswachter VPR

Dhr. R. Jonker, boswachter I&M

Waterschap Velt en Vecht

Mw. H. Ietswaart, programmaleider

Bronvermelding

-
- ¹ <http://www.synbiosys.alterra.nl/Natura2000> (bezocht 03- 2012)
- ² Landschap Overijssel (2008), *Beerze, evaluatie en beheervisie 2008*
- ³ Mondelinge mededeling R. Jonker, boswachter beheer en inventarisatie, Staatsbosbeheer (29-03-2012)
- ⁴ <http://www.natuurmonumenten.nl/content/eerde> (bezocht 21-03-2012)
- ⁵ Londo, G. (1991), *Natuurtechnisch bosbeheer (Natuurbeheer in Nederland; dl. 4)*, pag. 133, Pudoc, Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie, Wageningen
- ⁶ Atlas van Overijssel via <http://gisopenbaar.overijssel.nl/website/atlasoverijssel/atlasoverijssel.html> (bezocht 03-2012)
- ⁷ Smits, J.G (2004), *Verleden, heden en toekomst landgoed Junne, Beheervisie 2005-2014*. SIGHT, adviseurs voor milieu en landschap, Rapportnummer P030035-01-definitief
- ⁸ http://www.natuurbeheer.nu/Wet_en_regelgeving/Nederland/Natuurbeschermingswet/ (bezocht 30-04-2012)
- ⁹ Dekker, M., M. Bruinsma (2011), *De Gebiedsfase van de Programmatische Aanpak Stikstof, een samenwerking tussen Rijk en Provincies*, Eindrapport PAS\Fase III, Naturelink, (p. 11)
- ¹⁰ Omgevingsvisie Provincie Overijssel, <http://www.overijssel.nl/thema's/ruimte-wonen/omgevingsvisie-0/documenten/> (bezocht 27-02-2012)
- ¹¹ GS-nota aanpak herijking EHS (22-12-2011), <http://www.overijssel.nl/thema%27s/natuur/ecologische/> (bezocht 26-04-2012)
- ¹² <http://gisopenbaar.overijssel.nl/website/groenloket/groenloket.html> (bezocht 15-03-2012)
- ¹³ Masterplan Ruimte voor de Vecht, augustus 2009, <http://www.overijssel.nl/thema's/water/projecten/ruimte-vecht/> (bezocht 25-02-2012)
- ¹⁴ BCM Advies en Management in opdracht van Gemeente Ommen (2008), *Het Ommer Motief, perspectieven voor Ommen 2020*, Amersfoort
- ¹⁵ Omgevingsvisie provincie Overijssel juli 2009, <http://www.overijssel.nl/thema's/ruimte-wonen/omgevingsvisie-0/documenten/> (bezocht 27-02-2012)
- ¹⁶ Werkboek kwaliteitsimpuls groene omgeving september 2010 <http://www.overijssel.nl/thema's/ruimte-wonen/ruimtelijke/ruimtelijke-0/> (bezocht 06-05-2012)
- ¹⁷ Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving subsidie <http://www.overijssel.nl/loket/loketverwijzing/productcatalogus/?PdcItdId=149177>
- ¹⁸ <http://www.verdroging.nl/cms/geschiedenis> (bezocht 03-05-2012)
- ¹⁹ Dienst Landelijk Gebied (2008), *DLG bericht, nummer 7 -juli 2008* (interne publicatie) <http://www.dienstlandelijkgebied.nl/actueel/document/fileitem/28962/dlg-bericht-nr-07-2008> (bezocht 03-05-2012)
- ²⁰ Dienst Landelijk Gebied (2011), *Summary LSV conference sept 2011* <http://www.dienstlandelijkgebied.nl/actueel/document/fileitem/2201993/8-lsv-conferentie-sept-2011-summary-pdf> (bezocht 03-05-2012)
- ²¹ <http://www.dienstlandelijkgebied.nl/onderwerpen/water/water/dossier/landelijk-steunpunt-verdroging> (bezocht 03-05-2012)
- ²² Smits, J.G (2004), *Verleden, heden en toekomst landgoed Junne, Beheervisie 2005-2014*. SIGHT, adviseurs voor milieu en landschap, Rapportnummer P030035-01-definitief
- ²³ Schaminée, J., e.a. (2010), *Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland*, KNNV Uitgeverij: Zeist
- ²⁴ Zollinger, R., P.J.H. Struik & A. van Rijsewijk (2008), *Project "Vipera verbindt..." , plan voor het verbinden en herstel van heide en hoogveentjes in Overijssel ten behoeve van verschillende soortgroepen*, Stichting RAVON, Nijmegen
- ²⁵ Landschap Overijssel (2008), *Beerze, evaluatie en beheervisie 2008*, bijlage XIV natuurdoeltypenkaart
- ²⁶ Londo, G. (1991), *Natuurtechnisch bosbeheer (Natuurbeheer in Nederland; dl. 4)*, pag. 81, Pudoc, Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie, Wageningen
- ²⁷ Jansen, P. e.a. (2009), *De aanleg van nieuwe bossen*, pag. 145, Uitgeverij Matrijs, Utrecht
- ²⁸ Provincie Overijssel (2011), eenheid Landbouw, natuur en landschap, *Natuurbeheerplan 2012*, 20 september 2011 (pdf)

-
- ²⁹ Provincie Overijssel (2012), *Natuurbeheerkaart 2012*, via: Groenloket provincie Overijssel, <http://gisopenbaar.overijssel.nl/website/groenloket/groenloket.html> (bezoekt 15-03-2012)
- ³⁰ Informatie uit door LBP|SIGHT geleverd GIS-materiaal
- ³¹ *Synbiosis*, Alterra, Wageningen
- ³² Jansen, P. e.a. (2009), *De aanleg van nieuwe bossen*, pag. 145, Uitgeverij Matrijs, Utrecht
- ³³ *Stichting RAVON*, Nijmegen, via: website
<http://www.ravon.nl/OnderzoekAdvies/Onderzoek/Faunapassages/tabid/282/Default.aspx> (bezoekt 21-03-2012)
- ³⁴ Mondelinge mededeling N. Arkes, boswachter VPR, Staatsbosbeheer (23-02-2012)
- ³⁵ Bouwman J. e.a. (2011), *Natuurherstel: 20 jaar effectgerichte maatregelen*, KNNV Uitgeverij, Zeist
- ³⁶ Berendsen H.J.A., (2005), *Landschappelijk Nederland*, Koninklijke Van Gorcum BV, Assen
- ³⁷ Mondelinge mededeling R. Jonker, boswachter beheer en inventarisatie, Staatsbosbeheer (29-03-2012)
- ³⁸ Zollinger, R., P.J.H. Struik & A. van Rijsewijk (2008), *Project "Vipera verbindt..."*, plan voor het verbinden en herstel van heide en hoogveentjes in Overijssel ten behoeve van verschillende soortgroepen, Stichting RAVON, Nijmegen
- ³⁹ Mondelinge mededeling R. Jonker, boswachter beheer en inventarisatie, Staatsbosbeheer (29-03-2012).
- ⁴⁰ Bal, D e.a. 2001, *Handboek Natuurdoeltypen*, Expertisecentrum LNV, Wageningen
- ⁴¹ Riksen, M., Sparrius, L., Nijssen, M.(2011), *Stuifzanden: Advies voor beheer en herstel van Stuifzanden*, <http://edepot.wur.nl/184372>
- ⁴² Dijkstra, H., Riksen, M., Sparrius, L., Nijssen, M. (2009), *Infoblad Kleine Stuifzanden*, <http://www.veldwerkplaatsen.nl/infobladen/24/>
- ⁴³ Broedvogelinventarisatie 2011 in opdracht van SBB
- ⁴⁴ *Synbiosis*, Alterra, Wageningen
- ⁴⁵ Mondelinge mededeling D. Vreugdenhil, beheerteammedewerker ecologie en monitoring Salland, Natuurmonumenten (19-04-2012)
- ⁴⁶ <http://www.klimaatbuffers.nl/home-regge> (bezoekt 20-04-2012)
- ⁴⁷ <http://www.popprojectennederland.nl/overijssel> (bezoekt 20-04-2012)
- ⁴⁸ <http://gisopenbaar.overijssel.nl/website/atlasoverijssel/atlasoverijssel.html> (bezoekt 20-04-2012).
- ⁴⁹ Dekker, M., M. Bruinsma (2011), *De Gebiedsfase van de Programmatische Aanpak Stikstof, een samenwerking tussen Rijk en Provincies*, Eindrapport PAS\Fase III, Naturelink, (p. 11)
- ⁵⁰ Voortgangsrapportage uitwerking voorkeursvariant Ruimte voor de Vecht, 25 maart 2011 via <http://www.wgs.nl/publish/pages/5351/ab4-1.pdf> (25-04-2012)
- ⁵¹ Knelpunten en kansen analyse Natura 2000 gebied 39 Vecht en Beneden Reggegebied (2007), Kiwa water research/ECG consult
- ⁵² Wolfert, H., e.a. (2009), *Toekomst voor de Vecht als een halfnatuurlijke laaglandrivier*, Alterra rapport 1897
- ⁵³ Mondelinge mededeling T. Fokkema (Eelerwoude) namens de provincie Overijssel (01-03-2012)
- ⁵⁴ Mondelinge mededeling H. Ietswaart, Waterschap Velt en Vecht (24-02-2012)
- ⁵⁵ GS-nota aanpak herijking EHS, 22 dec 2011, <http://www.overijssel.nl/thema%27s/natuur/ecologische/> (bezoekt 26-04-2012)
- ⁵⁶ Factsheet biomassa, april 2012
<http://www.groeneblauwedienstenoverijssel.nl/upload//Factsheet%20biomassa%20gemeenten.pdf> (bezoekt 05-05-2012)
- ⁵⁷ <http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/life-pijler-natuur-en-biodiversiteit> (bezoekt 27-05-2012)
- ⁵⁸ <http://www.vechtdalproducten.nl/Algemeen> (bezoekt 18 mei 2012)
- ⁵⁹ Tolkamp, G.W., C.A. van den Berg, G.J.M.M. Nabuurs, A.F.M. Olsthoorn, *Kwantificering van beschikbare biomassa voor bio energie uit Staatsbosbeheer terrein*, Alterra rapport 1380
<http://www.alterra.wur.nl/NL/publicaties+Alterra/Alterra+rapporten/>
- ⁶⁰ Schoonderwoerd, H. (2009), *Biomassa uit bos: een prognosemodel*, Silve, Wageningen,
<http://www.biomassaforum.nl/userfiles/file/Silve%2009-01%20Biomassa%20uit%20bos.pdf>
- ⁶¹ Aalbers V.J. (2011), *Afstudeerscriptie Rendabel landgoedbosbeheer door CO2 reductie*, Hogeschool van Hall Larenstein, Bosgroep Noord-Oost Nederland via <http://edepot.wur.nl/182739>
- ⁶² Jong J.J. de (2011), *Effecten van de oogst van takhout op de voedingstoestand en bijgroei van bos*, Alterra rapport 2202 via <http://www.alterra.wur.nl/NL/publicaties+Alterra/Alterra+rapporten/>

---

⁶³ Jong J.J. de (2011), *Effecten van de oogst van takhout op de voedingstoestand en bijgroei van bos*, Alterra rapport 2202 via <http://www.alterra.wur.nl/NL/publicaties+Alterra/Alterra+rapporten/>

⁶⁴ Tolkamp, G.W., C.A. van den Berg, G.J.M.M. Nabuurs, A.F.M. Olsthoorn, *Kwantificering van beschikbare biomassa voor bio energie uit Staatsbosbeheer terrein*, Alterra rapport 1380 via <http://www.alterra.wur.nl/NL/publicaties+Alterra/Alterra+rapporten/>

⁶⁵ Spijker J.H. e.a. (2007), *Biomassa voor energie uit de Nederlandse natuur*, Alterra rapport 1616 via <http://www.alterra.wur.nl/NL/publicaties+Alterra/Alterra+rapporten/>